

I Міжнародна науково-практична конференція
«ВІКІПЕДІЯ ТА ВІКІПРОЄКТИ
У ФОКУСІ ДОСЛІДЖЕНЬ»

15 листопада 2025

I Міжнародна науково-практична конференція «Вікіпедія та вікіпроекти у фокусі досліджень»

(15 листопада 2025 року)

Київ – 2026

УДК 004.773.8:001.891](082)(06)

B54

DOI <https://doi.org/10.56287/8200-23-7>

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Київський авіаційний інститут» (протокол №4 від 08.04.2026) та науково-технічною радою Харківського національного університету радіоелектроніки (протокол №5 від 23.04.2026)

B54 *Вікіпедія та вікіпроекти у фокусі досліджень*: тези I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15 лист. 2025 р.). Київ : ТОВ «Майстер Книг», 2026. 204 с.

ISBN 978-617-8200-23-7

Збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції «Вікіпедія та вікіпроекти у фокусі досліджень» об'єднує наукові праці, присвячені осмисленню Вікіпедії та інших вікіпроектів як важливого феномену сучасного наукового, освітнього й інформаційного простору. У матеріалах висвітлено питання якості та достовірності інформації, історичної пам'яті, освітніх практик, діяльності вікіспільнот і технічних інновацій, що відображає міждисциплінарний характер досліджень у сфері відкритих знань.

Видання буде корисне науковцям, викладачам, студентам і всім, хто досліджує або розвиває вікіпроекти. Усі статті опубліковано українською мовою. Вони поширюються на умовах вільної ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0).

Видання підготовлено ГО «Вікімедіа Україна»

01010, м. Київ,
пров. Інженерний (Печерський р-н), 2-Б
тел.: +380673437434
e-mail: info@wikimedia.org.ua

ISBN 978-617-8200-23-7

© Колектив авторів, 2026

**First International Scientific and Practical
Conference “Wikipedia and Wiki Projects in
the Focus of Research”**

(November 15, 2025)

Kyiv – 2026

Wikipedia and Wiki Projects in the Focus of Research: Proceedings of the First International Scientific and Practical Conference (Kyiv, 15 November 2025). Kyiv : TOV “Maister Knyh”, 2026. 204 p.

The proceedings of the First International Scientific and Practical Conference “Wikipedia and Wiki Projects in the Focus of Research” bring together scientific works devoted to understanding Wikipedia and other wiki projects as an important phenomenon of the modern scientific, educational, and information space. The materials highlight issues of information quality and reliability, historical memory, educational practices, wiki community activities, and technical innovations, reflecting the interdisciplinary nature of research in the field of open knowledge.

The publication will be useful for researchers, teachers, students, and anyone who studies or develops wiki projects. All articles are published in Ukrainian and are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0) free licence.

Збірник видано громадською організацією «Вікімедіа Україна». Позиції авторів збірника можуть не відповідати офіційній позиції ГО «Вікімедіа Україна». Відповідальність за достовірність наведеної інформації несуть автори відповідних статей. Зміст статей Вікіпедії та її сестринських вікіпроектів, згаданих у збірнику, був актуальним на час підготовки збірника до друку. Вікіпроекти є відкритими для редагування кожному, тому зміст цих статей може змінитися в майбутньому. Включення посилання на статтю Вікіпедії чи сестринського вікіпроекту не означає підтримки авторами та редакторами збірника змісту цієї статті на момент публікації посібника або пізніше; ГО «Вікімедіа Україна» та автори і редактори збірника не несуть відповідальності за зміст цитованих статей Вікіпедії та її сестринських вікіпроектів. Якщо не вказано інше, усі матеріали цього збірника поширюються на умовах вільної ліцензії Creative Commons Із Зазначенням Авторства – Поширення На Тих Самих Умовах 4.0 Міжнародна (якщо не зазначена інша ліцензія). Повний текст ліцензії за адресою: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode> (CC BY-SA 4.0), яка дозволяє вільне поширення матеріалу за умови зазначення авторства і поширення на тих же умовах.

Торгові марки і логотипи Фонду Вікімедіа та будь-якої іншої організації не включені в умови цієї ліцензії Creative Commons. Фонд Вікімедіа, Вікіпедія, Вікісховище, MediaWiki, Вікісловник, Вікіпідручник, Вікідані, Вікіджерела, Вікіновини, Вікіцитати, Віківерситет, Віківиди, Вікімандри та Мета-вікі чекають на реєстрацію або є зареєстрованими торговими марками Фонду Вікімедіа. Використання логотипів і торгових марок Вікімедіа підлягає правилам використання торгових марок та настановам щодо візуальної ідентичності Вікімедіа і може потребувати дозволу.

Організаційний комітет конференції

- Мар'яна Сеньків, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму Національного університету «Львівська політехніка», член Правління громадської організації «Вікімедіа Україна» (голова організаційного комітету)
- Наталія Ластовець, кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства, Харківського національного університету радіоелектроніки, член громадської організації «Вікімедіа Україна»
- Антон Процюк, координатор програм громадської організації «Вікімедіа Україна»

Програмний комітет конференції

- Сергій Гнатюк, доктор технічних наук, професор, проректор з наукових досліджень та трансферу технологій, голова Вченої ради Національного університету «Київський авіаційний інститут» (голова програмного комітету)
- Олексій Ляшенко, кандидат технічних наук, доцент, декан факультету комп'ютерної інженерії та управління Харківського національного університету радіоелектроніки
- Олексій Болдирєв, кандидат біологічних наук, завідувач кафедри біотехнології Національного університету «Київський авіаційний інститут»
- Вячеслав Мамон, завідувач сектору формування інформаційної культури Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, член Правління громадської організації «Вікімедіа Україна»
- Вікторія Циганенко, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри українознавства Харківського національного університету радіоелектроніки

ЗМІСТ

Сеньків М. І. Вступне слово	11
<i>Секція «Історичні дослідження та захист культурної спадщини»</i>	
Бойда А. В. Василь Порайко як кейс історичного біографування у Вікіпедії.	14
Качуровська Г. М. Дослідження культурної спадщини Яна Матейка в Україні через призму Вікіпедії	21
Мамон В. Є. Порівняльне представлення міст у українській та польській Вікіпедіях: приклади Харкова й Кракова	29
Пероганич Ю. Й. Краєзнавчі вікіпроекти в Україні як інструмент цифрової енциклопедизації локальної спадщини	35
Сеньків М. І., Березецька О. І. Вікіпроекти і туризм культурної спадщини: взаємодія і вплив	39
Скальський В. В. Неочевидний простір війни: представлення минулого у вікістаттях про населені пункти Липецької селищної територіальної громади	47
Срібняк М. І. Співпраця спільноти Вікіпедії з архівами України: історичний досвід та майбутні перспективи	53
Хардель М. І. Ідеологічні наративи у російськомовній Вікіпедії: політика посередництва та репрезентація української історії	60
<i>Секція «Вікіпедія в медійній та інформаційній екосистемі»</i>	
Ластовець Н. О. Конкурс наукових зображень як майданчик для популяризації науки (за матеріалами 2015-2024 рр.).	68
Рябоштан І.В. Інформаційні атаки проти Вікіпедії: аналіз наративів та маніпулятивних тактик у соціальних мережах України та Росії.	72
Трохимович М. А., Косован О. В. Характеристика альтернативи російської Вікіпедії.	77
<i>Секція «Освітні технології та педагогіка»</i>	
Бардадим О. В. Вікіпедія як інструмент для формування академічної доброчесності у студентів ЗВО	84
Волощук С. В. Використання Вікіпедії та вікіпроектів у педагогіці професійно-технічної освіти: інструменти розвитку медіаграмотності, можливості та виклики доброчесності	92
Дячок С. О. Вікіпедія як тренажер критичного читача: від пошуку інформації до створення та редагування статей	97

Лебідь М. О. Використання Вікіпедії в освітньому процесі на уроках мовно-літературної галузі	103
Рогущина Ю. В., Гладун А. Я., Прийма С. М., Аніщенко О. В. Енциклопедичні вікіресурси як інструмент побудови тезаурусів навчальних курсів	109
Чала М. С. Вікіпроекти як лабораторія навчання	115

Секція «Технічні інновації та інструменти»

Рогущина Ю. В., Пінчук О. П. Особливості створення Української електронної енциклопедії освіти із застосуванням семантичного розширення MediaWiki	124
Трохимович М. А. Як штучний інтелект може допомагати боротися з вандалізмом у Вікіпедії та Вікіданих.	129

Секція «Спільнота Вікіпедії та вікіпроектів»

Букет Є. В. Перші українські вікіконференції: на роздоріжжі між наукою і просвітництвом	134
Сеньків М. І. Геопросторові чинники розвитку кримськотатарського мовного розділу Вікіпедії: аналіз сьогодення та можливостей	144

Секція «Якість, повнота та достовірність інформації у Вікіпедії та вікіпроектах»

Бабенко Л. І. Пектораль з Товстої могили на шпальтах Вікіпедії: верифікація презентації	152
Бондаренко А. І. Статистика статей музичної тематики в українській Вікіпедії: тематичне охоплення, якість і перегляди .	157
Гриценко А. П. Представленість країн світу та адміністративно-територіальних одиниць у Вікімандрах: аналіз структури україномовного розділу	163
Желіба О. В. Педагогіка в українській Вікіпедії	179
Єгорченко І. А. Математичні статті у Вікіпедії українською мовою	185
Процок А. С. Гендерний дисбаланс у біографічних статтях української Вікіпедії: стан та шляхи подолання	190
Хардель Р. З. Демобілізація смислів: як Вікіпедія формує суспільне уявлення про мобілізаційні процеси	195
Відомості про авторів	200

TABLE OF CONTENTS

Senkiv M. I. Foreword	11
<i>Section “Historical Research and Protection of Cultural Heritage”</i>	
Boida A. V. Vasyl Porayko as a Case of Historical Biography in Wikipedia	14
Kachurovska H. M. Research into the Cultural Heritage of Jan Matejko in Ukraine through the Prism of Wikipedia	21
Mamon V. Ye. Comparative Representation of Cities in the Ukrainian and Polish Wikipedias: The Cases of Kharkiv and Kraków	29
Perohanych Yu. Yo. Local History Wikiprojects in Ukraine as a Tool for Digital Encyclopedization of Local Heritage	35
Senkiv M. I., Berezetska O. I. Wikiprojects and Cultural Heritage Tourism: Interactions and Influence	39
Skalsky V. V. The Unobvious Space of War: Representations of the Past in Wikipedia Articles Concerning Settlements in Lyptsi Rural Hromada	47
Sribniak M. I. Cooperation between the Wikipedia Community and the Archives of Ukraine: Historical Experience and Future Prospects	53
Khardel M. I. Ideological Narratives in Russian-Language Wikipedia: Mediation Policy and the Representation of Ukrainian History	60
<i>Section “Wikipedia in the Media and Information Ecosystem”</i>	
Lastovets N. O. Wiki Science Competition as a Platform for Popularization of Science (Based on Materials from 2015–2024)	68
Riaboshtan I. V. Information Attacks Against Wikipedia: Analysis of Narratives and Manipulative Tactics on Ukrainian and Russian Social Media	72
Trokhymovych M. A., Kosovan O. V. Characterizing a Russian Wikipedia Alternative	77
<i>Section “Educational Technologies and Pedagogy”</i>	
Bardadym O. V. Wikipedia as a Tool for Shaping Academic Integrity in Higher Education Students	84
Voloshchuk S. V. Wikipedia and Wikiprojects in Vocational Education Pedagogy: Tools for Media Literacy Development, Opportunities, and Academic Integrity Challenges	92
Diachok S. O. Wikipedia as a Critical Reading Simulator: From Searching for Information to Creating and Editing Articles	97

Lebid M. O. Using Wikipedia in the Education Process During Language and Literature Classes	103
Rogushina J. V., Gladun A. Ya, Pryima S. M., Anishchenko O. V. Encyclopedic Wikisources as a Tool for Thesauri Construction for Learning Courses	109
Chala M. S. Wikiprojects as a Laboratory of Learning	115

Section “Technical Innovations and Tools”

Rogushina J. V., Pinchuk O. P. Features of Creating the Ukrainian Electronic Encyclopedia of Education Using the Semantic Extension of MediaWiki	124
Trokhymovych M. A. How Artificial Intelligence Can Help in Fighting Vandalism in Wikipedia and Wikidata	129

Section “Wikipedia and Wiki Projects Community”

Buket Ye. V. The First Ukrainian Wikiconferences: At the Crossroads Between Science and Education	134
Senkiv M. I. Geospatial Factors of the Development of the Crimean Tatar Language Edition of Wikipedia: Analysis of the Current Situation and Opportunities	144

Section “Quality, Completeness, and Reliability of Information in Wikipedia and Wiki Projects”

Babenko L. I. Pectoral from the Tovsta Mohyla on the Columns of Wikipedia: Verification of the Presentation	152
Bondarenko A. I. Statistics of Music-Themed Articles in Ukrainian Wikipedia: Thematic Coverage, Quality, and Pageviews	157
Hrytsenko A. P. Representation of Countries of the World and Administrative-Territorial Units in Wikivoyage: Analysis of the Structure of the Ukrainian-Language Section	163
Zheliba O. V. Pedagogy in Ukrainian Wikipedia	179
Yehorchenko I. A. Mathematical Articles in Wikipedia in Ukrainian	185
Protsiuk A. S. Gender Gap in Biographical Articles on the Ukrainian Wikipedia: Current State and Mitigation Strategies	190
Khardel R. Z. Demobilization of Meanings: How Wikipedia Shapes Public Perception of Mobilization Processes	195
Information about the Authors	200

ВСТУПНЕ СЛОВО

Збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції «Вікіпедія та вікіпроекти у фокусі досліджень», що відбулася 15 листопада 2025 року наживо в Києві та онлайн, об'єднує 28 тез доповідей українською мовою, присвячених аналізу Вікіпедії та інших вікіпроектів як важливого феномену сучасного наукового, освітнього та інформаційного простору. Усі тези поширюються на умовах вільної ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0), що є вагомим кроком у напрямі відкритої науки, забезпечує широку доступність матеріалів і є перевагою цього видання.

Конференцію організовано громадською організацією «Вікімедіа Україна», яка системно підтримує розвиток вільних знань, вікіпроектів та пов'язаних із ними наукових і освітніх ініціатив в Україні. Проведення цього заходу стало важливим кроком у формуванні спільноти дослідників, які вивчають вікіпроекти як об'єкт міждисциплінарних наукових досліджень. Є підстави сподіватися, що започаткована конференція стане регулярним майданчиком для фахового обговорення питань розвитку вікіпроектів і відкритих знань в Україні.

Конференція відбувалася у складний для України час, що надає темі вільних знань особливого значення. Вікіпедія та вікіпроекти сьогодні виступають не лише як джерело інформації, а й як інструмент збереження знань, культурної спадщини та історичної пам'яті, доступний для майбутніх поколінь у всьому світі.

Тези збірника засвідчують високий рівень зацікавленості наукової спільноти у дослідженнях Вікіпедії і вікіпроектів. У конференції взяли участь близько 80 учасників та учасниць з України, США, Канади, Польщі, Німеччини, Великої Британії, Туреччини, Болгарії, Індії та Ізраїлю. Захід спрямований на посилення регіонального й міжнародного діалогу, розширення кола дослідників вікіпроектів та інтеграцію українських науковців у глобальну спільноту досліджень відкритих знань.

Тематика поданих тез охоплює широкий спектр дослідницьких напрямів і представлена в межах кількох секцій. Найбільшу кількість матеріалів зібрали секції «Якість, повнота та достовірність інформації у Вікіпедії та вікіпроектах», «Історичні дослідження та захист культурної спадщини» та «Освітні технології та педагогіка», що свідчить про особливу увагу авторів до проблем репрезентації знань, історичної пам'яті та освітнього потенціалу вікіпроектів.

Вікіпедія та вікіпроекти розглядаються як повноцінний об'єкт академічних досліджень у галузях історії, культурології, медіадосліджень, педагогіки, інформаційних технологій і соціальних наук. Значна частина робіт присвячена питанням цифрової репрезентації, біографування, краєзнавчих ініціатив, співпраці з архівами, аналізу інформаційних ідеологічних наративів, а також репрезентації історичного минулого в умовах війни.

Окремий аспект досліджень зосереджено на ролі Вікіпедії в сучасній медійній та інформаційній екосистемі, зокрема на проблемах дезінформації, інформаційних атак, формування довіри до знань і популяризації науки. Освітній блок матеріалів підтверджує ефективність використання вікіпроектів як інструменту розвитку академічної доброчесності, критичного мислення, медіаграмотності та практикоорієнтованого навчання на різних рівнях освіти.

Важливе місце у збірнику займають дослідження, присвячені технічним інноваціям, семантичним технологіям і застосуванню штучного інтелекту у вікіпроектах, а також роботі вікіспільнот, мовним і культурним чинникам їх розвитку та системній роботі над якістю, повнотою і збалансованістю енциклопедичного контенту, зокрема у контексті подолання гендерних і тематичних дисбалансів.

Особливу цінність цього збірника становить прагнення авторів до поєднання академічних досліджень із практичним досвідом участі у вікірусі, що сприяє налагодженню діалогу між науковцями, освітянами, розробниками та волонтерами Вікімедіа і відкриває нові можливості для міждисциплінарної співпраці.

Організаційний комітет висловлює щире подяку авторам тез збірника за їхній науковий внесок і активну участь у формуванні цього видання. Також дякуємо членам програмного комітету за фахову експертизу, рецензування та ґрунтовну роботу над текстами поданих тез, що забезпечило належний науковий рівень збірника.

Висловлюємо подяку Фонду Вікімедіа за грантову підтримку, яка зробила можливими проведення конференції та підготовку цього видання, а також партнерам заходу – Національному університету «Київський авіаційний інститут» і Харківському національному університету радіоелектроніки.

Висловлюємо глибоку повагу і вдячність Збройним силам України, завдяки мужності та самовідданості яких можливими залишаються наукова співпраця, міжнародний діалог і розвиток спільноти відкритих знань.

Тези цього збірника будуть корисними для науковців, викладачів, студентів і всіх, хто досліджує або розвиває вікіпроекти, а також сприятимуть подальшому утвердженню ідеї вільних знань у науковому та освітньому середовищі.

З повагою,
Мар'яна СЕНЬКІВ
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму
Національного університету «Львівська політехніка»

Львів, 2026 р.

**СЕКЦІЯ
ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЗАХИСТ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

УДК 94(477)"19":001.92:004.738.5(031)

ВАСИЛЬ ПОРАЙКО ЯК КЕЙС ІСТОРИЧНОГО БІОГРАФУВАННЯ У ВІКІПЕДІЇ

VASYL PORAYKO AS A CASE OF HISTORICAL BIOGRAPHY IN WIKIPEDIA

Бойда Андрій Васильович,
аспірант Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна
e-mail: boida29serpnia@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7062-1978

Andrii Boida,
PhD student,
Vasyl Stefanyk Carpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: boida29serpnia@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7062-1978

Анотація

У статті аналізується вклад автора у суттєве покращення зовнішнього виду та інформаційного наповнення статті у Вікіпедії про наркома юстиції та генпрокурора УСРР (1927 – 1930), а також командарма Червоної Української Галицької армії (1920). Дається оцінка допомоги інших користувачів, які змогли віднайти раніше невідомі автору джерела і вивести статтю на статус доброї. Оцінюються перспективи вивчення постаті Василя Порайка крізь простір Вікіпедії та даються подальші прогнози щодо виведення статті у статус вибраних. Окремий акцент ставиться на користь досвіду роботи над біографією Василя Порайка щодо написання автором дисертації на цю тему.

Ключові слова: Василь Порайко, Галичина, Перша світова війна, УСРР, Вікіпедія.

The article analyzes the author's contribution to the substantial improvement of the visual presentation and informational content of the Wikipedia article about the People's Commissar of Justice and Prosecutor General of the Ukrainian SSR (1927–1930), as well as the commander of the Red Ukrainian Galician Army (1920). The assistance of other contributors, who managed to discover sources previously unknown to the author and helped elevate the article to "Good Article" status, is evaluated. The prospects for studying the figure of Vasyl Porayko through the medium

of Wikipedia are assessed, and further forecasts are made regarding the article's potential promotion to "Featured Article" status. Special emphasis is placed on how the author's experience working on Vasyl Porayko's biography contributes to the writing of dissertation on this topic.

Keywords: Vasyl Porayko, Galicia, First World War, Ukrainian SSR, Wikipedia.

Вікіпедія станом на сьогодні є тим інструментом, який щоденно знає численних змін. Ми є свідками цьому не лише як спостерігачі за основною сторінкою порталу, а й за якісним та кількісним наповненням. Безумовно, що в останніх тенденціях інформаційного простору важливо вміти саме максимально описати тему і вберегти її від маніпуляцій. У сучасному процесі розбудови Вікіпедії якість статей досягається завдяки чітким технічним критеріям: розширенню фактологічної бази, структуризації матеріалу та забезпеченню верифікованості кожного твердження (Reagle, 2024, pp. 11–14). У роботі над біографічними статтями користувачі зазвичай зосереджуються на доповненні ключових розділів, уточненні дат, подій і джерельних посилань, а також на вдосконаленні довідкових елементів — шаблонів, внутрішніх посилань і навігації. Саме ці конкретні дії, а не загальні прагнення «зробити більше», визначають перехід статей до вищих статусів якості у Вікіпедії.

В українському сегменті Вікіпедії вже склався сталий досвід створення та опрацювання біографічних матеріалів, що підтверджує доцільність використання цього середовища для реконструкції життєписів історичних діячів (Мамон & Лобойко, 2024, с. 36).

Методологічні засади цього дослідження ґрунтуються на поєднанні історико-біографічного методу, проблемно-хронологічного і джерелознавчого підходів. Історико-біографічний метод дозволив узгоджено реконструювати життєпис Василя Порайка як цілісний процес у динаміці соціально-політичних обставин. Проблемно-хронологічний підхід забезпечив виділення окремих тематичних блоків біографії, поданих у логічній послідовності. Джерелознавчий підхід застосовано для оцінки автентичності та інформативності використаних архівних, довідкових та публіцистичних матеріалів, зокрема й тих, що введені до обігу через відкриті цифрові ресурси. Використання цих інструментів дало змогу комплексно оцінити процес створення та вдосконалення біографічної статті у Вікіпедії.

Напередодні праці над статтею про В. Порайка вдалось дещо краще зрозуміти алгоритми праці відносно вибраних публікацій у

Вікіпедії. Першою такою темою була проблема колишньої німецької колонії Августдорф (суч. вул. Гоголя та Н. Яремчука в м. Снятин). Оскільки це колишній населений пункт, то відповідно праця над таким проєктом зайняла два місяці. Особливістю рецензування було те, що окрім детального опису історії колонії, потрібно було також прописати розділи про географію, суттєво покращити основний шаблон статті, розширити преамбулу, дати повний перелік відомих уродженців та пов'язаних з колонією людей. За умов узагальнення і систематизації, які реалізовувались через описовий метод, основне тло статті постійно доповнювалось. Водночас, при застосуванні географічного методу дослідження вдалось локалізувати основні історичні події на території колонії.

Версія за 19:04, 8 серпня 2025

У Вікіпедії є статті про інших людей із таким прізвищем: [Порайко](#).

Василь Іванович Порайко (12 жовтня 1888, Устя-над-Прутом, Королівство Галичини та Володимирі, Ціслотанія, Австро-Угорщина — 25 жовтня 1937, Київ, Українська РСР, СРСР) — український радянський державний діяч, економіст та юрист. Командувач Червоної української галицької армії у 1920 році, народний комісар юстиції УСРР.

Член Воєнрадянського центрального виконавчого комітету (ВУЦВК) У—ХІІІ-го скликань, член президії ВУЦВК та ЦКК СРСР 1-го скликання. Член ЦК КП(б)У в листопаді 1927 — серпні 1937 року. Член Організаційного бюро ЦК КП(б)У в червні 1928 — серпні 1937 року.

Зміст Показати

Австрійський період

Народився 12 жовтня 1888 року в багатодітній родині селянина-заробітчанина у селі Устя-над-Прутом (нині село Устя Коломийського району Івано-Франківської області). Закладу працював в наймачу у заводських родках своєю сім'єю^[1].

Був членом *Української радянської партії* з 1928 по 1914 роки, попервах брав участь в її акціях на *Полути* в 1905—1907 роках^[2].

24 травня 1910 року закінчив українську цісарсько-австрійську гімназію № 2 в містечку^[3]. 1 липня 1910 року був арештований у *Львові* за участь в українському студентському страйку, метою якого було домогтися заснування в столиці Галичини окремого українського університету^[4].

Учасник політичного судового процесу 101 у листому — червні 1911 року. Згідно з австрійським кримінальним законодавством, Порайко було визнано винним у так званому «публічному насильстві» та призначено покарання терміном на 1 місяць, що, однак, не завадило йому продовжити навчання^[5].

Навчався на юридичному факультеті *Чернівецького університету*, а з 1911 року — *Львівського університету*, оскільки переїхав до Львова. Став випускником цього університету у 1914 році^[6].

Протягом 1912—1914 років проживав у *Снятині* Снятинського повіту Галичини, де займався активною культурно-просвітницькою діяльністю на керівних посадах у місцевих осередках товариства «Сн», у секції Українського студентського союзу^[6] та в Снятинській повітовій філії товариства «Промісли»^[7].

У 1912—1914 роках працював помічником в адвоката Івана Семанюка (Марка Черемшини) у Снятині^[8].

З початком Першої світової війни, в серпні 1914 року мобілізований до австрійської армії. Згідно останніх досліджень, Порайко був стрільцем 8-ї сотні пішого Українських січових стрільців під командуванням сільця Осипа Букшованого^[9].

У березні 1915 року потрапив в російський полон і з квітня 1915 по січень 1918 року перебував в тюрмах для австрійських військовополонених у містечку

Василь Порайко <div>Василь Іванович Порайко</div>	
 <div>Василь Порайко у 1927 році</div>	
7-й Народний комісар юстиції УСРР 	
Передник	Сергієв Микола Олександрович
Наступник	Полковник Василь Васильович
Народився	 12 жовтня 1888 <div>Устя-над-Прутом, Королівство Галичини та Володимирі, Ціслотанія, Австро-Угорщина</div>

Рис. 1. Версія статті про Василя Порайка за 8 серпня 2025 р.

Уже наступні статусні статті вдалось виводити на відповідний статус протягом кількох тижнів. Якщо у випадку Осипа Букшованого, Юліана Гоїва та Сеня (Семена) Ґорука статусні статті пройшли рецензування двічі і були виведені в статус вибраних, то у випадку зі статтями про колонію Августдорф, полковника Густава Баара та командарма ЧУГА Василя Порайка статус станом на 28 жовтня 2025 року зберігався як «добра». З перспективою доопрацювання, статті можуть отримати і статус вибраних.

Досвід роботи з біографією Василя Порайка у Вікіпедії показав ефективність застосування історико-біографічного методу, який дозволив впорядкувати відомості про різні періоди життя діяча та систематизувати їх у межах єдиного викладу. На відміну від попередніх

окремих публікацій автора, що розглядали окремі сюжетні блоки: австро-угорський період (Бойда, 2024b, с. 140–149), репресії 1937 р. (Бойда, 2022, с. 99–114; Бойда, 2024а, с. 140–149), посмертна реабілітація (Бойда, 2023, с. 79–90), робота у форматі енциклопедичної статті вимагала цілісного підходу. Джерелознавчий аналіз дозволив критично співставити архівні записи, наукові праці та матеріали періодики. Використання відкритих цифрових колекцій та електронних ресурсів стало допоміжним інструментом пошуку та верифікації матеріалів, не претендуючи на статус окремого методу дослідження.

Такий підхід є певною репетицією перед тим, щоб наповнювати власну дисертацію конкретикою та раніше нерозкритими проблемами попередніх дослідників Порайка. Також, доволі корисним в цьому плані виявився метод OSINT-аналізу, який дозволив всебічно віднайти різний корпус джерел про життєпис діяча, дав змогу побачити раніше невідомі зображення з ним і т. д.

По-друге, працюючи над темою Василя Порайка в рамках проекту «Добрі статті» у Вікіпедії, одразу можна помітити, як для таких ідей знаходяться однодумці. Цей механізм колективної участі й розподіленої відповідальності за зміст статей добре описаний у дослідженні про соціальну динаміку редакторської спільноти Вікіпедії (Reagle, 2024, pp. 144–150). Окрім того, що вони допомагають з раніше невідомим тобі матеріалом (газетні публікації, маловідомі напрацювання української та зарубіжної історіографії), вони також можуть краще за тебе оформити картку шаблону про постать, додати навігаційні шаблони та дати корисні поради щодо створення відсутніх попередньо розділів у статті.

До прикладу, за порадою рецензентів статті з'явилися розділи оцінки діяльності (як про Порайка відгукувались сучасники і як його бачили перші дослідники), розділ родина (конкретно описано склад родини в австро-угорську та радянську доби), а кожен із періодів життя став окремим розділом. Чітка рубрикація багато в чому стала навігатором для тих, хто бажає поетапно ознайомитись із життєписом цієї постаті або ж читачу потрібна інформація про конкретний період з долі В. Порайка (формування особистості, участь в процесі 101, військова служба, полон, реорганізація ЧУГА чи кар'єра в СРСР).

Позитивним моментом у суттєвих доповненнях статті перед наданням їй 10 жовтня 2025 року статусу «Доброї» є поява коментарів. Окрім приміток, які дають посилання на конкретні джерела, які

uk.wikipedia.org/wiki/Порайко_Василь_Іванович

Порайко Василь Іванович [ред.] [ред.] [код]

Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.

☛ У Вікіпедії є статті про інших людей із таким прізвищем: **Порайко**.

Василь Іванович Порайко (пол. *Wawrz Porajko*^[d]; 12 жовтня 1888, Устя-над-Пругом — 25 жовтня 1937, Київ) — український радянський державний діяч, воякивист і керівн: Учасник студентського руху в Галичині та ариргант «Розвиг 101» (1911); під час Першої світової війни — солдать Легіону УРС.

У 1916—1920 роках працював у більшовицькій структурі, позбавленн зі Східною Галичиною, був командувачем Червоної української галицької армії (ЧУГА). Від 1920-х обіймав керівні посади у радянській Україні: очолював Рубежний органи влади, керував кооперативними та банківськими інститутами; у 1927—1930 роках — народний комісар юстиції УСРР і генеральний прокурор; згодом — заступник голови Радя Народних Комісарів УСРР та постійний представник уряду УСРР при РНК СРСР. Член Воєнрадянського центрального виконавчого комітету (ВУЦВК) VII—VIII скликань, член президії ВУЦВК та ЦКК СРСР 1-го скликання. Член ЦК КП(б)У в листопаді 1927 — серпні 1937 року (X, XI, XII, XIII з'їздах). Член Організаційного бюро ЦК КП(б)У в червні 1930 — серпні 1937 року.

Заварештований 13 серпня 1937 року, засуджений Військовою колегією Верховного Суду СРСР і розстрілений. У 1957 році справу переглянуто, проведено вироки «за відсутністю складу злочину», Порайко посмертно реабілітовано і згодом поховано в рядах компартії.

Зміст [показати]

Австрійський період [ред.] [ред.] [код]

Походження [ред.] [ред.] [код]

Народився 12 жовтня 1888 року в багатодітній родині селянина-заробітчанина у селі Устя-над-Пругом (нині село Устя Коломийського району Івано-Франківської області)^[d]. Василь був найстаршим з п'яти дітей подружжя Івана (1855—1942) та Марії (? — 1928) Порайків. Ще троє дітей не дожили до підліткового віку^[d]. Змалу працював в наймах у замкових розрахні свого селя^[d]. Батько Василя Порайка був заробітчанином, згодом працював листокошем та швейним старостою в з'їрті^[d]. Після закінчення з відзнакою початкової школи Василь продовжив навчання у 4-му класі школи в Сватині, а в 1902 року, після її завершення, Василь навчався в Коломийській гімназії № 2 з руською (українською) мовною наваненням^[d]. В цей час, щоб прогодувати себе та свою родину Василь займався репетиторством інших дітей^[d].

У пошуках кращої долі частина родини емігрувала за океан: у 1907 році молодший брат Василя Порайка Петро виїхав до Канади, а в 1913-му туди ж поїхали молодші за Василя сестра Габріє та брат Дмитро. В Америці вони зійштовкнулися з тяжкою працею в умовах експлуатації, проте частину заробитков коштів надсилали додому, аби допомогти братові Василю заробити освіту. У своїй мемуарах сестра Василя — Габріє Малафай, згадує його як «людину, що виконавша свою волю дітей і зміг своєю милотністю, добротами та цікавістю до знань». Крім того, односторонь організували для нього збо

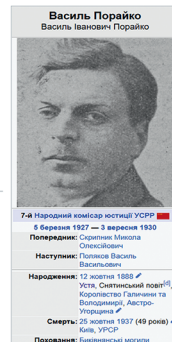

Рис. 2. Статусна («добра») стаття про життєпис Василя Порайка, 28 жовтня 2025 р.

були використані в статті, саме коментарі дають необхідні уточнення для пересічного читача Вікіпедії (Reagle, 2024, pp. 21). Так при взаємодії автора з іншими редакторами став дієвим біографічний метод, який дозволив побачити роль Василя Порайка в історико-політичних процесах 1900 — 1930-х рр. в Галичині та радянській Україні.

При коригуванні та розширенні преамбули статті важливу роль відіграло дотримання принципів науковості, об'єктивності та історизму, які є базовими для сучасних історичних досліджень. Подібна увага до нейтральності відповідає загальним закономірностям еволюції біографічних статей у Вікіпедії, де мовні характеристики та рівень суб'єктивності змінюються під впливом багаторазових редакторських втручань (Romantzis et al., 2024).

Власне під час роботи було застосовано історико-біографічний і структурно-описовий методи, що дозволило лаконічно подати основні етапи життя Порайка та узгодити їх з хронологічно впорядкованими фактами. Дотримання цих підходів сприяло формуванню збалансованої преамбули: вона окреслює ключові напрями діяльності діяча, забезпечує логічний перехід до розділів статті та відповідає вимогам нейтральності та верифікованості Вікіпедії.

Робота над біографічною статтею про Василя Порайка дала змогу суттєво розширити й упорядкувати корпус фактографічного матеріалу щодо життя та діяльності діяча. Уточнено хронологію окремих періодів, введено до обігу низку раніше не використаних джерел, опрацьовано матеріали періодики та архівні свідчення. Статтю

структуровано відповідно до вимог Вікіпедії: створено розділи родинної історії, оцінок діяльності, біографічних епізодів австро-угорського, збройного та радянського періодів. Такі зміни забезпечили перехід матеріалу на якісно інший рівень, що дозволило отримати статус «доброї статті».

Практична користь здійсненої роботи полягає не лише в поліпшенні окремої статті, а й у напрацьованих підходах до біографування складних історичних постатей у відкритих електронних ресурсах. Особливе значення мала співпраця з іншими редакторами, які долучили додаткові джерела, допомогли поліпшити шаблон оформлення, навігацію та структуру. Їхня участь збагатила статтю матеріалами з малодоступних фондів та регіональних публікацій, що окреслило ширші можливості колективного опрацювання історико-біографічного контенту у Вікіпедії. З огляду на це можна було помітити і те, що попит на такі сторінки зріс далеко за межами порталу. Це спостерігається як у статистиках таких сторінок, так і відгуках в соцмережах.

Подальший розвиток статті передбачає розширення кількох змістових блоків: активності Порайка в організаціях галицького студентства, деталізацію його діяльності в органах юстиції УСРР, аналіз рецепції постаті в історіографії після 1991 року. Доречним є включення додаткових джерел із польської та німецької історіографії, уточнення біографічних деталей, пов'язаних із внутрішньопартійними процесами 1920–1930-х років, а також розширення ілюстративної бази. Реалізація цих завдань наблизить статтю до вимог статусу «вибраної».

Кейс роботи над біографією Василя Порайка засвідчив, що Вікіпедія може бути дієвим інструментом історико-біографічних досліджень, який дозволяє поєднати джерельну критичність, багатоаспектність викладу та принципи відкритої науки. Упорядкування матеріалу відповідно до історико-біографічного та проблемно-хронологічного підходів створило умови для верифікованої реконструкції життєпису діяча, а колективна робота редакторів сприяла появі повноцінної науково значущої статті. Досвід підтверджує можливість застосування подібного алгоритму для опрацювання інших постатей, що мають складну й фрагментовану джерельну базу.

Список використаних джерел

- Бойда, А. (2023). Основні юридичні процеси щодо посмертної реабілітації В. І. Порайка в 1954–1957 рр. *Сіверянський літопис*, (2), 79–90.

- Бойда, А. (2024а). Постать Василя Порайка у свідченнях Миколи Межуєва (за матеріалами слідчої справи). *Сіверянський літопис*, (5), 121–134.
- Бойда, А. (2022). Причини фізичної ліквідації Василя Івановича Порайка в 1937 р. *Сіверянський літопис*, (4), 99–114.
- Бойда, А. (2024б). Участь Василя Порайка та братів Гоївих в роботі секції Українського Студентського Союзу в м. Снятин (1911–1921). *Галичина*, 37, 140–149.
- Мамон, В. Є., & Лобойко, О. А. (2024). Вікіпедія як платформа для реалізації актуальних завдань зі стратегічного розвитку академічних бібліотек України в інформаційну добу. У *Стратегії розвитку бібліотек: від ідеї до втілення* (с. 36–40). УБА.
- Reagle, J. (2024). *Producing and debating history: Historical knowledge on Wikipedia*. De Gruyter.
- Romantzis, C., Karakasidis, A., Mathioudis, E., Katakis, I., Agathangelou, P., & Otterbacher, J. (2024). Subjectivity, polarity and the aspect of time in the evolution of crowd-sourced biographies. In K. Stefanidis, K. Systä, M. Matera, S. Heil, H. Kondylakis, & E. Quintarelli (Eds.), *Web engineering: ICWE 2024* (Lecture Notes in Computer Science, Vol. 14629, pp. 327–341). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-62362-2_20

УДК 7.071.1(438):004.738.5(030)(477)

**ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
ЯНА МАТЕЙКА В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВІКІПЕДІЇ**

**RESEARCH INTO THE CULTURAL HERITAGE
OF JAN MATEJKO IN UKRAINE THROUGH
THE PRISM OF WIKIPEDIA**

Качуровська Галина Миколаївна,
засновниця Освітнього клубу «ВікіБар»,
майстер виробничого навчання першої категорії,
Державний навчальний заклад
«Барський професійний будівельний ліцей»,
м. Бар, Україна
e-mail: lotos27@meta.ua

Halyna Kachurovska,
founder of the educational club “WikiBar”,
master of industrial training of the first category,
State educational institution
“Barsky Professional Construction Lyceum”,
Bar, Ukraine
e-mail: lotos27@meta.ua

Анотація

У статті проаналізовано висвітлення життя, творчості та культурної спадщини польського художника Яна Матейка в українській Вікіпедії та її сестринських проєктах. Розглядаються особливості структури статей, представленість творів митця та пов'язаних із ним історичних постатей і локацій в Україні. Окрему увагу приділено українському контексту спадщини художника, його впливу на розвиток мистецтва в Галичині, роботам його учнів. Підкреслено значення Вікіпедії як важливого інструменту для дослідження, популяризації та збереження культурної спадщини.

Ключові слова: Ян Матейко, культурна спадщина, Вікіпедія, Вікісховище, Вікідані, українсько-польські культурні зв'язки.

The article analyzes the coverage of the life, work and cultural heritage of the Polish artist Jan Matejko in the Ukrainian Wikipedia and its sister projects. The features of the article structure, the representation of the artist's works and related historical figures and locations in Ukraine are considered. Special attention is paid to

the Ukrainian context of the artist's legacy, his influence on the development of art in Galicia, and the works of his students. The importance of Wikipedia as an important tool for research, popularization and preservation of cultural heritage is emphasized.

Keywords: Jan Matejko, cultural heritage, Wikipedia, Wikimedia Commons, Wikidata, Ukrainian-Polish cultural ties.

Українська онлайн енциклопедія Вікіпедія та її сестринські проекти є важливим ресурсом для дослідження культурної спадщини пов'язаної із відомими і знаковими особистостями, які зробили великий внесок у розвиток світової науки та культури. Серед таких діячів варто відзначити польського художника, майстра полотен на історико-патріотичні сюжети Яна Матейка (пол. Jan Alojzy Matejko).

Попри значну мистецьку, історичну та культурну вагу постаті Яна Матейка для польського та українського культурного простору, репрезентація його спадщини в українському сегменті цифрових енциклопедичних ресурсів залишається недостатньо систематизованою. Українська Вікіпедія містить базову біографічну статтю про художника, а також окремі матеріали, присвячені його творам, учням, родині та місцям збереження спадщини, однак ці відомості часто не поєднані між собою у цілісну картину впливу митця на культурний простір України. Також недостатнім є використання потенціалу сестринських проектів Вікіпедії (Вікісховище, Вікідані, Вікіджерела, Вікімандри) для комплексного представлення життя, творчості та культурної спадщини художника в контексті української історії та мистецтва. У зв'язку із цим метою статті є актуалізація потреби у виявленні прогалин у представленні теми, визначенні статей для створення та покращення пов'язаних із постаттю Яна Матейка, з урахуванням українського культурного контексту.

Народився художник 24 червня 1838 у місті Краків, помер 1 листопада 1893 там же, в той час місто належало до Королівства Галичини та Володимирії, Австро-Угорщина (Matyaszewska, 2019). У тринадцятирічному віці, у 1852 році почав вивчати живопис у Краківській школі образотворчих мистецтв, а з грудня 1858 року два роки навчався в Академії образотворчих мистецтв у Мюнхені. Картини, портрети, колекції одягу Матейка є не лише значимими для Польщі, але належать до культурної спадщини в Україні.

Станом на жовтень 2025 року в онлайн-енциклопедії Вікіпедії про Яна Матейка написані статті у 56 мовних розділах, у польській та англійській Вікіпедії статті про художника мають статус «Добра». Українською мовою стаття («Ян Матейко», 2025) започаткована майже двадцять років тому, 25 червня 2006 і належить до тематичних

порталів «Мистецтво» та «Біографії». За січень-жовтень 2025 року статтю переглянуто 3 836 разів. Стаття достатньо структурована та містить наступні розділи:

1. Життєпис,	4. Цікаві факти,
2. Нагороди,	5. Поховання,
3. Почесні звання,	6. Вшанування пам'яті.

Розділ «Життєпис» в свою чергу поділяється на:

1. Початок життя,	6. Посмертна слава,
2. Навчання,	7. Перелік картин художника,
3. Перебування у Мюнхені та Відні,	8. Портрети, Будинок Яна Матейка, Краків,
4. Перші портрети,	9. Галерея.
5. Історичні полотна,	

Стаття включена до 25 категорій і має 10 посилань на інтернет джерела, частина із них польською, включає достатньо наповнений бібліографічний шаблон. Слід зазначити, що стаття польською мовою використовує 115 посилань на електронні джерела та 12 друкованих. Перегляд та аналіз категорій, пов'язаних з Матейком, таких як «Випускники Ягеллонського університету», «Випускники Мюнхенської академії мистецтв», «Викладачі Ягеллонського університету», «Кавалери командорського хреста ордена Франца Йосифа», «Кавалери ордена Почесного легіону», «Командори із зіркою ордена Пія ІХ», «Польські художники», «Польські художники-баталісти», «Учні Яна Матейка», «Родина Яна Матейка» дозволяє зрозуміти, як організовані статті у Вікіпедії.

Життя і творчість Яна Матейка присвячені написанню історичних полотен, патріотизму заради підняття духу сучасників під час втрати державності Польщею. Будучи польським художником часто звертався до подій, що стосувалися українських земель, чи зображував історичних діячів, пов'язаних з Україною.

Серед численної колекції картин Яна Матейка ряд із них описані в окремих статтях української Вікіпедії. Переглянути їх можна оглянувши категорію «Картини Яна Матейка», яка містить 14 статей про твори художника.

Серед таких картина «Вернигора» (1884) з центральною фігурою легендарного українського віщуна Вернигора, який пророкує загибель й відродження Польщі в майбутньому та із зображенням жінки в українському народному вбранні і молодого українського козака.

Твір є яскравим прикладом того, як Матейко інтерпретував українську історію в контексті польських національних наративів.

Картина «Богдан Хмельницький з Тугай Беєм під Львовом» (1885) зображує події 1648 року, зустріч гетьмана Богдана Хмельницького з кримським ханом Тугай-беєм під час облоги Львова і сцену козаків у військовому таборі.

Картина «Люблінська унія» (1869) присвячена підписанню Люблінської унії, що об'єднала Польщу і Литву. На ній можна побачити представників Польського королівства, Великого князівства Литовського та Русі-України, які укладають союз, Річ Посполиту.

В інших мовних розділах можна знайти біля дев'яти десятків статей на теми полотен художника.

Найбільший художній музей України, Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького зберігає твори художника, які є окрасою збірки творів митців Польщі. Ці твори дозволяють досліджувати творчість художника зблизька. Це дипломна робота Матейка «Карл Густав і Шимон Старовольський біля гробу Локетка» (1858) історичної тематики та портрети дітей художника 1889 року. Стаття у Вікіпедії «Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького» проілюстрована світлинами картин «Портрет дітей художника», «Бебек біля Костянтинополя».

Із культурною спадщиною Яна Матейка сьогодні можна ознайомитись відвідавши головний корпус Національного університету «Львівська політехніка», який є пам'яткою архітектури, споруджений у 1877 році у стилі неоренесансу та є архітектурною перлиною міста Львів. Окрасою актові зали головного корпусу є 11 полотен олійних картин написаних Яном Матейком у 1880-х роках у малих композиційних ескізах (Matuszewska, 2019). У великих розмірах вони написані майстрами Краківської школи мистецтв під керівництвом автора. Ескізи Яна Матейка «Тріумф прогресу» представляють цикл сцен розвитку людської цивілізації, символізують технічний прогрес:

Створення людини.

- Відповідальність людини за долю землі.
- Боже натхнення.
- Вади людства.
- Примарний тріумф сатани.
- Пресвята Богородиця втішає тих, хто приходить до неї.
- Поезія, Музика, Історія.
- Скульптура, Живопис та Архітектура.
- Винахід залізниці та парової машини.
- Винахід телеграфу.
- Суецький канал.

Ескізи були виконані художником на замовлення імператора Франца Йосифа I і сьогодні зберігаються у Львівській національній галереї мистецтв імені Бориса Возницького.

Актова зала університету є єдиною в Україні, яка збережена в автентичному вигляді, якою вона була понад століття тому. Вона вражає унікальним інтер'єром XIX ст.: багатством малярства і скульптури.

Ян Матейко вплинув на розвиток живопису в Україні, зокрема через його учнів та їх подальший внесок у культуру. Авторкою статті створено спеціальну категорію «Учні Яна Матейка». До якої належать:

Олександр Августинович (1865–1944) – польський живописець. Виконував оздоблення Великого міського театру у Львові, окремі розписи для фое, зали глядачів і дзеркальної зали.

Маурицій Готліб (1856–1879), уродженець Дрогобича – знаний галицький єврейський маляр. Малював найбільшу синагогу Східної Галичини у Дрогобичі.

Степан-Вітольд Матейко (1871–1935), уродженець Коломиї, живописець, проєктант вітражів. У період з 1905 по 1914 рік С. Матейко розробляв вітражі та мозаїки для численних церков Галичини:

- парафіяльного костелу в Тернополі (6 вітражів, натхненних роботами Яна Матейка, а також композицію з гербом міста, 1907–1908; усі не збереглися),
- вітражі для костелів міст Турці, Львівська область (1907), Зборові, Тернопільська область,
- мозаїки для каплиці єзуїтської школи в Хирові, Львівська область, (1907–1908),
- вітражі у вікнах південної частини пресвітерія костелу в Дрогобичі, Львівська область (1907–1909; одні з найкращих творів).

Для львівських будівель він створив численні ескізи вітражів (картони). Серед відомих є вітражі в Львівській музичній академії (1909). З них до наших днів збережене зображення підкарпатської залізниці. Окремі роботи зберігаються у фондах Львівської національної галереї мистецтв імені Бориса Возницького.

Олекса Новаківський (1872–1935), уродженець Поділля – український живописець і педагог, засновник у 1923 році Львівської мистецької школи де навчалось багато митців, які здобули визнання та світову славу.

Ян Стика (1858–1925), уродженець Львова – живописець, поет та ілюстратор. Ян Матейко надав стипендію для навчання Стики,

пропонував йому роботу у Краківській академії мистецтв. У Львові Стика малював картини для костелу Пресвятої Діви Марії Сніжної. Мав безліч замовлень, ним написані портрети професора, ректора Львівської політехніки Юліана Захаревича та його дружини, ректора Львівського університету доктора Леонарда П'єнтака, професора Леонарда Марконі та інших.

Ім'я художника згадується у понад 270 статтях української Вікіпедії згідно посилань. Із них можна дізнатись, до прикладу, що відома Краківська фабрика вітражів “S. G. Żeleński” використовувала проекти вітражів Яна Матейка. Справою життя та фаху для художника було також вивчення старожитностей та пам'яток культури. Починаючи з 1850 року художник колекціонував костюми, одяг, тканини, обладунки, купував цінні предмети та антикваріат, які в подальшому слугували реквізитом для його картин (Jan Matejko's House, 2003).

Щодо родини Яна Матейка, то в українській Вікіпедії статті про членів родини зібрано у новостворену категорію «Родина Яна Матейка». До неї належать статті про:

- дружину Теодору Матейко (1846–1896), батька Францішека Ксаверія Матейка (1789,1793? – 1860, вчитель музики);
- старшого брата Францішека Ксаверія Едварда Матейка (1828–1873), історик-славіст, викладач Ягеллонського університету), старшого брата Едмунда Матейка (1829–1907, польський повстанець, учасник Січневого повстання);
- старшу сестру Марію Валерія Голіховську (1836–1917), дружина власника чернівецької аптеки Юзефа Голіховського;
- доньку Гелену Унжиську (1867–1932, польська художниця і скульпторка) та її чоловіка Юзефа Унжиського (1863-1948, польський художник).

Крім Гелени у Яна та Теодори Матейків було ще четверо дітей: Тадеуш (1865–1911), Беата (1869–1926), Єжи (1873–1927) та Регіна (1878), яка померла немовлям.

Цікавим фактом є те що сестра художника Марія після одруження у 1867 році з Юзефом Голіховським, уродженцем Тернопільщини, проживали у місті Чернівці по вулиці Головній 33. Мали сина Віктора і трьох доньок: Емілію, Марію і Теодору. Будівля Голіховських з аптекою із статуями на центральній вулиці міста Чернівці збережена та є пам'яткою архітектури XIX століття (Kafanova, 2022). На старовинному кладовищі по вулиці Зеленій, що є історико-культурним заповідником міста зберігся надгробок Голіховських Марії та Юзефа. Біографії їх дітей не досліджені.

На більшості картин Яна Матейка жінки мають обличчя його дружини, яка позувала йому. Її художник малював також як польську королеву Бону Сфорцу, яку вважають засновницею міста Бар, що на Вінниччині.

У Вінницькій області вшановано пам'ять художника, його ім'ям названо селище Матейкове і залізничну станцію. Залізниця збудована у 1892 році пролягала на землях поміщика Мар'яна Соколовського, професора Ягеллонського університету, історика мистецтва та великого шанувальника творчості Яна Матейка. Тому станція отримала саме назву Матейкове.

Ім'я художника Яна Матейка носять вулиці у містах Івано-Франківську, Львові (названо за життя художника, у 1885 році, і з того часу не змінювала назви), Старокостянтинові, Стрию. У Львові вулиця розташована неподалік історичного центру, вздовж верхньої частини парку імені Івана Франка та зберегла колишні вілли та будівлі.

Постать Яна Матейка є знаковою не лише для польських міст Кракова та Перемишля, а і для українських міст у яких художнику було присвоєно звання «Почесний громадянин». 30 вересня 1869 року отримав звання у Львові (зазначено у статті «Почесні громадяни Львова»), у січні 1883 року – звання у Станіславові (нині Івано-Франківськ), а також у Стрию Львівської області і Бережанах Тернопільської області.

Різні напрямки досліджень можна здійснити охоплюючи різноманітні аспекти життя, творчості та впливу постаті художника у сестринських проєктах Вікіпедії. Минуло понад 100 років від смерті Яна Матейка, тому на Вікісховищі у суспільному користуванні можна переглянути світлини картин, рисунків художника та медіа файли пов'язані із його життям. Всі ці файли структуровані за тематикою.

Проєкт Вікіданних має елемент (Q189117) із численними твердженнями та значеннями для Яна Матейка.

Ім'я Яна Матейка згадується у Вікіджерелах: Історія України-Русі (Аркас, 1912), Історія України-Русі (Аркас, 1912)/Образи і рисунки, Українські Січові Стрільці 1914-1920/Поіменний список боєвих відділів 1 полку Українських Січових Стрільців.

Отже, наявні статті у Вікіпедії пов'язані із постаттю Яна Матейка можуть бути використані як основа для більш широкого вивчення, аналізу та доповнення культурної спадщини в Україні, доповнення існуючих статей, а також для створення нових статей і проєктів,

пов'язаних з життям та творчістю художника. Перспективним є створення статей про картини Яна Матейка, що зберігаються в Україні, покращення чи створення статей про об'єкти й пам'ятки культурної спадщини, які пов'язані з іменем художника, а також покращення статей про учнів художника та їх внесок у культурну спадщину України. Важливо звертати увагу на розширення теми у створенні шаблонів, генеологічного дерева, у сестринських проєктах створити статті у Вікіцитатах та Вікімандрах.

Список використаних джерел:

- Jan Matejko's House. (2003). Clothing and costumes from the Collection of Jan Matejko. https://web.archive.org/web/20061113204140/http://www.culture.pl/en/culture/artykuly/wy_wy_stroje_kostiumy_matejki_krakow
- Kafanova, K. (2022). *Mystetskyi detektyv: Mistse zustrichi – apteka Holikhovskoho*. <https://versii.cv.ua/kultura/mystetskyj-detektyv-mistse-zustrichi-apteka-golihovskogo/57039.html>
- Matyaszewska, E. (2019). *Jan Matejko o sobie samym. Niezła sztuka*. <https://niezlasztuka.net/o-sztuce/jan-matejko-o-sobie-samym/>
- Ян Матейко. (2025, листопад). In *Wikipedia*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Ян_Матейко

УДК 930.85:911.375:004.738.5(030)=161.2=162.1

**ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ МІСТ У
УКРАЇНСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ ВІКІПЕДІЯХ:
ПРИКЛАДИ ХАРКОВА Й КРАКОВА**

**COMPARATIVE REPRESENTATION OF CITIES IN THE
UKRAINIAN AND POLISH WIKIPEDIAS: THE CASES OF
KHARKIV AND KRAKÓW**

Мамон Вячеслав Євгенович,
аспірант,
Харківська державна академія культури,
м. Харків, Україна
e-mail: Venzz@wikimedia.org.ua
ORCID: 0009-0003-6467-0505

Viacheslav Mamon,
PhD student,
Kharkiv State Academy of Culture,
Kharkiv, Ukraine
e-mail: Venzz@wikimedia.org.ua
ORCID: 0009-0003-6467-0505

Анотація

Дослідження присвячено аналізу унікальних біографічних статей про Харків і Краків в українській та польській Вікіпедіях. За допомогою інструмента PetScan (Depth=3) визначено статті, що існують лише в одному мовному сегменті. Виявлено різку асиметрію: для Харкова більшість унікальних статей припадає на українську Вікіпедію (4146 проти 576), тоді як для Кракова – на польську (13744 проти 232). Значний сегмент польського масиву становлять статті про жертв Катинського злочину. Отримані результати показують, як різні спільноти вибудовують цифрову пам'ять про локальні центри культури, що співвідноситься з дисертаційними дослідженнями автора про цифрову репрезентацію культурної спадщини.

Ключові слова: Вікіпедія, унікальні статті, цифрова пам'ять, Харків, Краків.

The study presents an analysis of unique biographical articles about Kharkiv and Kraków in the Ukrainian and Polish Wikipedias. Using the PetScan tool (Depth=3), the study identifies articles that exist only in one language edition. A strong asymmetry

was found: for Kharkiv, unique content is concentrated in the Ukrainian Wikipedia (4146 vs. 576), while for Kraków it dominates in the Polish Wikipedia (13744 vs. 232). A significant part of the Polish corpus relates to Katyn massacre victims. These findings illustrate how different communities construct digital memory about local cultural centers, connecting directly to the author's dissertation research on digital representation of cultural heritage.

Key words: Wikipedia, unique articles, digital memory, Kharkiv, Kraków.

У цифрову добу енциклопедичні ресурси, зокрема Вікіпедія, є не лише інструментом пошуку знань, а й простором формування колективної пам'яті. У межах memory studies Вікіпедію розглядають як «глобальне місце пам'яті», де знання про минуле стабілізується через редакторські практики та узгодження спільноти (Pentzold, 2009, pp. 255, 263–264). Вони дозволяють простежити, як різні спільноти відтворюють у цифровій формі власні наративи – хто і як представлений, які події чи персоналії вважаються значущими. Особливо ваги це набуває для прифронтових і мультикультурних регіонів, як Харків, де цифрова присутність стає складником символічної оборони культури та підтримання історичної тяглості в умовах загроз.

Питання цифрового відображення локальної спадщини безпосередньо пов'язане з тим, як відкриті інформаційні системи структурують та ієрархізують знання про міста й спільноти. Вікіпедія, як найбільший глобальний відкритий репозиторій фактографічної інформації, наочно демонструє механізми такого структурування: від вибору тем до формування тематичних категорій і створення біографічних корпусів. Порівняння різних мовних сегментів Вікіпедії дозволяє виявити співвідношення локальних і національних пріоритетів пам'яті, а також зрозуміти, які сюжети стають «видимими» в цифровому середовищі, а які – залишаються поза увагою.

Вибір Харкова і Кракова як об'єктів порівняння зумовлений їхньою історичною та культурною значущістю. Обидва міста є одним із найбільших урбаністичних центрів своїх країн, мають потужні наукові й освітні традиції та сформовані локальні спільноти редакторів Вікіпедії. Краків, старіший і традиційно пов'язаний зі статусом історичної столиці Польщі, відіграє центральну роль у національній культурній пам'яті. Харків, який певний час також виконував функції столиці України, виступає одним із ключових інтелектуальних центрів держави. Поєднання історичного виміру Кракова та модерного мультикультурного характеру Харкова робить їх зіставлення релевантним для аналізу цифрової репрезентації локальної пам'яті.

Мета дослідження – порівняти цифрове представлення персоналій Харкова й Кракова в українській та польській Вікіпедіях, виявивши відмінності у структурі, обсязі та характері унікальних біографічних матеріалів як індикаторів локальних моделей формування пам'яті.

У дослідженнях колективної пам'яті у Вікіпедії застосовують поєднання корпусно-кількісного аналізу, структурного аналізу сторінок і категорій та інтерпретативного осмислення отриманих результатів у межах *memory studies*; окремо розрізняють стабілізований енциклопедичний текст і процес його формування, зафіксований в історіях редагувань і обговореннях (Ferron & Massa, 2011, pp. 8–11). У комп'ютерно-орієнтованих дослідженнях також застосовують графові та часові моделі для виявлення патернів колективної пам'яті у Вікіпедії, зокрема на основі динаміки переглядів сторінок (Miz et al., 2018).

У цій роботі використано корпусно-кількісний та структурний аналіз із застосуванням інструмента **PetScan** (налаштування: *Depth = 3, Namespace = 0*). Унікальні статті визначалися через комбінацію фільтрів:

Has all of these site links → ukwiki / *Has none* → plwiki

Has all → plwiki / *Has none* → ukwiki

що дозволило виокремити сторінки, присутні лише в одному мовному розділі.

Додатково застосовано порівняльний аналіз категорій верхнього та середнього рівнів для встановлення загального обсягу корпусів. Отримані дані інтерпретовано у контексті цифрової репрезентації культурної спадщини та формування локальних наративів пам'яті. Слід зауважити, що категоріальні системи різних мовних розділів Вікіпедії не є повністю симетричними за структурою та ступенем деталізації, що враховувалося під час інтерпретації отриманих кількісних показників.

Аналіз біографічних категорій Вікіпедії, виконаний за допомогою інструмента PetScan (*Depth=3*), дав змогу визначити обсяг і структуру унікальних статей у двох мовних сегментах щодо персоналій Харкова й Кракова. Для Харкова в українській Вікіпедії категорія «Персоналії:Харків» містить 4723 статті, з яких 4146 не мають польських відповідників, тобто приблизно 87,8 % корпусу є унікальним для ukwiki. У польській Вікіпедії категорія “Ludzie związani z Charkowem” налічує 1511 статей, з яких 576 не представлені в українській Вікіпедії, що становить 38,1 %.

Для Кракова виявлено іншу пропорцію. В українській Вікіпедії категорія «Персоналії:Краків» містить 2072 статті, із яких лише 232 є унікальними (11,2 %). Натомість польська категорія “Ludzie związani z Krakowem” включає 15507 статей, із яких 13744 не мають відповідників в ukwiki, тобто близько 88,6 % корпусу є унікальним для plwiki.

Табл. 1

Аналіз біографічних категорій Вікіпедії, виконаний за допомогою інструмента PetScan

Місто	Загальна кількість у ukwiki	Унікальні в ukwiki	Загальна кількість у plwiki	Унікальні в plwiki
Харків	4723	4146	1511	576
Краків	2072	232	15507	13744

Отримані дані демонструють виразну дзеркальну асиметрію між двома мовними сегментами. В українській Вікіпедії значно ширший унікальний корпус статей про Харків, тоді як польська містить обмеженішу кількість матеріалів про це місто. У випадку Кракова картина протилежна: польська Вікіпедія має розгалужений і насичений біографічний масив, тоді як українська охоплює лише невелику частину потенційного корпусу. Це свідчить про різні масштаби опрацювання «чужих» міських контекстів у кожній спільноті. Варто зазначити, що кількісні показники потрібно інтерпретувати як відображення локальних практик «закріплення» пам'яткових сюжетів у Вікіпедії, оскільки енциклопедичний текст і його структура є результатом колективного редагування та консенсусу, а не нейтральним «зрізом» реальності (Pentzold, 2009, pp. 255–256).

Якщо ж розглядати лише те, як кожна вікіспільнота описує власне місто, то ситуація має інший вигляд: тут відсоткові показники майже збігаються. В обох випадках основна частина статей належить до унікальних у межах власної міської категорії – локально сформованого корпусу, створеного редакторами відповідної Вікіпедії. У кількісному вимірі ці частки становлять 87,8 % для Харкова в українській Вікіпедії та 88,6 % для Кракова в польській. Це вказує на подібну інтенсивність роботи зі «своїм» міським матеріалом і контрастує з відмінностями, які спостерігаються у ставленні до опису «іншого» міста.

На відміну від власних міських корпусів, де частка унікальних матеріалів є майже однаковою, показники щодо «чужого» міста

демонструють різко іншу картину. В українській Вікіпедії лише 232 статті про Краків є унікальними, що становить приблизно 11,2 % від загальної категорії «Персоналії:Краків» (2072 статті). У польській Вікіпедії унікальних статей про Харків – 576, тобто близько 38,1 % від категорії “Ludzie związani z Charkowem” (1511 статей).

Щоб пояснити це розходження, проведено поглиблений аналіз структури plwiki. Виявлено відсутню в українській Вікіпедії категорію *Kategoria:Żołnierze Wojska Polskiego zamordowani w Charkowie* (*Солдати Війська Польського, страчені в Харкові*) та її підкатегорію *Kategoria:Oficerowie Wojska Polskiego zamordowani w Charkowie* (*Офіцери Війська Польського, страчені в Харкові*).

Основна категорія містить 2 статті, підкатегорія – 452, з них 435 не мають україномовних аналогів – і саме вони формують більшість польських унікальних статей про Харків. Вони охоплюють осіб, страчених НКВС у квітні–травні 1940 року в харківській тюрмі. Поховання відбувалися в П’ятихатках, які стали частиною символічної географії Катині (Сокуренько, 2022, с. 210–212). Більшість статей посилаються на джерело: Jerzy Ciesielski, Zuzanna Gajowniczek, Grażyna Przytulska, Wanda Krystyna Roman, Zdzisław Sawicki, Robert Szczerkowski, Wanda Szumińska: *Charków. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego*. Jędrzej Tucholski (red.). Warszawa: Oficyna Wydawnicza RYTM, 2003. ISBN 83-916663-5-2.

Це видання містить понад 3 800 імен і є одним із ключових джерел, на які спиралися польські редактори під час укладання біографічних статей (Jasnowski, n.d.). Використання матеріалів *Księga Cmentarna* не було механічним перенесенням: дані зіставлялися з іншими меморіальними та архівними ресурсами, після чого інтегрувалися у формат енциклопедичних статей. Таким чином, книга стала важливою основою для формування польського меморіального блоку, проте корпус статей у Вікіпедії є результатом редакторської інтерпретації та структурованого опрацювання інформації. В українській Вікіпедії це джерело також присутнє, але використовується поодиноким, без системного перенесення. Ніхто цілеспрямовано не створював паралельного корпусу статей чи категорій.

Порівняння українського та польського сегментів Вікіпедії за категоріями персоналій Харкова й Кракова виявило значну асиметрію у представленні «чужих» міських контекстів і водночас подібність у формуванні «власних» локальних корпусів. Обидві спільноти демонструють високий рівень опрацювання біографічного матеріалу, пов’язаного з їхніми рідними містами, що відображається майже однаковою

часткою унікальних статей (87,8 % для Харкова в українській Вікіпедії та 88,6 % для Кракова в польській). Натомість під час перехресного аналізу виникає різка нерівномірність: українська Вікіпедія охоплює лише 11,2 % унікальних статей у категорії «Персоналії:Краків», тоді як польська – 38,1 % у категорії „Ludzie związani z Charkowem”.

Детальний огляд польського корпусу засвідчив, що його найбільший унікальний сегмент становлять біографії польських військових, розстріляних у Харкові 1940 року, які структуровані у двох великих меморіальних категоріях. Наявність цього спеціалізованого блоку пояснює значну частину виявленої асиметрії. В українській Вікіпедії аналогічного системного корпусу немає: хоча Księga Cmentarna використовується, це робиться поодинокі.

Виявлена лакуна в українській Вікіпедії становить підґрунтя для подальшої цілеспрямованої роботи її редакторів. Створення узгодженого корпусу статей про польських військовополонених, страчених у Харкові, могло б суттєво збалансувати цифрове відображення міста в україно- та полономовному середовищі. Доцільним виглядає проведення окремої тематичної кампанії за участю української вікіспільноти та ГО «Вікімедія Україна», орієнтованої на опрацювання цього блоку джерел та формування цілісної категорійної структури. Така робота сприятиме не лише усуненню прогалини, а й поглибленню українсько-польського діалогу пам'яті в межах Wikimedia-проектів.

Список використаних джерел

- Ferron, M., & Massa, P. (2011). Studying collective memories in Wikipedia. *Journal of Social Theory*, 3(4), 449–466.
- Jasnowski, P. (n.d.). Charków. Księga Cmentarna Polskiego Cmentarza Wojennego Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Warszawa 2003 [Recenzja / przegląd krytyczny]. *Federacja Rodzin Katyńskich*. <https://www.federacja-katyn.org.pl/bibliografia-katynska/charkow-ksiega-cmentarna-polskiego-cmentarza-wojennego-rada-ochrony-pamieci-walk-i-meczenstwa-warszawa-2003/>
- Miz, V., Benzi, K., Ricaud, B., & Vandergheynst, P. (2017). Wikipedia graph mining: dynamic structure of collective memory. arXiv preprint arXiv:1710.00398.
- Pentzold, C. (2009). Fixing the floating gap: The online encyclopaedia Wikipedia as a global memory place. *Memory studies*, 2(2), 255–272.
- Сокуренько, В. В. (2022). «Катинський розстріл» як об'єкт дослідження воєнної кримінології. *Південноукраїнський правничий часопис*, 3(1), 207–214.

УДК 908(477):004.738.5(030)

**КРАЄЗНАВЧІ ВІКІПРОЄКТИ В УКРАЇНІ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ЕНЦИКЛОПЕДИЗАЦІЇ
ЛОКАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ**

**LOCAL HISTORY WIKIPROJECTS IN UKRAINE AS A
TOOL FOR DIGITAL ENCYCLOPEDIIZATION OF LOCAL
HERITAGE**

Юрій Пероганич,
голова правління,
ГО «Творча еліта України»,
м. Київ, Україна
e-mail: perohanych@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0140-3146

Yuri Perohanych,
Head of the Board,
NGO “Creative Elite of Ukraine”,
Kyiv, Ukraine
e-mail: perohanych@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0140-3146

Анотація

У статті проаналізовано розвиток краєзнавчих вікіпроектів в Україні як важливого сегмента сучасної цифрової гуманітаристики. Показано, що локальні електронні енциклопедії, створені на основі вікітехнологій, відіграють ключову роль у збиранні, збереженні та популяризації історико-культурної спадщини територіальних громад. Розглянуто особливості та досвід таких проектів, як «Енциклопедія Носівщини», «Тернопедія», «Аккерманіка» та «ВікіБоярка», які демонструють різні моделі організації, співпраці та наповнення контенту. Визначено основні переваги вікіплатформ у краєзнавстві – відкритість, динамічність, інтегрованість у глобальний інформаційний простір – а також окреслено ключові виклики, серед яких необхідність уніфікації джерельної бази, забезпечення якості матеріалів та залучення нових учасників. Підкреслено значення краєзнавчих вікіпроектів для формування локальної ідентичності та збереження культурної пам'яті в умовах цифрової доби.

Ключові слова: вікіпроекти, краєзнавство, локальні електронні енциклопедії, культурна спадщина, цифрова гуманітаристика.

The article examines the development of regional wiki projects in Ukraine as an important component of contemporary digital humanities. Local electronic

encyclopedias created with wiki technologies play a key role in collecting, preserving, and disseminating the historical and cultural heritage of communities. The study analyses the structure and practices of several notable projects, including Encyclopedia of Nosivshchyna, Ternopedia, Akkermanika, and WikiBoyarka, which represent different models of organization, collaboration, and content development. The advantages of wiki platforms – openness, dynamism, and integration into the global information ecosystem – are highlighted, along with the key challenges such as ensuring content verifiability, standardization of article structure, and expanding contributor communities. The article emphasizes the significance of regional wiki projects for strengthening local identity and safeguarding cultural memory in the digital age.

Keywords: wikiprojects, local history, local electronic encyclopedias, cultural heritage, digital humanities.

Краєзнавчі вікіпроекти в Україні посідають важливе місце у сучасному процесі цифрової гуманітаристики. Вони забезпечують як збереження локальної історико-культурної спадщини, так і залучення громад до її дослідження та популяризації. Активний розвиток цих ініціатив упродовж останніх років свідчить про формування в Україні нового типу взаємодії між локальними спільнотами, дослідниками й цифровими платформами, базованими на відкритості, добровільності та доступності знань.

У своїй праці, присвяченій розвитку регіональних енциклопедичних ресурсів, я вже звертав увагу на цінність цифрових форм колективного укладання знань, зокрема у статті «Енциклопедія Носівщини – перша онлайн-енциклопедія Чернігівщини» (Пероганич, 2020). Підходи, окреслені там, знайшли подальший розвиток у краєзнавчих вікіпроектах, проаналізованих у цій доповіді.

Вікітехнології дають змогу створювати відкриті й динамічні ресурси, які інтегрують локальні факти в загальний інформаційний простір. Медійність платформи MediaWiki, підтримка Вікімедіа-проектів та можливість поєднання текстового контенту з фотографіями, картами, структурованими даними у Вікіданях формують новий формат фіксації знань. У цьому контексті краєзнавчі вікіпроекти виступають не лише як енциклопедичні сховища даних, а як інструменти формування локальної ідентичності, підсилення громадянської участі та документування історичної пам'яті.

Загальнонаціональні ініціативи, такі як «Вікіекспедиції», «Вікі любить пам'ятки» та освітні програми для бібліотекарів і викладачів, формують базу для майбутнього створення мережі активних

регіональних спільнот. Саме ці спільноти стали рушійною силою появи низки локальних енциклопедичних проєктів, що систематизують матеріал, який раніше існував у розпорошеному вигляді – у приватних архівах, місцевих виданнях, персональних записках.

Серед найпомітніших краєзнавчих вікіпроєктів слід відзначити Енциклопедію Носівщини, яка поєднує академічний підхід до структурування регіональних знань із волонтерським вкладом місцевих краєзнавців. Матеріали про історію, географію, архітектуру, персоналії та місцеві традиції формують цілісну картину району (Пероганич et al., 2019). Аналогічну роль на заході України відіграє масштабний проєкт Тернопедія (Василечко et al., 2017), що завдяки активності тернопільського журналіста і краєзнавця Миколи Василечка став однією з найповніших територіальних електронних енциклопедій. Проєкти Аккерманіка та ВікіБоярка мають додаткову специфіку: перший зосереджується на багатонаціональній та багатовіковій історії Білгорода-Дністровського (Нікіфоров, 2021), тоді як другий формує «живу пам'ять громади» через поєднання енциклопедичного формату з особистими спогадами мешканців, публікаціями архівних світлин і документів (Кириленко, 2023).

Краєзнавчі вікіпроєкти сприяють не лише фіксації знань, але й актуалізації культурної спадщини: документування пам'яток, вулиць, некрополів, топонімів, локальних історичних подій, життєписів місцевих діячів. Важливою перевагою вікіформату є його здатність зберігати інформацію навіть у випадках втрати матеріальних об'єктів – унаслідок часу, недбалості або руйнувань, пов'язаних із війною. Таким чином, цифрові енциклопедії виконують функцію культурної страховки, важливої для регіонів із вразливою історичною інфраструктурою.

Водночас існують і виклики: необхідність структурної уніфікації статей, забезпечення якості та верифікованості текстів, подолання дефіциту локальних авторитетних джерел, навчання нових волонтерів. Значною є проблема ліцензування історичних фотографій та матеріалів, що нерідко зберігаються у приватних архівах без чітко визначеного авторського статусу. Ці виклики потребують системної співпраці між волонтерськими спільнотами, науковцями, архівними інституціями та органами місцевого самоврядування.

Для подальшого розвитку українських краєзнавчих вікіпроєктів варто розширювати партнерство з університетами та закладами культури, запроваджувати локальні вікіклуби, організовувати нові

вікіекспедиції та освітні програми з цифрової грамотності. Позитивним кроком може стати також системна оцифровка локальних архівів, публікацій і краєзнавчих збірників із подальшим завантаженням матеріалів під вільними ліцензіями.

Отже, краєзнавчі вікіпроекти в Україні формують важливий сегмент сучасної цифрової інфраструктури знань. Вони поєднують локальні ініціативи, волонтерство та професійну експертизу, створюючи нову модель відкритого доступу до регіональних даних. Приклади Енциклопедії Носівщини, Тернопедії, Аккерманіки та ВікіБоярки засвідчують, що системне використання вікітехнологій суттєво підсилює як краєзнавчий рух, так і процеси збереження культурної спадщини в умовах цифрової доби.

Список використаних джерел

- Василечко, М. та ін. (2017). Тернопедія – Тернопільська енциклопедія: онлайн-енциклопедія. <https://ternopedia.te.ua>
- Кириленко, М. (2023). ВікіБоярка: онлайн-енциклопедія. <https://wiki.boyardka.site>
- Нікіфоров, М. (2021). Аккерманіка: онлайн-енциклопедія. <https://akkermanika.org>
- Пероганич, Ю., Бондарчук, Є., Дідиченко, А. та ін. (2019). Енциклопедія Носівщини: онлайн-енциклопедія. <https://wikinosivka.info>
- Пероганич Ю. «Енциклопедія Носівщини» – перша онлайн-енциклопедія Чернігівщини. *Енциклопедичний вісник України*. 2020. Вип. 12. С. 65–71. DOI: 10.37068/evu.12.6

УДК 338.48:930.85:004.738.5

**ВІКІПРОЄКТИ І ТУРИЗМ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ:
ВЗАЄМОДІЯ І ВПЛИВ**

**WIKIPROJECTS AND CULTURAL HERITAGE TOURISM:
INTERACTIONS AND INFLUENCE**

Сеньків Мар'яна Ігорівна,
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
e-mail: mariana.i.senkiv@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-2146-3456

Mariana Senkiv,
PhD (Geography), Associate Professor
Associate Professor of the Department of Tourism,
Lviv Polytechnic National University,
Lviv, Ukraine
e-mail: mariana.i.senkiv@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-2146-3456

Березецька Ольга Ігорівна,
здобувач освітнього рівня «Бакалавр» кафедри туризму
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
e-mail: olha.berezetska.tu.2022@lpnu.ua
ORCID: 0009-0000-4418-9974

Olga Berezetska,
Undergraduate student of the Department of Tourism,
Lviv Polytechnic National University,
Lviv, Ukraine
e-mail: olha.berezetska.tu.2022@lpnu.ua
ORCID: 0009-0000-4418-9974

Анотація

У статті досліджується роль вікіпроектів у розвитку туризму культурної спадщини та важливість інтеграції туристичного досвіду у цифрові репозиторії знань. Аналізуються Вікіпедія, Вікісховище, Вікімандри та Вікідані як інструменти цифрової репрезентації об'єктів культурної спадщини, а також внесок

туристів через вікіекскурсії та вікіекспедиції, що дозволяє наповнювати проекти унікальним контентом та розширювати географічне й тематичне покриття. Дослідження підкреслює потенціал вікіпроектів для розвитку сталого культурного туризму, покращення інформаційної інфраструктури та залучення локальних спільнот до збереження та популяризації спадщини.

Ключові слова: культурна спадщина, туризм, Вікіпедія, Вікісховище, Вікідані, Вікімандри.

The article explores the role of wiki projects in the development of cultural heritage tourism and the importance of integrating tourist experiences into digital knowledge repositories. Wikipedia, Wikimedia Commons, Wikivoyage, and Wikidata are analyzed as tools for digital representing cultural heritage objects, as well as tourist contributions through wikiexcursions and wikiexpeditions, which allows for the creation of unique content and expansion of geographic and thematic coverage. The study highlights the potential of wiki projects for sustainable cultural tourism development, improvement of information infrastructure, and engagement of local communities in heritage preservation and promotion.

Keywords: cultural heritage, tourism, Wikipedia, Wikimedia Commons, Wikidata, Wikivoyage.

У сучасних умовах цифрової трансформації відбувається суттєве переосмислення механізмів взаємодії суспільства з культурною спадщиною. Цифрові технології не лише підвищують якість досвіду відвідувачів, а й сприяють формуванню нових підходів до збереження культурних ресурсів, залучаючи до цього процесу широкий спектр стейкхолдерів – від локальних громад до глобальної аудиторії. Інтеграція цифрових рішень у практики охорони культурної спадщини зміцнює основи сталого туризму, розширює можливості громадської участі та підтримує впровадження екологічно орієнтованих стратегій (Interreg Europe, 2024). У цьому контексті вікіпроекти, зокрема Вікіпедія, відіграють особливу роль як інструменти цифрової спадщини; на глобальному рівні з'являються значущі ініціативи, спрямовані на підвищення обізнаності суспільства про документальну спадщину, зокрема спільні програми Фонду «Вікімедія» та ЮНЕСКО (UNESCO, 2025).

Вікіпедія посідає провідне місце серед сучасних ініціатив у сфері цифрового збереження знань (Pentzold et al., 2017), а Вікідані стали другим вікіпроектом, офіційно визнаним цифровим суспільним благом (Wikimedia Foundation, 2025). Це підкреслює значний потенціал вікіплатформ у розвитку туризму, зокрема туризму культурної спадщини, який відображає цінності та історичний досвід суспільств і

одночас створює можливості для їхнього пізнання (Bonet, 2013). Такий тип туризму має вагоме значення для регіонів, держав та окремих спільнот, оскільки сприяє економічному й соціальному розвитку, зміцненню культурної ідентичності та поглибленню між-культурного розуміння (Weng et al., 2019).

Водночас зберігається суттєва прогалина в наукових дослідженнях: кількість робіт, що емпірично підтверджують вплив вікіпроектів на розвиток туризму, є обмеженою. Так само недостатньо вивчено, яким чином туризм культурної спадщини може стимулювати розвиток та наповнення вікіпроектів. Відсутність комплексного аналізу взаємного впливу цих сфер становить ключову наукову проблему, на вирішення якої спрямоване дане дослідження.

Серед усіх вікіпроектів Вікіпедія, Вікісховище, Вікімандри, Вікідані, а також партнерський проєкт OpenStreetMap потенційно можуть мати найбільший потенціал впливу на розвиток туризму культурної спадщини, оскільки забезпечують інтеграцію текстових, візуальних і геопросторових даних у єдиному відкритому інформаційному середовищі. Така взаємодоповнюваність ресурсів підвищує доступність, поширення та практичне використання культурної інформації туристами (рис. 1). Використання вільних ліцензій робить ці проєкти ефективними інструментами спільної волонтерської роботи та сприяє сталому наповненню цифрових платформ (Pensa et al., 2022).

В Україні розвиток і підтримку вікіпроектів здійснює громадська організація «Вікімедіа Україна», яка за допомогою різноманітних фотоконкурсів, вікіекскурсій, вікіекспедицій, тематичних кампаній, тощо сприяє відкритому доступу до даних про об'єкти матеріальної

Рис.1. Важливі для туризму культурної спадщини вікіпроекти та партнерські проєкти (розроблено авторами)

й нематеріальної культурної спадщини та підвищує їхню цифрову видимість у глобальному інформаційному просторі.

У Вікіпедії представлено широкий спектр інформації про матеріальну та нематеріальну, культурну та природну спадщину. Об'єкти всесвітньої спадщини представлені багатьма мовами, а статті охоплюють як пам'ятки міжнародного та національного, так і регіонального й локального значення. Крім того, існує очікування, що всі статті про муніципалітети міститимуть параграф про пам'ятки, музеї та елементи архітектурної спадщини (Pensa et al., 2022). На думку деяких вчених, просторові закономірності в редагуванні статей англомовної Вікіпедії, присвячених об'єктам Світової спадщини ЮНЕСКО, демонструють своєрідний цифровий колоніалізм інформації про всесвітню спадщину, адже вона загалом слабо висвітлена на глобальному Півдні (Marwick et al., 2021).

Вікіпедія вже використовується як інструмент популяризації культури та веб-маркетингу туристичних напрямків (The Wine Lab Consortium, 2018). Дані переглядів статей у Вікіпедії, у поєднанні з інформацією із соціальних мереж Twitter і Flickr та платформ відгуків TripAdvisor і Google Maps, можуть бути корисними для моделювання офіційних показників відвідуваності туристичних атракцій (Owuor et al., 2023). Крім того, аналіз трендів використання сторінок Вікіпедії може ефективно застосовуватися для прогнозування туристичного попиту; моделі, що поєднують ці дані з пошуковими трендами, забезпечують вищу точність прогнозів порівняно з традиційними методами (Khadivi et al., 2016).

Дослідження показують, що навіть мінімальне цілеспрямоване редагування статті про місто може підвищити кількість відвідувачів приблизно на 9%, що має вагомі наслідки як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівнях (Hinnosaar et al., 2017). Крім того, спільна онлайн-активність редакторів сприяє подоланню культурних і мовних бар'єрів, забезпечуючи видимість об'єктів спадщини для міжнародної аудиторії (Karimi et al., 2015). Для читання Вікіпедії без підключення до Інтернету існує відкрите програмне забезпечення Kiwix (Kiwix, 2025).

Вікісховище (існує також у форматі мобільного додатка Wikimedia Commons), що містить понад 130 мільйонів вільних медіафайлів, значно розширює можливості візуальної репрезентації культурної спадщини. Особливу роль у цьому відіграє конкурс «Вікі любить пам'ятки», завдяки якому накопичено один з найбільших масивів зображень об'єктів культурної спадщини. На основі

цих матеріалів створено інструмент WikiMiniAtlas, який має значний потенціал для використання в туристичних цілях (WikiMiniAtlas, 2025). Інструмент WikiShootMe також може допомогти туристам знайти маловідомі об'єкти культурної спадщини (WikiShootMe, 2025). Водночас візуальний аналіз зображень туристичних дестинацій поки що не привернув достатньої уваги дослідників (Li et al., 2016). Це є важливим, оскільки дослідження показують, що туристи та місцеві мешканці по-різному сприймають міські простори: туристи орієнтуються на відомі атракції, тоді як локальні спільноти фокусуються на повсякденних локаціях, які формують автентичний культурний ландшафт (ArchDaily, 2019). Така різниця підкреслює необхідність системного вивчення туристичного досвіду для розуміння багаторівневої структури культурних просторів.

Вікімандри – це один з вікіпроектів, який систематизує практичну інформацію про туристичні дестинації та теми з усього світу. Контент Вікімандрів охоплює туристичні місця, маршрути, розмовники, аеропорти та загальні туристичні теми. Додаток доступний англійською та німецькою мовами в офлайн-версії через Google Play, що дозволяє користуватися ним без підключення до інтернету. У довгостроковій перспективі Вікімандри прагнуть стати глобальним туристичним путівником завдяки внеску користувачів із різних країн (The Wine Lab Consortium, 2018).

Вікідані, структурована база даних Вікіпедії, містять детальну інформацію та пов'язані дані про об'єкти культурної спадщини багатьох країн. Вони слугують платформою для управління різноманітною інформацією – від географічних координат до описів артефактів, архівних документів і бібліографії, підвищують видимість колекцій для дослідників і громадськості, а також спрощують створення цифрових музеїв, віртуальних виставок і освітніх сервісів. Завдяки Вікіданям важливу інформацію про культурну спадщину можна інтегрувати в цифрові карти (наприклад, за допомогою Wikidata Query Service було створено інтерактивну карту музеїв світу (OE Global Connect, 2024)), навігаційні системи та туристичні мобільні сервіси, що відповідає принципам розвитку відкритих даних у сфері культурної спадщини (Kyriaki-Manessi et al., 2024). Лексеми у Вікіданях можуть бути корисними для туристів, бо допомагають перекладати слова, правильно їх вживати та знаходити об'єкти на карті. До речі, проект OpenStreetMap надає відкриті спільні карти для Вікіпедії та інтегрує статті Вікіпедії у свої карти. На думку деяких вчених, він є частиною екосистеми Вікімедіа (Pensa et al., 2022),

проте правильніше стверджувати, що екосистема Вікімедіа часто спирається на цей проєкт, але він не є її частиною.

Отже, вікіпроекти, зокрема Вікіпедія, Вікісховище, Вікімандри, Вікідані та партнерський проєкт OpenStreetMap, справді мають значний вплив на розвиток туризму культурної спадщини, оскільки забезпечують широкий спектр ресурсів і функцій, корисних для туристів. Водночас існує нестача емпіричних досліджень, які б системно підтверджували цей вплив, що означає необхідність розвитку аналітичного напрямку досліджень щодо взаємодії вікіпроектів і туризму. Зокрема, туристи часто беруть участь у редагуванні та наповненні вікіпроектів, утворюючи своєрідне замкнене коло взаємодії, проте їхні мотивації та поведінкові особливості поки що залишаються недостатньо вивченими. Наразі невідомо, яка частка контенту у вікіпроектах створюється безпосередньо під час організованих подорожей або після відвідування локацій з туристичною метою. Проведення таких досліджень є цінним, оскільки дозволяє оцінити внесок туристів у формування та оновлення цифрових ресурсів культурної спадщини і могло б стати основою для розробки стратегій ефективного залучення туристів до редагування і документування культурних об'єктів.

У контексті цього дослідження для громадської організації «Вікімедіа Україна» важливим є: 1) розвиток ініціатив на перетині вікіпроектів і туризму культурної спадщини, що об'єднують туристичні організації, музеї, локальні громади та редакторів вікіпроектів; 2) підтримка навчальних програм для роботи з OpenStreetMap; 3) участь у програмах ЮНЕСКО, спрямованих на документування та популяризацію культурної спадщини; 4) модернізація фотоконкурсів, зокрема «Вікі любить пам'ятки» з акцентом на створення тематичних галерей, карт і промоматеріалів для громад; 5) дослідження закономірностей поведінки, мотивацій та пріоритетів туристів у процесі створення контенту у вікіпроектах.

Список використаних джерел

- ArchDaily. (2019). A Series of Maps Reveals the Difference in How Cities are Perceived by Tourists and Locals. <https://www.archdaily.com/920002/a-series-of-maps-reveals-the-difference-in-how-cities-are-perceived-by-tourists-and-locals>
- Bonet, L. (2013). Heritage Tourism. In *Handbook on the Economics of Cultural Heritage* (pp. 386–401). Edward Elgar Publishing.

- Hinnosaar, M., Hinnosaar, T., Kummer, M., & Slivko, O. (2017). *Does Wikipedia matter? The effect of Wikipedia on tourist choices*. ZEW Discussion Papers 15-089. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/173092/1/1011066726.pdf>
- Interreg Europe. (2024). How digitalisation transforms tourism, heritage preservation and cultural activities. <https://www.interregeurope.eu/find-policy-solutions/stories/how-digitalisation-transforms-tourism-heritage-preservation-cultural-activities#>
- Karimi, F. et al. (2015). Mapping Bilateral Information Interests Using the Activity of Wikipedia Editors. *Palgrave Communications*, 1(1). <https://doi.org/10.1057/palcomms.2015.41>
- Khadivi, P., & Ramakrishnan, N. (2016). Wikipedia in the Tourism Industry: Forecasting Demand and Modeling Usage Behavior. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*, 30(2), 4016–4021.
- Kiwix. (2025). When there is No Internet, there is Kiwix. <https://kiwix.org/en/>
- Kyriaki-Manessi, Daphne & Vazaiou, Styliani. (2024). Using Wikidata for Managing Cultural Heritage Information. *EasyChair Preprint* №15034. <https://easychair.org/publications/preprint/MZrm/open>
- Li, Q., Wu, Y., Wang, S., Lin, M., Feng, X., & Wang, H. (2016). Vistravel: visualizing tourism network opinion from the user generated content. *J. Vis.*, 19(3), 489–502.
- Marwick, B., & Smith, P. (2021). World Heritage sites on Wikipedia: Cultural heritage activism in a context of constrained agency. *Big Data & Society*, 8(1). <https://doi.org/10.1177/20539517211017304> (Original work published 2021)
- OE Global Connect. (2024). Explore a Map of Museums Listed in Wikidata. <https://connect.oeglobal.org/t/explore-a-map-of-museums-listed-in-wikidata/6754>
- OpenStreetMap Wiki. (2025). Collaboration with Wikipedia. https://wiki.openstreetmap.org/wiki/Collaboration_with_Wikipedia
- Owuor, Innocensia & Hochmair, Hartwig & Paulus, Gernot. (2023). Use of social media data, online reviews and wikipedia page views to measure visitation patterns of outdoor attractions. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*. 44. 100681. 10.1016/j.jort.2023.100681

- Pensa, I., & Pucciarelli, M. (2022). Wikipedia and Cultural Tourism. In S. De Ascaniis & L. Cantoni (Eds.), *Heritage, sustainable tourism and digital media* (pp. 25–35). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781788970082.00010>
- Pentzold, Ch., Weltevrede, E., Mauri, M., Laniado, D., Kaltenbrunner, A., & Borra, E. (2017). Digging Wikipedia: The Online Encyclopedia as a Digital Cultural Heritage Gateway and Site. *J. Comput. Cult. Herit.*, 10 (1), Article 5. <https://doi.org/10.1145/3012285>
- The Wine Lab Consortium. (2018). Wikipedia impact on tourism. https://training.thewinelab.eu/training-area/7-digitalisation/wikipedia-and-web-marketing-of-territories/unit-3-wikipedia-and-tourism/#pll_switcher
- UNESCO. (2025). Join the Memory of the World – Wikimedia Challenge 2025. <https://www.unesco.org/en/articles/join-memory-world-wikimedia-challenge-2025>
- Weng, L., He, B.-J., Liu, L., Li, C., & Zhang, X. (2019). Sustainability Assessment of Cultural Heritage Tourism: Case Study of Pingyao Ancient City in China. *Sustainability*, 11, 1392.
- Wikimedia Foundation. (2025). Wikipedia Recognized as a Digital Public Good. <https://wikimediafoundation.org/news/2025/10/29/wikipedia-recognized-as-a-digital-public-good/>
- WikiMiniAtlas. (2025). WikiMiniAtlas. <https://wma.wmflabs.org/>
- WikiShootMe. (2025). WikiShootMe. [https://wma.wmflabs.org/https://wikishootme.toolforge.org/#lat=49.839683&lng=24.029717&zom=15](https://wma.wmflabs.org/https://wikishootme.toolforge.org/#lat=49.839683&lng=24.029717&zoom=15)

УДК 94(477.54):355.48:004.738.5(030)=161.2

**НЕОЧЕВИДНИЙ ПРОСТІР ВІЙНИ: ПРЕДСТАВЛЕННЯ
МИНУЛОГО У ВІКІСТАТТЯХ ПРО НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ
ЛИПЕЦЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

**THE UNOBVIOUS SPACE OF WAR: REPRESENTATIONS
OF THE PAST IN WIKIPEDIA ARTICLES CONCERNING
SETTLEMENTS IN LYPTSI RURAL HROMADA**

Віталій Скальський,
кандидат історичних наук, молодший сержант,
штаб-сержант,
17 Полтавська бригада «Рейд» II корпусу «Хартія»
Національної гвардії України,
м. Полтава, Україна
e-mail: skalskyw@ukr.net
ORCID: 0000-0003-0270-264X

Vitaliy Skalsky,
Candidate of Historical Sciences, junior sergeant,
staff sergeant,
17th Poltava Brigade "Raid",
2nd Corps of the Ukrainian National Guard "Khartia",
Kyiv, Ukraine
e-mail: skalskyw@ukr.net
ORCID 0000-0003-0270-264X

Анотація

Стаття аналізує історичні розділи вікістатей про населені пункти Липецької громади Харківського району з метою виявлення проросійських наративів, історіографічних викривлень і прогалин у представленні місцевої історії, а також оцінки впливу таких матеріалів на сприйняття української ідентичності регіону в умовах сучасної війни. Дослідження фіксує фрагментарність викладу, наявність імперських і радянських сюжетів, відсутність українського контексту та слабку атрибуцію фактів. Домінування проросійських наративів не виявлене. Простежується мімікрія під «українськість» і замовчування ключових для регіону історичних подій. Проблема полягає не стільки у свідомій проросійській тенденційності вікітекстів, скільки у загальній історіографічній інерції та нестачі легкодоступних джерел про локальну історію. Це створює ризики викривленого сприйняття регіональної спадщини.

Ключові слова: Липці, локальна історія, Вікіпедія, війна.

This article analyzes the historical sections of wiki articles concerning settlements in Lyptsy rural hromada (Kharkiv Oblast, Ukraine) to identify pro-Russian narratives, historiographical distortions, and gaps in the representation of local history, as well as to assess the impact of such materials on the perception of Ukrainian identity in the region in the context of the current war. The study notes the fragmentary nature of the presentation, the availability of imperial and Soviet themes, the Ukrainian context absence, and the facts weak attribution. The dominance of pro-Russian narratives was not found. There is a tendency to mimic “Ukrainianness” and silencing of the historical events that are key to the region. The problem lies not so much in the deliberate pro-Russian bias of the wiki texts as in the general historiographical inertia and lack of easily accessible sources on local history. This creates risks of the region’s heritage distorted perception.

Keywords: Lyptsy, local history, Wikipedia, war.

Сучасна війна – це війна за території, людей, ресурси та імперські амбіції. Сучасна війна ведеться у різний спосіб. Безпосередній вогневий контакт все частіше поступається поступається місцем високотехнологічній зброї. Важливим полем бою також є інформаційний простір. Інформаційний простір наповнений різного роду інформацією, яка може бути вигідною як агресору, так і жертві.

У презентованому дослідженні поставлено мету проаналізувати розділи про історії населених пунктів Липецької територіальної громади Харківського району Харківської області. У Липецькій сільській територіальній громаді є 2 селища та 15 сіл. Частина цих сіл перебувала в окупації, а ще частина – досі залишається зайнятою ворожими військами.

Засновок цього дослідження – вікіпедійні статті про Липці та навколишні села вкрай заражені проросійськими наративами, а для ілюстрування статей використовуються фотографії пам’яток радянської доби, у першу чергу пам’ятників на братських могилах вояків Червоної армії. Така інформація може грати на руку російським агресорам та представляти цей регіон російським, проросійським або ж, принаймні, давати підстави засумніватися у доречності його приналежності до України. До таких міркувань могла би спонукати гіпотетична інформація про село у вигляді, коли уродженцями села зазначені «російські» або «радянські» діячі, значний відсоток населення із російською рідною мовою, єдиною релігійною громадою є парафія Української православної церкви – автономної частини Російської православної церкви, а єдиною пам’яткою – могила вояків Червоної армії, а також типово радянські та російські історичні міфологеми – заснування чи відвідування села Катериною II чи Петром I, акцент на створенні колгоспу, а не на Голодоморі, на

кількості учасників Другої світової війни, а не на репресованих, «економічних успіхах» 1950-х – 1980-х рр. та «занепаді» після проголошення Незалежності України у 1991 р.

Маркерами для аналізу обрано таку інформацію: дата заснування села, обставини заснування, вживання понять «велика вітчизняна війна» та «німецько-радянська війна», наявність згадок про Голодомор, Терор, УНР і, окремо, – про сучасну війну.

В 11 випадках датою заснування вказані роки XVII–XIX ст. Частіше тут йдеться про першу писемну згадку або інформацію з довідників часів Російської імперії – «Описи Харківського намісництва» (Пірко та Гуржій, 1991), «Списки населених мест» (Штиглиць, 1869) та «Харьковский календарь» (*Харьковській календарь*, 1914). На моє здивування, решта історичних даних суттєво відрізняються від представлених в «Історії міст і сіл» (Сіроштан, 1967), хоча вплив цього видання також відчувається. У двох випадках є посилання на сучасне наукове дослідження дат та обставин виникнення сіл (Кисиленко, 2024).

У статті про село Стрілеча датою заснування вказано 1695 рік (насправді це перша писемна згадка): «Стрілеча аснована українськими стрільцями для оборони земель від набігів татар. Вперше слобода згадується в давньо-московській межовій виписці 1695 року». Однак, немає посилання на видання або ж місце зберігання документу. Відтак, твердження, що село засноване «українськими стрільцями» сумнівне (не з точки зору патріотичної пропаганди, а з точки зору зовнішньої антиросійської пропаганди).

Для двох селищ – Глибоке та Мале Веселе – датами заснування вказані 1929 та 1930 рр. без авторитетного джерела. Вочевидь, ці дати потребують додаткового обґрунтування.

1929 та 1930 рік та вказані обставини виникнення селища – «для забезпечення житлом робітників сільського господарства від Південної залізниці» або «як селище Радгоспне» викликають сумніви.

1930 рік – це рік розкуркулення, тому могло бути так, що цю землю у когось відібрали і передали залізничникам, а ті там оселились. Або там оселились «куркулі», виселені з інших сіл. Або ж село насправді виникло у 1932–1933 рр., під час Голодомору, коли керівник промислового підприємства «вибив» для своїх підлеглих земельні ділянки «для забезпечення сільськогосподарською продукцією», і ці ділянки були заселені сільськими родинами працівників, що утікали від голоду у селах. Але, це потребує додаткового історичного дослідження і створення авторитетного джерела.

У статтях про села узагалі відсутня інформація про події та постаті періоду української державності 1917–1921 рр., вояків Армії УНР з цього регіону, повстанських отаманів. А водночас – відсутні радянські ідеологічні конструкти «остаточне встановлення радянської влади», які час від часу зустрічаються в історичних довідках про населені пункти України.

У двох випадках є згадки про Голодомор і вказано кількість його жертв у селі. При цьому, така інформація є у Національній книзі жертв Голодомору (Білоцерківський, 2008) та відповідній базі Національного музей Голодомору-геноциду.

У вікіісторіях сіл відсутній Великий Терор як такий. Хоча, як і у випадку з Голодомором, релевантна інформація може бути віднайдена у відповідних публікаціях.

Лише у двох випадках є згадки про «німецько-радянську війну». Опис історії типово радянський з пострадянськими правками «Великої вітчизняної війни» на війну «німецько-радянську» без джерел.

Але також і без згадок про Першу світову війну, події якої, вочевидь, також зачепили ці села – хоча би через мобілізацію до Російської імператорської армії та німецьку військову присутність у 1918 році.

Історія 1970-х – 1980-х рр., якщо й подана (в одному випадку), то у цілком радянських наративах – відкрито, збудовано, газифіковано... І немає жодних згадок про інші сторони життя села. У такому вигляді опис історії селища є радше прорадянським, який демонструє як при умовно «хорошій» радянській владі існувало селище.

У статті про село Нескучне є нетипова інформація. Зокрема, зазначені відомі люди – чотири особи з родини Лансере та Серебрякових: художники, архітектори, скульптори. І пам'ятки: братська могила вояків Червоної армії, та інші пам'ятки, пов'язані із родиною Бенуа-Лансере-Серебрякових. Щоправда, такий перелік не співпадає із переліком пам'яток, складеним вікіспільнотою на підставі інформації, отриманої від відповідних органів державної влади та місцевого самоврядування через запити на публічну інформацію.

При цьому про сам маєток немає жодних тверджень. Акцент є саме на особах, які, за винятком одного, не вказані як російські діячі, хоча насправді є саме такими.

Російсько-українська війна у трьох випадках подана у фразах «окуповано» (1), «звільнено» (1), «обстріляли» (3). При цьому посилення йдуть на новинні ресурси, соцмережі (обстріл села Мороховець росіянами 7 лютого 2023 року має посилення на офіційну сторінку

Генерального штабу ЗСУ у Фейсбучі), а не офіційні документи чи історичні дослідження. Однак, відсутні будь-які деталі операції хоча би звільнення, також немає інформації про кількість жертв окупації чи втрат населення у цілому.

У статті про село Лук'янець є згадка про місцевого уродженця – загиблого військовослужбовця ЗСУ. Утім, тут, як і у попередньому блоці інформації постає питання чутливості та безпеки.

В Україні існує Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією. Це є офіційний документ, затверджений наказом Міністерства розвитку громад та територій України та зареєстрований в Міністерстві юстиції України. На жаль, ці дані не використані у статтях про населені пункти.

У статті про Стрілече є інформація про нерелевантні події – «естафета пам'яті» до одного із радянських ювілеїв, окремих випадків епідемії коронавірусу у місцевій психоневрологічній лікарні.

У жодному населеному пункті, окрім Нескучного, не вказано місцеві пам'ятки. У тексті про село Борисівка є згадка про історичні пам'ятки – кургани, та пам'ятник місцевому уродженцю Дмитру Яворницькому. У статті про село Борщова є згадка про «видатну людину» – Степана Репіна – як про «українського живописця», хоча насправді він абсолютно радянський.

Для ілюстрування статей використано 17 світлин. З них – одна пам'ятка – братська могила. У трьох статтях у якості ілюстрації використано фрагмент Плану генерального межування 1783 року. (на самій сторінці без належного опису і посилання, а файл має малоінформативну атрибуцію – РГАДА). По одній світлині – колишньої будівлі сільської ради, місцевої школи та церкви, які не мають формального статусу пам'яток. Також є зображення герба села Липці, і емблеми прикордонного загону.

Отже, очікуваний висновок про засміченість вікіпедійних статей про села Липецької громади російськими та проросійськими наративами не підтвердився. У цілому відсутнє славослів'я на користь Росії та радянського режиму, за незначними винятками – пам'ятка радянській армії та згадок про кількох російських діячів. Помітна мімікрія під «українськість» – уникання згадок про митців як російських. Водночас, відсутній або мінімально представлений український контекст. Утім, це швидше проблема не так Вікіпедії як історіографії.

Аналіз вікіпедійних статей про населені пункти Липецької сільської територіальної громади засвідчує не стільки домінування російських чи проросійських наративів, скільки значну

фрагментарність, неповноту та історіографічну інерційність поданих матеріалів. У більшості випадків відсутня пряма апологія Росії чи радянського режиму; натомість спостерігається поверхове відтворення застарілих шаблонів, небажання редакторів позначати діячів як російських та майже повна порожнеча щодо українського національного контексту.

Статті характеризуються браком джерел, слабкою атрибуцією фактів і відсутністю інформації про ключові історичні події, важливі для розуміння минулого регіону: Українську революцію 1917–1921 рр., репресії та Голодомор, Першу світову війну, локальні прояви більшовицького терору й опору. Поза увагою залишається й сучасна російсько-українська війна – згадки фрагментарні, без посилань на офіційні джерела та без опису масштабів впливу бойових дій і окупації на місцеві громади. Натомість зберігаються рудименти радянських наративів (братські могили як єдині пам'ятки, героїзація радянських діячів, радгоспне походження поселень), а окремі відомості подано без належного джерельного підтвердження.

Список використаних джерел

- Сіроштан, М., Астахов, В., Бурик, Г., Голиков, С., Драч, А., Дяченко, М., ... Ярмолевич, О. (Ред.). (1967). *Історія міст і сіл Української РСР: Харківська область*. Голов. ред. УРЕ АН УРСР.
- Кисиленко, В. (2024). Нові дослідження щодо визначення часу заснування слобожанських сіл. *Слобожанщина. Погляд У минуле – 2024: збірник науково-документальних праць*, 44–55.
- Білоцерківський, В., Кириченко, Ю., Корнев, О., Лапчинська, Н., Мілютіна, О., Ровчак, Л., ... Щербань, С. (2008). *Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Харківська область* (Хорошевський А., Ред.). Фоліо.
- Пірко, В. & Гуржій, О. (1991). *Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст.: Описово-статистичні джерела*. Наукова думка.
- Штиглиц, Н. (обр.) *Харьковская губернія. Списокъ населенныхъ мѣстъ по свѣдѣніямъ 1864 года*. (1869). Центральный статистический комитет Министерства Внутренних Дѣлъ
- Харьковскій календарь на 1914 год*. (1914). Типографія Губернскаго Правленія.

УДК 930.25(477):004.738.5(030)

**СПІВПРАЦЯ СПІЛЬНОТИ ВІКІПЕДІЇ З АРХІВАМИ
УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА МАЙБУТНІ
ПЕРСПЕКТИВИ**

**COOPERATION BETWEEN THE WIKIPEDIA COMMUNITY
AND THE ARCHIVES OF UKRAINE: HISTORICAL
EXPERIENCE AND FUTURE PROSPECTS**

Срібняк Мілана Ігорівна,
доктор філософії,
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»,
м. Київ, Україна
e-mail: sribnyak.milana@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1353-3001

Milana Sribniak,
PhD,
State Institution “Institute of World History
of the National Academy of Sciences of Ukraine”,
e-mail: sribnyak.milana@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1353-3001

Анотація

Дослідження розглядає історичний досвід, сучасний стан та перспективи співпраці між архівною галуззю України та вікіспільнотою, представленою громадською організацією «Вікімедіа Україна». Особливу увагу присвячено аналізу офіційних і неформальних форматів взаємодії, використанню оцифрованих архівних документів у вікіпроектах, а також проблемам правового регулювання відкритого доступу до архівної інформації. Дослідження підкреслює важливість створення нормативних і організаційних механізмів, які сприятимуть сталому розвитку міжінституційної взаємодії, розширенню відкритого доступу до архівної спадщини та збереженню цифрових ресурсів у контексті сучасних викликів.

Ключові слова: архіви України, Вікіпедія, вікіспільнота, цифровізація, GLAM.

The study explores the historical background, current state, and future prospects of cooperation between the Ukrainian archival sector and the Wikipedia community represented by Wikimedia Ukraine. It focuses on both official and informal forms of interaction, the use of digitized archival materials in Wikipedia projects, and legal challenges related to open access to archival information. The research highlights

the importance of developing legal and organizational mechanisms to ensure sustainable cooperation, enhance open access to Ukraine's archival heritage, and safeguard digital resources amid current challenges.

Keywords: Ukrainian archives, Wikipedia, Wikipedia community, digitization, GLAM.

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства взаємодія архівних установ з онлайн-спільнотами набуває особливої актуальності. Співпраця українських архівів із вікіспільнотою відкриває нові можливості для популяризації національної документальної спадщини, забезпечення відкритого доступу до джерел та формування культури вільних знань. Аналіз історичного досвіду та окреслення перспектив такого партнерства дозволяє визначити ключові напрями його подальшого розвитку та інституціоналізації.

Метою цього дослідження є аналіз історичного досвіду та сучасного стану співпраці представників української архівної галузі з вікіспільнотою, а також окреслення потенційних напрямів її подальшого розвитку. У роботі розглянуто приклади форматів взаємодії, зокрема практики використання оцифрованих архівних документів у Вікіпедії та суміжних вікіпроектах. Дослідження ґрунтується на аналізі нормативних документів, наукової літератури, а також інтерв'ю з представниками архівних установ та активними редакторами Вікіпедії.

Авторка висловлює щире подяку Тетяні Ємельяновій, директорці Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву України (ЦДАЕА), а також активним вікіпедистам і членам ГО «Вікімедіа Україна» Євгену Букету та Вячеславу Мамону за надані інтерв'ю, цінні коментарі й фахові поради, що суттєво сприяли підготовці цього дослідження.

Окремі редактори українського мовного розділу Вікіпедії та представники українського вікіруху (далі – вікіспільнота) активно слідкують за діяльністю архівів України, зокрема, у сфері цифровізації документів Національного архівного фонду України (НАФ України) та їхнього розміщення на вебресурсах архівів з метою якісного наповнення статей та сприяння комплексного розвитку Вікіпедії як енциклопедії вільних знань. У свою чергу, працівники українських архівів використовують український мовний розділ Вікіпедії та суміжні вікіпроекти як довідкове джерело при підготовці публікацій архівних документів, написанні тематико-експозиційних планів документальних виставок та реалізації масштабних міжархівних та міжмузейних проєктів (Т. Ємельянова, інтерв'ю

з автором, 30 жовтня 2025 р.). Попри це, офіційна співпраця між українськими архівами та вікіспільнотою (зокрема, ГО «Вікімедіа Україна» – громадською організацією, що сприяє розвитку Вікіпедії в Україні) є опосередкованою та має значний потенціал для розвитку.

Єдиним задокументованим кейсом міжінституційної співпраці між українським архівом та вікіспільнотою є підписання договору від 12 травня 2017 р. між Центральним державним електронним архівом України (ЦДАЕА України) та ГО «Вікімедіа Україна» щодо проведення експертизи цінності електронного ресурсу «Український мовний розділ Вікіпедії» та його постійного зберігання в архіві (договір № 1/26) (Вікіновини, 2017). На сьогодні згаданий електронний інформаційний ресурс у версії станом на травень 2017 р. зберігається у ЦДАЕА – правонаступнику ЦДАЕА України. Після підписання договору співпраця була призупинена, і нові версії Українського мовного розділу Вікіпедії більше не надходили до архіву (станом на момент публікації статті) (Т. Ємельянова, інтерв'ю з автором, 30 жовтня 2025 р.).

Натомість на неофіційному рівні спостерігався значний сплеск активності у репрезентації українських архівів, описів їхніх фондів та окремих документів НАФ України на сторінках вікіпроектів, зокрема у Вікіджерелах. Не в останню чергу це стало можливим завдяки впровадженню цифровізації державних послуг, зокрема в рамках розроблення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр. (Сенченко & Сенченко, 2024), а також затвердження змін до Порядку користування документами Національного архівного фонду, що належить державі та територіальним громадам наказом Мін'юсту від 20 грудня 2019 р., який скасував заборону копіювати документи власними технічними засобами в архівах (Укрінформ, 2019). Крім цього, архіви України провели масштабну роботу з розширення публічного доступу до архівної інформації шляхом оцифрування архівних документів. Наразі комплексні заходи з планування, забезпечення стратегії доступу та збереженості документів НАФ архівною галуззю України відбуваються в рамках Програми оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 рр., що впроваджена Державною архівною службою (Укрдержархівом) наприкінці 2021 р. (Ємельянова, 2023).

Згадані фактори відіграли чільну роль у наповненні ресурсу «Вікіджерела» у категорії «Архіви України». Починаючи з 2018 р., активні користувачі Вікіпедії та вікіпроектів розміщували описи та анотації архівних фондів на цьому ресурсі з посиланнями на вебсторінки архівів. Також у Вікіджерелах доступний розширений

пошук за ключовим словом, автором, архівом та індексом. Наразі у Вікіджерелах представлені 48 сторінок центральних державних, обласних, трудових і церковних архівів, а також історичних музеїв (Вікіджерела, n.d.). В інтерв'ю з авторкою тез Вячеслав Мамон, активний редактор україномовної Вікіпедії та член Правління ГО «Вікімедіа Україна», зазначив, що цю тенденцію можна пояснити нестачею довіри волонтерів до цифрових архівів. Як наслідок, користувачі (здебільшого генеалоги) завантажують інформацію з вебсайтів архівів у Вікіджерела та Вікісховище з метою уніфікованого та централізованого доступу (В. Мамон, інтерв'ю з автором, 23 жовтня 2025 р.).

Враховуючи актуальність та комплексність використання як оцифрованих архівних документів НАФ українською вікіспільнотою, так і Вікіпедії та вікіпроектів співробітниками архівної галузі України, варто розглянути потреби та проблеми, з якими стикаються згадані стейкхолдери. Зокрема, в інтерв'ю з активними вікіпедистами авторка виявила, що для вікіспільноти однією з найбільш нагальних потреб є наповнення Вікісховища аудіовізуальними документами. Для їхнього розміщення необхідна вільна ліцензія – Creative Commons BY-SA 4.0 або суміжні (Wikimedia Commons, n.d.).

Україні притаманна неузгодженість чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності з архівним законодавством, а також відсутність єдиного правового простору для регулювання відносин між авторами аудіовізуальних творів, архівами й користувачами (Приходько, 2020). Як зауважив В. Мамон, для вільного користування важливо, щоб закінчення строку дії авторського права (70 років) на оцифрований документ не рахувалося з дня публікації онлайн на вебсторінках архівів (В. Мамон, інтерв'ю з автором, 23 жовтня 2025 р.). Хоча в архівній галузі України спостерігаються значні зрушення в питаннях доступу користувачів до оцифрованих документів НАФ України та розміщення під вільними ліцензіями (у ЦДАЕА – за Creative Commons Attribution 4.0 International license) (Т. Ємельянова, інтерв'ю з автором, 30 жовтня 2025 р.), ширше застосування вільних ліцензій на вебсторінках українських архівів (на противагу копірайту) сприятиме ефективнішому поширенню вільних знань.

Натомість для архівної галузі України важливо розширення публічного доступу до архівної спадщини та підвищення впізнаваності українських архівів у світовому інформаційному просторі (Т. Ємельянова, інтерв'ю з автором, 30 жовтня 2025 р.). Ба більше, в умовах повномасштабного вторгнення Росії проти України архівні

колекції перебувають під загрозою знищення, особливо на тимчасово окупованих територіях або близьких до лінії фронту. Як наслідок, важливо якнайбільше зменшити ризик (risk reduction) втрати як фізичних, так і цифрових носіїв інформації шляхом створення додаткових страхових копій документів та їхнє розміщення на альтернативних репозиторіях (Kenney & Rieger, 2000). У цілому відкритість архівної інформації сприятиме формуванню культури відкритих даних, збереженню національної спадщини та доступу до неї дослідників, викладачів, студентів і всіх зацікавлених осіб (Т. Ємельянова, інтерв'ю з автором, 30 жовтня 2025 р.).

Отже, з окреслених потреб варто сформулювати комплекс теоретичних і практичних рішень, які б забезпечили сталий розвиток міжінституційної співпраці між українськими архівами та вікіспільнотою (представленою ГО «Вікімедіа Україна»). В інтерв'ю з авторкою тез Євген Букет, досвідчений редактор Вікіпедії та член ГО «Вікімедіа Україна», обстоював ідею підписання міжінституційних меморандумів та організації експертних обговорень з метою створення чітких офіційних рекомендацій для коректного використання оцифрованих архівних документів архівістами та розгляду правових механізмів для розширеного використання вільної ліцензії (Є. Букет, інтерв'ю з автором, 28 жовтня 2025 р.). Також варто враховувати потребу виокремлення фінансових і людських ресурсів, наприклад пошуку грантів для забезпечення сталого міжінституційного залучення у спільних заходах та довгострокових ініціативах з оцифрування та розміщення архівних документів на сторінках вікіпроектів.

У свою чергу, завдяки розширенню співпраці з українською вікіспільнотою архівна галузь України матиме можливість залучити додаткові ресурси для популяризації роботи українських архівів (включно з масштабами оцифрування), збільшить впізнаваність архівів в Україні та світі та дозволить додаткове розміщення архівних описів і документів у надійних, захищених та безкоштовних базах даних, доступних широкому колу користувачів. Це забезпечить не лише розширені можливості користування архівною спадщиною України, а й додатковий захист цифрових копій документів від втрат або пошкодження.

Розвиток подальшої міжінституційної співпраці між українською архівною та вікіпедійною спільнотами варто розглянути крізь призму практичних заходів, що вже впроваджувалися в Україні та за кордоном. Один з найуспішніших прикладів подібної співпраці з архівними установами – кейс завантаження на Вікісховище понад

80 тис. файлів зображень від Федерального архіву Німеччини у 2008 р., що стало результатом співпраці між організацією «Вікімедія Німеччина» та архівом. Зображення були передані за ліцензією Creative Commons Attribution ShareAlike 3.0 Germany License (CC-BY-SA). «Вікімедія Німеччина» та Федеральний архів підписали угоду про співпрацю, що також обумовлювала права для надання архівом ліцензії (Wikimedia Commons, n.d.).

Інший формат співпраці – концепт втілення вікіпроекту або партнерства установи з вікіпедистами-резидентами, також відомі як «вікіпедисти за посадою» (WiR) – волонтерами або оплачуваними працівниками, які промотують Вікіпедію в організації та виступають посередниками між установою та вікіспільнотою. Вікіпроекти та WiR можуть мінімізувати вплив конфлікту інтересів та полегшити процес написання статей. Зокрема, у 2019 р. Національний архів у США співпрацював з американською некомерційною організацією Wiki Education, щоб навчити науковців (Wiki Scholars), як додавати документи з архіву до Вікіпедії задля розширення висвітлення теми виборчих прав жінок у США (National Archives (U.S.), 2019). Інститут імені Юзефа Пілсудського в Нью-Йорку запусив вікіпроект у співпраці з вікіпедистами, завдяки якому волонтери створили або вдосконалили 54 статті як в англійському, так і в польському мовному розділі Вікіпедії (Zielinski, 2014). Схожий формат співпраці був реалізований Центральним інститутом архівів (Istituto Centrale per gli Archivi, ICAR) та «Вікімедія Італія» у 2017-2018 рр., однак проект наштовхнувся на низку нормативних і бюрократичних перешкод (Chemello, 2018) – досвід, який також варто уважно врахувати для українського контексту.

Отже, співпраця між українською архівною спільнотою та вікірухом перебуває на етапі становлення, однак має значний потенціал для інституційного зміцнення та розширення. Формування правових, організаційних і технологічних механізмів взаємодії, впровадження моделей GLAM–Wiki та партнерства з вікіпедистами сприятиме комплексній інтеграції архівної спадщини України у глобальний інформаційний простір, посиленню її збереження та популяризації принципів відкритих знань.

Список використаних джерел

- Chemello, M. (2018). A collaborative example between archives and Wikipedia community. A Wikimedian in residence at Central Institute for Archives. *Journal of Library and Information Science (JLIS)*, 9(3). <https://www.jlis.it/index.php/jlis/article/view/103>

- Kenney, A. R., & Rieger, O. Y. (2000). Moving theory into practice: Digital imaging for libraries and archives. Mountain View, CA: Research Libraries Group. Retrieved from https://archive.org/details/movingtheoryinto0000unse_q5h2/page/6/mode/1up
- National Archives (U.S.). (2019, April 19). Become a wikipedian scholar: Work with records from the National Archives to expand coverage of women's suffrage in the United States in Wikipedia. <https://narations.blogs.archives.gov/2019/04/19/become-a-wiki-scholar-work-with-records-from-the-national-archives-to-expand-coverage-of-womens-suffrage-in-the-united-states-in-wikipedia/>
- Wikimedia Commons. (n.d.). Commons: Bundesarchiv. <https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons: Bundesarchiv>
- Wikimedia Commons. (n.d.). Commons: Licensing. <https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Licensing>
- Вікіджерела. (n.d.). Категорія: Архіви України. <https://tinyurl.com/2eujdczz>
- Zielinski M. (2014). Archives and Wikipedia. *Józef Piłsudski Institute of America*. <https://www.pilsudski.org/en/digital-institute/pracownia-digitalizacji/blog/843-archives-and-wikipedia>
- Вікіновини (2017, May 12). Українська Вікіпедія передана до Національного архівного фонду. <https://tinyurl.com/msdzu8te>
- Ємельянова, Т. (2023). Цифровий порядок денний для державних архівів: від індивідуальних проєктів до систематичного оцифрування архівних інформаційних ресурсів. У Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі: матеріали міжнародної наукової конференції (Мукачівський державний університет). <https://tinyurl.com/mxe8jyту>
- Приходько, Л. (2020). Оцифрування об'єктів культурної спадщини за нормативно-правовими документами Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав. *Архіви України*, 1, 104–131. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2020_1_6
- Сенченко, Н., & Сенченко, О. (2024). Нормативно-правові засади оцифрування документальної спадщини України. *Молодий вчений*. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-15>
- Укрінформ. (2019, December 24). Мін'юст і Держархів презентували зміни в доступі користувачів до архівних послуг. <https://tinyurl.com/324shb3e>

УДК 316.6:930:004.738.5

ІДЕОЛОГІЧНІ НАРАТИВИ У РОСІЙСЬКОМОВНІЙ ВІКІПЕДІЇ: ПОЛІТИКА ПОСЕРЕДНИЦТВА ТА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

IDEOLOGICAL NARRATIVES IN RUSSIAN-LANGUAGE WIKIPEDIA: MEDIATION POLICY AND THE REPRESENTATION OF UKRAINIAN HISTORY

Хардель Марія Іванівна,
Ад'юнкт,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
м. Львів, Україна
e-mail: marishakhardel@gmail.com.
ORCID: 0000-0003-4577-781X

Maria Khardel,
Adjunct,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy,
Lviv, Ukraine
e-mail: marishakhardel@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4577-781X

Анотація

У доповіді проаналізовано, як у російськомовній Вікіпедії через механізм примусового посередництва врегульовуються конфлікти на українську тематику. Особлива увага приділяється впливу ідеологічних наративів на зміст статей, зокрема щодо Голодомору та псевдодержав ДНР/ЛНР. Висунуто гіпотезу, що під виглядом нейтральності цей механізм сприяє закріпленню проросійських інтерпретацій історичних фактів і обмеженню українських точок зору. Аналіз проведено в розрізі історичних подій та сучасного погляду на хід російсько-української війни.

Ключові слова: Вікіпедія, війна редагувань, російсько-українська війна, історична свідомість, інформаційна війна.

The report analyzes how conflicts related to Ukrainian topics are regulated in the Russian-language Wikipedia through the mechanism of forced mediation. Special attention is given to the influence of ideological narratives on article content, particularly regarding the Holodomor and the pseudo-states of the DPR and LPR.

The hypothesis is that, under the guise of neutrality, this mechanism facilitates the consolidation of pro-Russian interpretations of historical facts and limits Ukrainian perspectives. The analysis is conducted both in the context of historical events and through the lens of the ongoing Russia–Ukraine war.

Keywords: Wikipedia, edit war, Russo-Ukrainian war, historical consciousness, information warfare.

У сучасному інформаційному середовищі он-лайн енциклопедія Вікіпедія стала одним із ключових майданчиків формування різногалузевих знань. Принцип відкритого редагування дозволяє будь-кому долучатися до творення контенту, але одночасно створює передумови для конфліктів, особливо у статтях, що мають політичне чи національне забарвлення. Особливо гостро постають питання репрезентації національної історії, мови та ідентичності. З урахуванням поставленої мети цієї розвідки – проаналізувати політику врегулювання конфліктів і моделі посередництва у російськомовному розділі Вікіпедії за українською тематикою та з'ясувати, як ідеологічні наративи впливають на зміст статей і трактування історичних подій, – постає ключове наукове питання: яким чином політика врегулювання конфліктів, зокрема механізм примусового посередництва, перетворюється на інструмент ідеологічного впливу, що викривлює або обмежує висвітлення української історії?

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що політика «примусового посередництва» російськомовного сегменту Вікіпедії не забезпечує нейтрального врегулювання конфліктів, а, навпаки, використовується для легалізації та закріплення ідеологічно заангажованих наративів, при чому проблему загострює наявність скоординованих груп редакторів, які активно просувають вигідні кремлю наративи. Актуальність дослідження особливо зростає після повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році, оскільки Вікіпедія, маючи високу вебметричність і репутацію авторитетного джерела інформації, стала привабливою мішенню для інформаційних операцій та поширення дезінформації. Окремі дослідження показують, що, незважаючи на відсутність прямих доказів координованих державних кампаній і в англomовному розділі, статті, пов'язані з російсько-українською війною, зазнали високого рівня деструктивного редагування з боку проросійських редакторів. Методологічною основою розвідки став контент-аналіз редагувань спірних статей про Україну, що підпадають під правило примусового посередництва.

За правилами Вікіпедії, будь-який користувач може вносити зміни до статей, але інші редактори мають право скасувати редагування, якщо вважають його некорисним. У таких випадках етичною нормою є коротке пояснення причин скасування. Якщо автор наполягає на своєму внеску, він має обговорити його на сторінці дискусії – повторне редагування без обговорення вважається порушенням етики.

Основним способом вирішення суперечок є досягнення консенсусу через обговорення. Якщо згоди не досягнуто, можна звернутися до «третьої сторони» – нейтральних користувачів, які допомагають врегулювати конфлікт. Для складніших випадків передбачені інші механізми: посередництво, арбітраж або спеціальні сторінки для звернень до адміністраторів. У ситуаціях, коли окремі статті перебувають під контролем скоординованих груп користувачів, досягнення консенсусу для поодинокого редактора стає вкрай складним, особливо якщо він недостатньо обізнаний із внутрішніми правилами та неписаними традиціями Вікіпедії.

За задумом, правило примусового посередництва мало б виступати миротворчим механізмом, спрямованим на конструктивне врегулювання розбіжностей. Однак на практиці часто присутні ознаки «війни наративів» у обговоренні власне правил конкретного режиму посередництва (які для кожного конкретного випадку приймаються окремим арбітражним комітетом). Тобто, у більшості випадків учасники конфлікту намагаються не створити нейтральну статтю, яка б найточніше відображала сутність висвітленого питання, а просунути власну думку, яка тим чи іншим чином була сформована у свідомості окремого учасника (або групи учасників) (Вікіпедія: Принципи принудительного посередництва, б.д.). Така «війна наративів» вибухнула у статтях, що стосуються подій в Україні після 2022 року. Наприклад, під час редагування спірних статей досвідчені редактори займались «вікі-адвокатством» – застосуванням політик Вікіпедії для просування власної деструктивної позиції. Наприклад: уникнення повних титулів для Президента В. Зеленського чи спотворення інформації про російсько-українську війну, на кшталт «військова окупація з метою демілітаризації та денацифікації». Це безпосередньо підтверджує нашу гіпотезу про те, що механізм посередництва у спірних питаннях, що стосуються української тематики, перетворюється з інструменту досягнення консенсусу на механізм легалізації ідеологічно упереджених позицій.

Станом на 2025 рік, у російськомовній Вікіпедії сформувався перелік тематик, за якими запроваджено «режим» примусового

посередництва (в українському розділі Вікіпедії такого розподілу немає). Серед них – азербайджансько-вірменський конфлікт, громадянська війна в росії тощо (Вікіпедія:Посередництво, б.д.). Та найбільш цікавим для нас є примусове посередництво «з конфліктних питань, що стосуються України, українців та української мови» (Вікіпедія:К посередництву/Україна, б.д.), яке було запроваджено у листопаді 2012 року. У березні 2014 до цієї тематики також було віднесено конфліктні питання, що стосуються Криму.

Вкрай важливим для розуміння процесів створення та редагування статей російськомовної Вікіпедії про Україну є правило примусового посередництва, що стосується допустимих джерел. Згідно з ним, заборонено (в правилі – не варто) використовувати для опису ходу бойових дій, що тривали після 24 лютого 2022 року матеріали російських, білоруських та українських ЗМІ, а також ЗМІ підконтрольних їх невизнаних або частково визнаних державних (квазідержавних) утворень, які були створені після початку російського вторгнення в Україну. При цьому ЗМІ, які орієнтовані на російську або білоруську аудиторію, але знаходяться за кордоном – не вважаються російськими, та їхні повідомлення використовувати не заборонено.

Однак для описання в статтях інших аспектів російсько-української війни, а також подій, пов'язаних із нею, крім матеріалів ЗМІ інших країн дозволяється використання матеріалів декількох провідних російських та українських ЗМІ. До таких віднесено Інтерфакс, РБК, Комерсант, Відомості, Нова газета, RTVI, Суспільне, Громадське, НВ, Дзеркало тижня, Українська правда, РБК-Україна, Ліга.net, Бабель, The Kyiv Independent, але рекомендується застосовувати матеріали даних ЗМІ «із обережністю», зокрема не посилатися на них при оцінці нейтральності формулювань та не використовувати українські джерела для опису внутрішніх російських подій та навіпаки, а також за можливості замінити матеріалами ЗМІ інших держав. Аналогічна рекомендація діє щодо матеріалів російських та українських ЗМІ, а також ЗМІ підконтрольних їм квазідержавних утворень, що опубліковані до початку російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, але після початку російсько-української війни.

Але, водночас, у правилах щодо ЗМІ за рішенням посередників можуть прийматися винятки. Зокрема, таке передбачено для статей щодо «героїв російської федерації» та щодо Героїв України, але також з певними обмеженнями. Так, правилами посередництва заборонено

використання офіційних ЗМІ російських та українських військових відомств для опису бойових дій, за участь в яких було отримано відповідне звання. Але це правило часто порушується, і до статті про «героїв російської федерації» долучаються міфічні подвиги персонажів, взяті з описів російських пропагандистських джерел.

Так, наприклад, у статті присвяченій «герою росії» Р.Черьомухину, командиру батальйону 331 парашютно-десантного полку, із посиланням на російський пропагандистський ресурс РБК, подається наступне: «завдяки грамотному керівництву підполковника Р.Черьомухіна було повністю розбито загін повітряно-десантної бригади Збройних Сил України, втратили боєздатність механізовані батальйони двох механізованих бригад, знищено дві танкових роти (пер. – авт.)» (Вікіпедія: Черёмухин, Роман Сергеевич, б.д.). Хоча в правилах чітко визначено: «не рекомендується використовувати офіційні ЗМІ російських та українських військових відомств для опису бойових дій, за участь в яких нагороджений отримав звання (пер. – авт.)» (Вікіпедія:К посередничеству/Украина, б.д.).

Окремою сумною категорією статей, до яких застосовано режим примусового посередництва є Голодомор 1932–1933 років. До цієї категорії належать як базові, так і тематичні статті, зокрема про політику, правові аспекти, міжнародні розслідування та культурне осмислення трагедії. При цьому в російськомовному розділі бракує багатьох матеріалів, наявних в україномовному, зокрема про український опір, громадські ініціативи, рятувальників та міжнародне визнання Голодомору як геноциду. Щодо сепаратистських квазі-державних утворень ДНР та ЛНР в правилах примусового посередництва визначено, що вони мають розглядатися саме в такій якості: як сепаратистські утворення, що з часу створення підтримувалися росією та були підконтрольні їй. Але при цьому згадування про фактичну підконтрольність росії має бути присутнє при першому згадуванні ДНР та ЛНР у преамбулі або розділі відповідних статей Вікіпедії. Однак, статті «Донецька народна республіка» (Вікіпедія. Донецкая Народная Республика, б.д.) та «Луганська народна республіка» (Вікіпедія. Луганская Народная Республика б.д.) російського розділу Вікіпедії визначають ці утворення як «суб'єкт російської федерації». У травні 2014 назви статей були змінені з малих на великі літери відповідно до правил російської мови щодо назв держав. Заперечення, що ні «ЛНР», ні «ДНР» державами не являються, до уваги взяті не були (Вікіпедія:К переименованию/14 мая 2014, б.д.). Нині ситуація в російськомовній Вікіпедії трохі

змінилася: частину посередників заблоковано, характер діяльності став більш нейтральним. Однак, офіційні позиції сторін російсько-української війни визначено описувати на основі «незалежних вторинних джерел», і виклад матеріалу має бути лиш таким, як зазначено у згаданих джерелах. Окремо визначено, що для вторгнення росії в Україну у статтях необхідно використовувати «нейтральні терміни» – такі, як «вторгнення», «напад», а не війна. У свою чергу, евфемізм «спеціальна воєнна операція» та подібні допускається використовувати лише під час прямого цитування.

Проведена розвідка підтверджує гіпотезу та допомагає краще зрозуміти, як працює політика конфліктного врегулювання у Вікіпедії. Попри офіційно задекларовану нейтральність, правила енциклопедії можуть перетворюватися на інструмент ідеологічного впливу – особливо тоді, коли їх застосування контролюють організовані групи користувачів. Як показав аналіз, механізми «примусового посередництва» у російськомовному розділі Вікіпедії не завжди сприяють діалогу, а іноді – навпаки – узаконюють викривлене висвітлення подій. Після початку повномасштабної війни спільнота адміністраторів Вікіпедії вжила низку захисних заходів: посилила правила редагування для чутливих тем і визнала, що російські державні медіа не можуть вважатися надійними джерелами. Проте це не вирішило проблему повністю: на периферії уваги залишаються менш відомі, але не менш важливі статті, які й надалі піддаються кремлівській пропаганді. Особливо тривожно, коли адміністративні інструменти використовуються не для захисту нейтральності, а для приглушення альтернативних точок зору. Усе це підкреслює важливість постійного спостереження та активної участі академічної спільноти в захисті історичної правди в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

- Roberts, L. E., & Xiong-Gum, M. N. (2022). Wikipedia Editing as Connective Intelligence: Analyzing the Vandal Fighter Role in the “2022 Russian Invasion of Ukraine” Wikipedia Article. *In Proceedings of the 40th ACM International Conference on Design of Communication (SIGDOC '22)* (pp. 55–62). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3513130.3558978>
- Wikipedia. (n.d.). Википедия: Донецкая Народная Республика. Retrieved 14 листопада 2025, from https://ru.wikipedia.org/wiki/Донецкая_Народная_Республика

- Wikipedia. (n.d.). Википедия: К переименованию/14 мая 2014. Retrieved 14 листопада 2025, from https://ru.wikipedia.org/wiki/Википедия:К_переименованию/14_мая_2014#Луганская_народная_республика_→_Луганская_Народная_Республика
- Wikipedia. (n.d.). Википедия: К посредничеству/Украина. Retrieved 14 листопада 2025, from https://ru.wikipedia.org/wiki/Википедия:К_посредничеству/Украина
- Wikipedia. (n.d.). Википедия: Луганская Народная Республика. Retrieved 14 листопада 2025, from https://ru.wikipedia.org/wiki/Википедия:Луганская_Народная_Республика
- Wikipedia. (n.d.). Википедия: Посредничество. Retrieved 14 листопада 2025, from <https://ru.wikipedia.org/wiki/Википедия:Посредничество>
- Wikipedia. (n.d.). Википедия: Принципы принудительного посредничества. Retrieved 14 листопада 2025, from https://ru.wikipedia.org/wiki/Википедия:Принципы_принудительного_посредничества
- Wikipedia. (n.d.). Википедия: Черёмухин, Роман Сергеевич. Retrieved 14 листопада 2025, from https://ru.wikipedia.org/wiki/Черёмухин,_Роман_Сергеевич

**СЕКЦІЯ
ВІКПЕДІЯ В МЕДІЙНІЙ
ТА ІНФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОСИСТЕМІ**

УДК 001.92:001.83:004.738.5

**КОНКУРС НАУКОВИХ ЗОБРАЖЕНЬ ЯК МАЙДАНЧИК
ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ 2015–2024 РР.)**

**WIKI SCIENCE COMPETITION AS A PLATFORM FOR
POPULARIZATION SCIENCE
(BASED ON MATERIALS FROM 2015–2024)**

Ластовець Наталія Олександрівна,
кандидатка історичних наук, доцентка кафедри українознавства,
Харківський національний університет радіоелектроніки,
членкиня ГО «Вікімедія Україна»,
членкиня ГО «АВГО»,
м. Харків, Україна
e-mail: nataliia.lastovets@nure.ua
ORCID: 0000-0001-5647-3163

Nataliia Lastovets,
associate professor of the Department of Ukrainian Studies,
Kharkiv National University of Radioelectronics,
member of the NGO “Wikimedia Ukraine”,
member of the NGO “Civic Educators’ Association”,
Kharkiv, Ukraine
e-mail: nataliia.lastovets@nure.ua
ORCID: 0000-0001-5647-3163

Анотація

У статті розглядається досвід проведення української частини міжнародного Конкурсу наукових зображень (Wiki Science Competition) у 2015–2024 роках як приклад ефективної популяризації науки засобами візуальної комунікації у цифровому середовищі. Проаналізовано ключові етапи розвитку конкурсу: впровадження нових номінацій, адаптацію до умов пандемії та повномасштабної війни, а також інституційну еволюцію конкурсу в контексті відкритої науки. Особливу увагу приділено ролі конкурсу у поширенні наукового контенту з вільною ліцензією, формуванні спільноти наукових комунікаторів, а також збереженні культурної та наукової пам’яті в умовах кризи. Визначено перспективи розвитку конкурсу в Україні через співпрацю з академічними установами, музеями та освітніми ініціативами.

Ключові слова: популяризація науки, наукова візуалізація, конкурс наукових зображень, відкриті ліцензії, наукова комунікація.

The article examines the experience of hosting the Ukrainian part of the international Wiki Science Competition from 2015 to 2024 as an example of effective popularisation of science through visual communication in the digital environment. The key stages of the competition's development are analysed, including the introduction of new nominations, adaptation to the conditions of a pandemic and full-scale war, as well as the institutional evolution of the competition within the context of open science. Particular attention is paid to the role of competition in disseminating scientific content with a free license, the formation of a community of science communicators, as well as the preservation of cultural and scientific memory during times of crisis. The prospects for developing competition in Ukraine through cooperation with academic institutions, museums, and educational initiatives are identified.

Keywords: popularisation of science, scientific visualisation, scientific image competition, open licenses, scientific communication.

У зв'язку з російсько-українською війною, стрімким розвитком технологій, насамперед ШІ, якісна популяризація української науки є одним із ключових чинників зміцнення довіри до наукових інституцій, підвищення грамотності суспільства та підтримки конкретних науковців. У цьому контексті проведення Конкурсу наукових зображень в Україні відкриває унікальні можливості як для співпраці між різними установами, так і для поширення вільних знань. Наукова фотографія у цьому випадку поєднує якісну візуалізацію наукових явищ та процесів з емоційним залученням до проблем з яким зараз стикається наукова спільнота, а також сприйняттю та переосмисленню наукового знання.

Під час аналізу Конкурсу наукових зображень як майданчика для популяризації були опрацьовані статті в блогах, міжнародні публікації про українську частину конкурсу та, безумовно, на публікації партнерів та наукових установ чи державних інституцій. Такий фокус обраний через те, що ця сукупність дозволяє показати рівень залученості та вплив Конкурсу як на доступ до вільних знань, що є головною метою цього проекту, так і на видимість для науковців в Україні та за кордоном зокрема.

Проведення конкурсу наукових зображень в Україні за період 2015–2024 рр. має кілька аспектів, які об'єднуються в три ключові механізми популяризації: створення (яке є частиною запланованої діяльності науковців, але подекуди саме конкурс сприяє документуванню важливих сторін наукової діяльності, як от категорія «Люди в науці»), розповсюдження (друк календарів, листівок, виставки фото з Конкурсу наукових зображень на різних майданчиках) та включення

в освітній і громадський простір (оскільки за результатами проведення конкурсів готуються дописи для різних соціальних мереж, а також дописи партнерів, то внесок науковців стає більш видимим та популярним).

Розглянемо детальніше кожен з цих складових. Оскільки метою конкурсу є поширення вільних знань та популяризація науки, то його невід'ємною частиною є наповнення Вікісховища та Вікіпедії зображеннями наукових процесів, об'єктів і явищ. Організатори запровадили п'ять сталих категорій з 2020 року: «Люди в науці», «Мікроскопія», «Живі організми», «Нефотографічні медіа», «Загальна категорія». Це дозволило охопити різні наукові дисципліни та підтримати охоплення міждисциплінарного контексту. Крім того, в умовах пандемії COVID19 конкурс успішно адаптувався до онлайн-формату: організовані відеоінструкції, інфографіка, дистанційна комунікація, що зменшило бар'єри входу для студентів і аматорів.

Також конкурс забезпечує можливість широкого розповсюдження візуального матеріалу. Всі роботи повинні ліцензовані за CC-BY-SA 4.0, що гарантує їх вільне повторне використання, включно з освітніми матеріалами, Вікіпедією та глобальними платформами з обов'язковим вказанням авторства. Це створює умови, коли зображення стає частиною відкритого знання й доступним для міжнародного освітнього контенту. Понад те, конкурсний формат із оцінюванням за критеріями: наукова значущість, опис (двомовний), корисність для Вікіпроектів, естетика, що підвищує стандарти візуалізації науки і сприяє формуванню медіаграмотності серед науковців. Окремим кейсом у розповсюдженні є участь кращих зображень у міжнародній частині конкурсу, де часто фото з України здобувають призові місця. Це об'єднує в собі і розповсюдження, і видимість.

Не менш важливим є включення науки в громадський простір і конкурс є одним з інструментів для його здійснення з дотриманням та повагою до авторського права. Через фото та нефотографічні зображення наукових тем створюється емоційна та візуальна комунікація науки з нефакхівцями. Прикладом є спеціальна номінація «Наслідки війни» (з 2023 р.), яка дозволила відобразити зруйновані лабораторії, переміщені дослідницькі групи, загиблих науковців – таким чином наука отримала соціальний контекст і історичну пам'ять. Додатково до 2022 року проводилися виставки кращих світлих у різних локаціях, що також сприяло покращенню видимості. За весь час проведення конкурсу було завантажено 6445 фото та нефотографічних зображень. Найбільша кількість фото була завантажена

2020 року під час пандемії – 1408 зображень. Важливо наголосити, що для цього конкурсу є важливим підпис до фото, який розкриває цінність певного зображення, конкурс є доволі «нішевим», тому результат у понад 6000 світлин є дуже вагомим. Під час розгляду статистики за останні 5 років можна простежити тенденцію щодо кількості учасників – вона коливається в межах 70 осіб, що також підтверджує певну сталість.

У сукупності ці дані та механізми демонструють, що конкурс не лише виступає майданчиком представлення науки, а стає інструментом системної популяризації: створення контенту, його вільне розповсюдження, формування спільноти та розвиток культури відкритої науки. Отже, Конкурс наукових зображень, що реалізується в Україні з 2015 року, має підтверджену роль у популяризації науки. З одного боку, він стимулює залучення науковців до наповнення Вікіпедії та сестринських проєктів; з іншого – відкриває дослідження для ширшого кола зацікавлених, залучає громадськість, створюючи науку більш видимою. У часи пандемії та війни конкурс не лише вижив, а й адаптувався, став майданчиком для документування науки в нестабільних умовах.

Отже, його подальший розвиток через партнерство з університетами, музеями, освітніми програмами може забезпечити ще більший вплив на наукову комунікацію в Україні.

Список використаних джерел

- Конкурс наукових зображень/Звіт 2023 – Вікімедія Україна. (2024). *Вікімедія Україна*. https://ua.wikimedia.org/wiki/Конкурс_наукових_зображень/Звіт_2023
- Долучайтеся до Конкурсу наукових зображень 2024. (2024, 20 листопада). *Вікімедія Україна*. <https://blog.wikimedia.org.ua/2024/11/20/science-photo-contest-2024/>
- Найкращі українські наукові зображення 2024 у Вікіпедії. (2025, 24 березня). *Вікімедія Україна*. <https://blog.wikimedia.org.ua/2025/03/24/wiki-science-photo-contest-2024-results/>
- History – Wiki Science Competition 2025. *Wiki Science Competition*. <https://www.wikisciencecompetition.org/history/>

УДК 316.77:004.738.5(030):(477+470)

ІНФОРМАЦІЙНІ АТАКИ ПРОТИ ВІКІПЕДІЇ: АНАЛІЗ НАРАТИВІВ ТА МАНІПУЛЯТИВНИХ ТАКТИК У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

INFORMATION ATTACKS AGAINST WIKIPEDIA: ANALYSIS OF NARRATIVES AND MANIPULATIVE TACTICS ON UKRAINIAN AND RUSSIAN SOCIAL MEDIA

Рябоштан Ірина Володимирівна,
старша аналітикиня,
LetsData,
м. Київ, Україна
email: riaboshtanira@gmail.com
ORCID: 0009-0009-5466-2855

Iryna Riaboshtan,
Lead analyst,
LetsData,
Kyiv, Ukraine
email: riaboshtanira@gmail.com
ORCID: 0009-0009-5466-2855

Анотація

Дослідження аналізує інформаційні атаки та наративи щодо Вікіпедії, які поширювалися в соціальних мережах України та Росії у період з вересня по листопад 2025 року. Для дослідження було проаналізовано контент платформ Facebook, Telegram, TikTok та Instagram, визначено основні теми, джерела та характер дискурсу. Проаналізовано три ключові наративи: звинувачення Вікіпедії у «політичній упередженості та зовнішньому контролі», «загроза релевантності через штучний інтелект», «просування Grokipedia як альтернативи». Виявлено основні типи маніпуляцій – апеляцію до недовіри, авторитету, страху та створення фальшивої дилеми. Подальші дослідження мають вивчити ефективність виявлених наративів та їхній вплив на довіру аудиторії до Вікіпедії.

Ключові слова: інформаційні атаки, Вікіпедія, Grokipedia, дезінформація, соціальні мережі, маніпуляції, штучний інтелект.

The study examines information attacks and narratives about Wikipedia that spread across Ukrainian and Russian social media between September and November 2025. It analyzes content from Facebook, Telegram, TikTok, and Instagram, identifying the main topics, sources, and nature of the discourse. The research focuses on three

key narratives: accusations that Wikipedia is “politically biased and externally controlled,” claims about the “threat to relevance from artificial intelligence,” and the “promotion of Grokipedia as an alternative.” The study identifies the main types of manipulation – appeals to distrust, authority, fear, and false dilemmas. Further research should assess the effectiveness of these narratives and their impact on public trust in Wikipedia.

Keywords: information attacks, Wikipedia, Grokipedia, disinformation, social media, manipulation, artificial intelligence.

Вікіпедія є одним із топ-10 найбільш відвідуваних сайтів світу з приблизно 1,8 мільярда унікальних користувачів на місяць (Digital 2025). У цьому контексті постає питання вразливості до інформаційних впливів, а також – проблема системного формування наративів, спрямованих на дискредитацію та підрив довіри до Вікіпедії. Для аналізу цих інформаційних впливів компанія LetsData провела закрите дослідження контенту соціальних мереж за період вересень–листопад 2025 року, у межах якого було проаналізовано понад 1000 публікацій у Telegram, Facebook, TikTok та Instagram. До вибірки включалися матеріали, де Вікіпедія фігурує як об’єкт інформаційного впливу, а не як джерело фактів. Використовувався метод контент-аналізу з фокусом на повторюваних темах, джерелах та часовій динаміці. Додатково застосовувався порівняльний аналіз україномовного та російськомовного сегментів для виявлення відмінностей у характері та інтенсивності поширення контенту.

Дослідження показало, що поширення відбувалося переважно у Telegram (понад 80% контенту), частково у Facebook та TikTok. Більшість ідентифікованих джерел – це політизовані сторінки та канали, які систематично продукують антизахідний та конспірологічний контент. За мовним розподілом 70% публікацій були російською мовою, що відображає домінування російськомовного дискурсу, хоча це не вказує на його повністю російське походження. Аналіз зібраного контенту показує, що впродовж досліджуваного періоду у російськомовному сегменті соціальних мереж сформувався стійкий масив повідомлень про Вікіпедію.

У досліджуваних публікаціях Вікіпедія зображується як платформа, нібито позбавлена нейтральності та підконтрольна зовнішнім акторам. Основні характеристики, які приписуються платформі у цих наративах, включають політичну заангажованість, ідеологічну цензуру, систематичне блокування певних груп користувачів та застарілість у порівнянні з новими технологіями. На тлі зафіксованого у 2025 році приблизно 8% падіння трафіку, у публічному дискурсі

активно поширюються твердження про нібито «втрату актуальності» Вікіпедії. Це створює додатковий фон для маніпуляцій, у межах яких Вікіпедію подають як платформу, що поступово втрачає релевантність через розвиток систем штучного інтелекту, які пропонують швидші та нібито зручніші способи отримання інформації.

Характерною особливістю цих повідомлень є поєднання традиційних конспірологічних тез про нібито контроль західних структур з актуальними технологічними темами. Це створює враження актуальності та обґрунтованості критики, оскільки технологічні зміни у сфері штучного інтелекту є реальним явищем, яке дійсно впливає на споживання інформації.

Така тактика дозволяє вплітати маніпулятивні меседжі у контекст легітимних обговорень про майбутнє онлайн-енциклопедій. Водночас україномовний сегмент характеризується іншим типом контенту. Тут переважають аналітичні матеріали, спрямовані на фактчекінг та пояснення маніпулятивних тактик. Це формує альтернативний дискурс, однак його охоплення є значно меншим порівняно з російськомовним сегментом.

На основі проаналізованих даних із соціальних мереж можна виділити три ключові наративи, які структурують дискурс про Вікіпедію у досліджуваній період. Ці наративи є взаємопов'язаними та часто комбінуються у одних публікаціях у спробах створити комплексний образ Вікіпедії як «ненадійного та застарілого джерела інформації».

1. Наратив упередженості та зовнішнього контролю. Частина меседжів, які формують цей наратив, описують те, що Вікіпедію нібито контролюють західні структури, і що онлайн-енциклопедія відображає виключно їхню точку зору. У постах повторюються тези про те, що Вікіпедія є «інструментом американських спецслужб» (часто у цьому контексті йдеться про ЦРУ) та що платформа «систематично блокує редакторів, які намагаються додати альтернативні точки зору». Джерелами таких повідомлень є переважно російськомовні Telegram-канали з чіткою політичною орієнтацією. Характерною особливістю цього наративу є використання емоційно забарвленої лексики та категоричних тверджень без посилок на конкретні приклади чи докази. Платформу описують як «заангажовану», «русофобський ресурс», говорять про «жорстку ідеологічну цензуру» та «систематичне блокування консервативних користувачів». Такі публікації супроводжуються закликами до створення «незалежних енциклопедій» та «альтернативних майданчиків для правди», що готує аудиторію до сприйняття наступних наративів про альтернативи.

2. Наратив про штучний інтелект як загрозу релевантності. Другий ключовий наратив фокусується на технологічних змінах та їхньому впливі на Вікіпедію. У публікаціях стверджується, що штучний інтелект «краде славу і читачів» платформи, оскільки користувачі більше не відкривають статті Вікіпедії, а отримують миттєві відповіді від систем штучного інтелекту. Посилаючись на статистику про зменшення переглядів сторінок Вікіпедії приблизно на 8%, автори таких публікацій роблять висновок про втрату онлайн-енциклопедією актуальності. Просуваючи подібні меседжі, актори поєднують технологічну тематику з конспірологічними теоріями. Характерною особливістю є використання реальних статистичних даних (падіння трафіку дійсно зафіксоване), однак з маніпулятивною інтерпретацією – зменшення трафіку подається не як виклик для всіх інформаційних ресурсів в епоху штучного інтелекту, а як доказ «провалу» та «непотрібності» саме Вікіпедії. Паралельно у цих публікаціях звучить застереження, що самі системи штучного інтелекту можуть навчатися на «упереджених» даних Вікіпедії.

3. Просування Grokipedia як «нейтральної» альтернативи. Третій наратив частково є продовженням перших двох і фокусується на просуванні Grokipedia – енциклопедії, створеної на основі систем штучного інтелекту компанії xAI. Як українські, так і російські актори, серед яких у тому числі російські державні медіа, подають Grokipedia як рішення проблем, описаних у попередніх наративах. Платформа позиціонується як «правдива альтернатива», «очищена від західного контролю», «платформа без цензури». Особливістю цього наративу є створення чіткої дихотомії: Grokipedia представляється як нібито «втілення правди та об'єктивності», тоді як Вікіпедія – як «застарілий інструмент пропаганди». Ключовим елементом просування є апеляція до авторитету Ілона Маска, який у цих публікаціях зображується як символ незалежності, інновацій та боротьби проти «системи».

Аналіз виявив чотири основні маніпуляційні стратегії, які використовуються для поширення описаних наративів:

- По-перше, апеляція до недовіри до інституцій. Повідомлення систематично підкреслюють нібито «контрольованість» Вікіпедії західними структурами та елітами, що резонує зі скептичними настроями частини аудиторії щодо традиційних джерел інформації та міжнародних організацій.
- По-друге, апеляція до авторитету Ілона Маска. Його особистість використовується як символ «незалежності», «правди»

та «інновацій», що надає продукту xAI легітимності без необхідності надавати докази про реальну нейтральність чи якість Grokipedia.

- По-третє, створення страху перед майбутнім. Повідомлення про нейромережі, підключені до баз необ'єктивних даних, та про невизначеність джерел інформації в епоху штучного інтелекту підсилюють відчуття невпевненості та підштовхують аудиторію до пошуку альтернатив.
- По-четверте, застосування псевдоаналітики. Використання графіків, статистики та «фактів» без зазначення джерел або з вибіркоvim цитуванням джерел візуально імітує експертність і має на меті надати повідомленням вигляду «об'єктивного аналізу», хоча насправді є інструментом маніпуляції.

Отримані результати показують, що у вересні–листопаді 2025 року Вікіпедія стала об'єктом структурованої інформаційної кампанії, яка переважно розгорталася в російськомовному сегменті соціальних мереж. Водночас використання Telegram (понад 80% контенту) та виявлена координація публікацій вказують на організований характер цієї кампанії. Поєднання традиційних конспірологічних тез про західний контроль із темою штучного інтелекту сприяло оновленню цих наративів і пристосуванню їх до поточних інформаційних тенденцій. Застосування образу Grokipedia як «нової правди» є прикладом адаптивної дезінформації, яка поєднує дискредитацію наявного джерела з одночасним просуванням комерційної альтернативи. Подальші дослідження мають вивчити ефективність виявлених наративів та їхній вплив на довіру аудиторії до Вікіпедії.

Список використаних джерел

Kemp, S. (2025). *Digital 2025: Ukraine*. https://datareportal.com/reports/digital-2025-local-country-headlines?utm_source=DataReportal&utm_medium=Country_Article_Hyperlink&utm_campaign=Digital_2025&utm_term=Ukraine&utm_content=Country_Headlines_Promo

УДК 32.019.51:316.77:004.9

ХАРАКТЕРИСТИКА АЛЬТЕРНАТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ВІКІПЕДІЇ

CHARACTERIZING A RUSSIAN WIKIPEDIA ALTERNATIVE

Трохимович Микола Андрійович,
PhD студент, Університет Помпеу Фабра,
м. Барселона, Іспанія
e-mail: mykola.trokhymovych@upf.edu
ORCID: 0000-0001-9932-7094

Mykola Trokhymovych,
PhD student,
Universitat Pompeu Fabra,
Barcelona, Spain
e-mail: mykola.trokhymovych@upf.edu
ORCID: 0000-0001-9932-7094

Косован Олександр Васильович,
асистент кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій,
Український Католицький Університет,
м. Львів, Україна
e-mail: o.kosovan@ucu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9790-713X

Oleksandr Kosovan,
assistant at the Department of Computer Science and Information Technologies,
Ukrainian Catholic University,
Lviv, Ukraine
e-mail: o.kosovan@ucu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9790-713X

Анотація

Робота описує дослідження російської альтернативної Вікіпедії – RWFork, створеної копіюванням та точковою зміною контенту оригінальної російськомовної версії енциклопедії. На основі 1,9 млн пар статей виявлено, що 1,75% сторінок було змінено, переважно у політично чутливих темах. Застосовано методи аналізу даних, кластеризації та обробки природної мови

для виявлення восьми типів маніпуляцій, серед яких, територіальні претензії, культурні зміни та просування проросійської термінології. Результати свідчать про систематичне редагування з метою впливу на сприйняття знань та формування контрольованого інформаційного середовища.

Ключові слова: Вікіпедія, штучний інтелект, обробка природної мови, пропаганда, російсько-українська війна.

The study examines the Russian alternative to Wikipedia – RWFork, created by copying and selectively modifying the content of the original Russian-language encyclopedia. Based on 1.9 million pairs of articles, it was found that 1.75% of pages were altered, mainly in politically sensitive topics. Data analysis, clustering, and natural language processing methods were applied to identify eight types of manipulations, including territorial claims, cultural changes, and the promotion of pro-Russian terminology. The results indicate systematic editing aimed at influencing knowledge perception and shaping a controlled informational environment.

Keywords: Wikipedia, artificial intelligence, natural language processing, propaganda, Russo-Ukrainian war.

Вікіпедія є 13-тим сайтом за відвідуваністю у світі станом на 2025 рік, що робить її одним з ключових джерел інформації для формуванні суспільної думки та поширенні знань у світі (Piccardi et al., 2021). Вікіпедія наповнюється та редагується спільнотою волонтерів, які, поміж іншим, стежать за якістю змін та дотриманням нейтральності та перевірності поданої інформації (Trokhymovych et al., 2023). Однак окремі держави, організації чи спільноти не завжди поділяють існуючі політики спільноти, іноді блокуючи її або створюючи власні альтернативні енциклопедичні ресурси (Trokhymovych et al., 2025, с. 1924).

У червні 2023 року було запущено клон російської Вікіпедії (далі – RWFork), заснований Володимиром Медейком, колишнім керівником Вікімедіа Росії (Cohen, 2023). RWFork здійснив копіювання контенту російськомовної Вікіпедії з подальшим редагуванням, яке, за офіційними поясненнями, мало на меті відповідність російському законодавству. Подібні дії можна розцінювати як організовану спробу маніпулювання знаннями, створеними на засадах нейтральної редакційної політики.

Метою дослідження є характеристика змін оригінального контенту російської Вікіпедії з RWFork. Було сформовано три дослідницькі питання:

1. Наскільки релевантними є статті російської Вікіпедії, змінені редакторами RWFork?
2. Як змінився зміст статей у RWFork?
3. Які закономірності маніпуляцій знаннями простежуються у RWFork?

Відповідно, було створено методологію порівняння контенту двох платформ побудованих на базі MediaWiki: російської Вікіпедії та RWFork. Для аналізу застосовано бутстрепінг для оцінки метрик релевантності статей, та аналіз даних для часових, географічних, категоріальних та тематичних характеристик, а також розпізнавання іменованих сутностей. Для класифікації типів маніпуляцій використано інструменти обробки природної мови, алгоритми кластеризації та якісний аналіз (рис. 1).

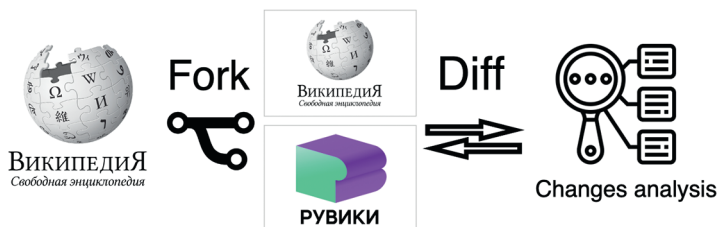

Рис. 1. Схема дослідження, що аналізує зміни у клоні російської Вікіпедії для оцінки маніпуляцій знаннями

Сформований набір даних охоплює понад 1,9 мільйона пар змін у статтях з російської Вікіпедії та RWFork за період з травня по вересень 2023 року. Із загальної кількості 97,33% статей залишились незмінними копіями, 0,92% були недоступні, а 1,75% (33 664 статті) містили зміни, внесені редакторами RWFork (Trokhymovych et al., 2025).

Аналіз метрик релевантності показав, що, хоча змінені сторінки становлять лише 1,75% від загальної кількості, вони генерують близько 14,2% усіх переглядів російської Вікіпедії. Порівняння часових закономірностей редагування виявило суттєві відмінності між двома версіями енциклопедії (Trokhymovych et al., 2025, с. 1928). Рис. 2 показує, що активність редакторів RWFork коротша і збігається зі стандартними робочими годинами, з різко зниженою активністю у вихідні дні. Зокрема, 53,24% редагувань у RWFork виконуються у будні дні з 8 до 17 години UTC, тоді як у російській

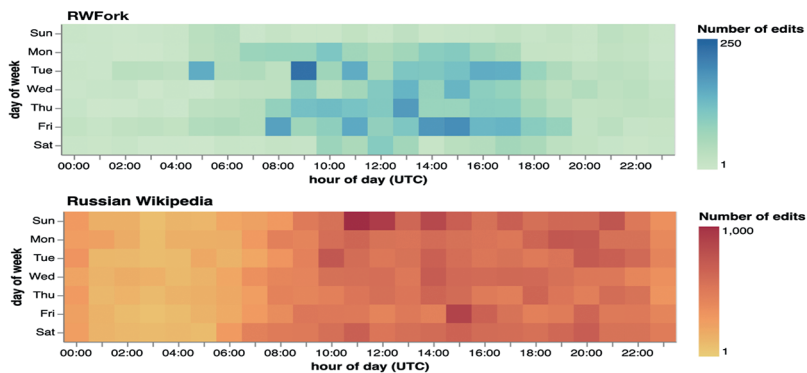

Рис. 2. Середня кількість редагувань за днем тижня та годиною доби у RWFork та російській Вікіпедії

Вікіпедії лише 40,06% редагувань припадають на цей інтервал (Trokhymovych et al., 2025).

Також було розроблено класифікацію закономірностей маніпулювання знаннями на основі порівняльного аналізу оригінальних статей російськомовної Вікіпедії та їхніх змінених версій у RWFork. Для цього застосовано трьохетапний підхід: попередня кластеризація, оцінка якості кластерів і подальша корекція. Спочатку кожне редагування було подано у вигляді текстового опису основних змін, який було опрацьовано та стандартизовано моделлю GPT-4o-mini. Далі створено векторні представлення (ембеддинги) цих описів і здійснено кластеризацію за допомогою алгоритму k-means, у результаті якої визначено вісім основних типів змін. Згодом проведено процес характеризувannya кластерів, оцінки якості та виправлення помилок. Зрештою, серед найпоширеніших змін виявлено редагування, пов'язані з територіальними претензіями (24%), оновленням метаданих (18%), змінами культурних метаданих (12%), корекцією термінології, пов'язаної з Україною (11%), а також змінами, що стосуються санкцій (8%) (Trokhymovych et al., 2025).

Отже, дослідження надає перший систематичний аналіз того, як оригінальний контент Вікіпедії було скопійовано та зманіпульовано для відповідності національному регулюванню. Сформовано відповідні висновки:

- Редактори RWFork зосередились на модифікації впливових статей з високою кількістю переглядів та суперечливою

тематикою, що свідчить про цілеспрямований характер маніпуляцій.

- Час редагування у RWForк відповідають робочому графіку, що може вказувати на організовану редакторську діяльність.
- Виявлено систематичні закономірності маніпуляцій: заміну нейтральної термінології на проросійську, видалення посилань на український уряд з одночасним додаванням російських урядових джерел, перекласифікацію українських територій як російських.

Враховуючи, що контент Вікіпедії широко використовується для навчання великих мовних моделей, а RWForк вже використовує ці дані для тренування великих мовних моделей, критично важливо розуміти характер та обсяг упереджень, закладених у цьому клоні. Запропонована методологія може бути застосована для аналізу інших клонів Вікіпедії та подібних проєктів.

Список використаних джерел

- Cohen, N. (2023, July 12). Russian Wikipedia's top editor leaves to launch a Putin-friendly clone. *Bloomberg*.
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-07-12/russian-wikipedia-editor-leaves-to-launch-a-putin-friendly-clone>
- Tiziano Piccardi, Miriam Redi, Giovanni Colavizza, and Robert West. 2021. On the Value of Wikipedia as a Gateway to the Web. In *Proceedings of the Web Conference 2021 (WWW '21)*. Association for Computing Machinery, New York, NY, USA, 249–260.
<https://doi.org/10.1145/3442381.3450136>
- Sezer, C., & Dolan, D. (2017, April 29). Turkey blocks access to Wikipedia. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-turkeysecurity-internet-wikipedia-idUSKBN17V06Q>
- Trokhymovych, M., Aslam, M., Chou, A.-J., Baeza-Yates, R., & Saez-Trumper, D. (2023). Fair multilingual vandalism detection system for Wikipedia. In *Proceedings of the 29th ACM SIGKDD Conference on Knowledge Discovery and Data Mining (KDD '23)* (pp. 4981–4990).
<https://doi.org/10.1145/3580305.3599823>

Trokhymovych, M., Kosovan, O., Forrester, N., Aragón, P., Saez-Trumper, D., & Baeza-Yates, R. (2025). Characterizing knowledge manipulation in a Russian Wikipedia fork. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 19(1), 1924–1936. <https://doi.org/10.1609/icwsm.v19i1.35910>

**СЕКЦІЯ
ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКА**

УДК 378.014.3:004.738.5(030)(477)

ВІКІПЕДІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЗВО

WIKIPEDIA AS A TOOL FOR SHAPING ACADEMIC INTEGRITY IN HIGHER EDUCATION STUDENTS

Бардадим Олег Валерійович,
Викладач кафедри освітнього, артменеджменту і соціальної роботи,
Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
e-mail: bardadym.oleh@vu.cdu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-2777-6568

Oleg Bardadym,
Lecturer at the Department of Education, Art Management and Social Work,
Bohdan Khmelnytsky National University,
Cherkasy, Ukraine
e-mail: bardadym.oleh@vu.cdu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-2777-6568

Анотація

У тезах розглянуто академічну доброчесність як ключовий принцип функціонування сучасної системи вищої освіти України у контексті реалізації Закону України «Про освіту» (2017). Проаналізовано сутність і складові академічної доброчесності та обґрунтовано освітній потенціал Вікіпедії як інструменту формування відповідних компетентностей у студентів. На основі результатів опитування визначено рівень використання Вікіпедії та її інструментів цитування в освітній практиці. Доведено доцільність інтеграції вікіпрактик у навчальні курси з академічної доброчесності та інформаційної грамотності.

Ключові слова: академічна доброчесність, Вікіпедія, культура цитування, вища освіта, інформаційна грамотність.

The theses examine academic integrity as a fundamental principle of the Ukrainian higher education system in the context of implementing the Law of Ukraine “On Education” (2017). The essence and key components of academic integrity are analyzed, and the educational potential of Wikipedia as a tool for developing relevant student competencies is substantiated. Based on a student survey, the level of Wikipedia use and awareness of its citation tools is identified. The study demonstrates the feasibility of integrating wiki-based practices into academic

integrity and information literacy courses to enhance responsible use of information resources.

Keywords: academic integrity, Wikipedia, citation culture, higher education, information literacy.

Прийняття в Україні у 2017 році Закону «Про освіту» стало поворотним моментом у розвитку вітчизняної освітньої системи. Цей документ уперше на законодавчому рівні закріпив поняття «академічної доброчесності», що зобов'язало заклади вищої освіти переглянути свої навчальні програми та впровадити механізми забезпечення доброчесності в освітній процес. Для успішної реалізації цих вимог ЗВО необхідно: по-перше, чітко розуміти сутність академічної доброчесності та її складові; по-друге, визначити ефективні інструменти її формування; по-третє, створити відповідні організаційно-педагогічні умови.

Академічна доброчесність – це система етичних принципів і правил, які регулюють навчальну та наукову діяльність. Вона ґрунтується на чесності, прозорості, повазі до інтелектуальної власності та відповідальності всіх учасників освітнього процесу (Закон України «Про освіту», 2017).

Ключові складові академічної доброчесності включають (Закон України «Про освіту», 2017; Рижко, 2016):

1) Повага до інтелектуальної власності – передбачає обов'язкове визнання внеску інших дослідників і авторів у створення наукового знання. Практично це реалізується через коректне цитування та оформлення бібліографічних посилань відповідно до встановлених стандартів (APA, MLA, Chicago, ДСТУ тощо).

2) Прозорість використання джерел – кожне твердження, факт чи ідея, запозичені з зовнішніх джерел, мають супроводжуватися чітким посиланням на першоджерело – книгу, статтю, інтернет-ресурс або інший носій інформації.

3) Формування культури наукової чесності – студенти та викладачі повинні свідомо уникати будь-яких форм академічного шахрайства: плагіату (привласнення чужих ідей), самоплагіату (повторне використання власних робіт без посилань), фабрикації даних та інших недоброчесних практик.

4) Етична взаємодія в академічному середовищі – включає чесне визначення авторства та співавторства наукових праць, коректне вираження подяки тим, хто долучився до дослідження, та відповідальне використання результатів інтелектуальної праці колег.

Визначивши теоретичні засади академічної доброчесності, постає питання про практичні інструменти її формування в освітньому процесі. Одним із перспективних інструментів є Вікіпедія та інші вікіпроекти, які створюють унікальне освітнє середовище завдяки поєднанню технологічних можливостей із чіткими етичними стандартами (Бардадим, 2020).

Вікіпедія сприяє формуванню академічної доброчесності кількома способами. **По-перше**, платформа вимагає обов'язкового підтвердження кожного твердження авторитетними джерелами, а онлайн-редактор містить зручні інструменти для додавання цитат і оформлення бібліографічних даних, що полегшує освоєння правил цитування. **По-друге**, публічність усіх редагувань стимулює академічну відповідальність: будь-який користувач спільноти може перевірити, обговорити й виправити неточності, що мотивує авторів до ретельності та чесності. **По-третє**, робота над статтями вимагає повного циклу роботи з інформацією – від пошуку якісних джерел до їх критичного аналізу та синтезу, що системно розвиває інформаційну компетентність. **По-четверте**, вікіспільнота підтримує високі стандарти доброчесності через чіткі правила, взаємний контроль та колективну відповідальність за якість контенту, формуючи культуру співпраці й відкритості.

Робота з Вікіпедією комплексно формує шість ключових компетентностей академічної доброчесності:

1) Фактчекінг і верифікація інформації (Бардадим, 2024) розвиваються через обов'язкове дотримання принципу верифікованості, де студенти вчаться перевіряти факти, розпізнавати достовірні джерела та критично оцінювати інформацію.

2) Критичне мислення формується під час аналізу існуючих статей, коли потрібно виявляти неперевірену інформацію, розпізнавати упередженість та оцінювати логічність аргументації.

3) Культура цитування освоюється практично (Бардадим, 2025), коли студенти вчаться розрізняти типи джерел, правильно оформлювати посилання та інтегрувати цитати в текст, дотримуючись системи норм коректного використання чужих ідей.

4) Академічне письмо розвивається комплексно (Бардадим, 2023) – від пошуку інформації у наукових базах даних до синтезу складного матеріалу з різних джерел в єдиний, об'єктивний виклад, адаптований для широкої аудиторії в нейтральному енциклопедичному стилі.

5) **Цифрова грамотність** формується через опанування технічних аспектів роботи через використання (Рижко, 2016) вікітексту або візуального редактора, структурування інформації, додавання мультимедійних елементів.

6) **Навички співпраці** (Бардадим & Гаркавий, 2025) та комунікації розвиваються в процесі колективної творчості, коли студенти вчать працювати в команді, вести конструктивні дискусії, досягати консенсусу при розбіжностях та аргументовано обґрунтовувати свою позицію, поважаючи внесок інших учасників спільноти.

Ефективне формування цих компетентностей вимагає системного підходу з чітким визначенням рівнів засвоєння. На прикладі культури цитування можна виокремити п'ять послідовних рівнів розвитку: **базовий** – розуміння необхідності посилається на джерела та елементарне ознайомлення з правилами цитування; **операційний** – уміння технічно оформити цитати та бібліографію за певним стандартом (APA, ДСТУ, Chicago тощо); **критичний** – здатність відбирати якісні, надійні джерела та розрізняти академічні й популярні матеріали; **етичний** – усвідомлення цінності інтелектуальної власності, свідоме уникнення плагіату та дотримання доброчесності у власних роботах; **творчо-науковий** – інтеграція культури цитування у власну наукову і педагогічну діяльність та виховання цих принципів у студентів чи колег.

Для практичної реалізації цих рівнів доцільно сформувати три основні групи компетентностей: технічні навички (оформлення джерел за стилем, використання цитат, академічне письмо), критичне мислення (скептичне оцінювання тез, фактів і висновків, формування аргументів та власної позиції) та творче написання тексту (синтез інформації, структурування матеріалу, створення оригінального контенту). Вікіпедія надає унікальні можливості для розвитку всіх трьох груп компетентностей через практичну роботу зі статтями.

Технічні навички культури цитування формуються через використання вбудованого інструменту «Цитата», який автоматично додає джерела (книги, статті, веб-сторінки) у потрібному форматі; освоєння шаблонів посилань (cite book, cite web, cite journal) для різних типів джерел; вставку внутрішньотекстових покликань, які автоматично збираються у список літератури; коректне оформлення інтернет-джерел із зазначенням автора, назви, дати публікації та дати доступу; редагування та перевірку наявних цитат з виправленням помилок, дублювань і неповних посилань; додавання кількох джерел до одного твердження для підсилення достовірності;

пошук авторитетних джерел у відкритому доступі для підтвердження інформації.

Критичне мислення розвивається через аналіз і оцінювання інформації в існуючих статтях, перевірку достовірності тверджень, порівняння статистичних даних з різних джерел та формування обґрунтованих аргументів. Творчі навички формуються під час написання структурованих розділів, синтезу інформації з різних джерел та створення оригінального енциклопедичного контенту.

Практичні завдання для студентів можуть включати роботу над технічними навичками: оформлення джерел за стандартом APA або Chicago – додати бібліографію у статті «Історія освіти»; вставка цитат – інтегрувати цитату з наукової публікації у статті «Десятово Тимофій»; академічне письмо – написати структурований розділ про наукове відкриття у статті «Цифрові засоби навчання». Завдання на розвиток критичного мислення передбачають оцінювання тез – перевірити достовірність тверджень і якість джерел у статті «Глобальне потепління»; аналіз фактів – порівняти статистичні дані у статтях «Населення Азії» та «Населення Європи», виявити розбіжності; формування аргументів – додати короткий аналітичний розділ з обґрунтованими висновками у статтю «Реформа освіти». Участь студентів у вікіконкурсах та освітніх проєктах Вікіпедії додатково мотивує до якісної роботи, забезпечує зворотний зв'язок від досвідчених редакторів та сприяє формуванню стійких навичок академічної доброчесності.

Для емпіричної перевірки ефективності використання Вікіпедії як інструменту формування академічної доброчесності було проведено анкетне опитування серед студентів закладів вищої освіти України.

Опитування проводилося у 2024 році серед студентів закладів вищої освіти України гуманітарного та педагогічного профілю. Загальна кількість респондентів становила 100 осіб.

Вибірку сформовано за принципом доступності; до дослідження залучалися студенти 1–2 курсів спеціальностей «Менеджмент соціокультурної діяльності», «Соціальна робота» та «Початкова освіта». Вибір цих спеціальностей зумовлено безпосереднім зв'язком відповідних освітніх програм із формуванням інформаційної грамотності та навичок академічного письма. Така вибірка є релевантною меті дослідження, оскільки саме зазначені категорії студентів активно працюють з текстами, джерелами та цифровими інформаційними ресурсами.

Опитування проводилося в онлайн-форматі з використанням сервісу Google Forms, що забезпечило анонімність відповідей і зменшило вплив соціально бажаних відповідей. Участь респондентів була добровільною.

Анкета складалася з трьох логічних блоків і містила 12 запитань закритого та напівзакритого типу:

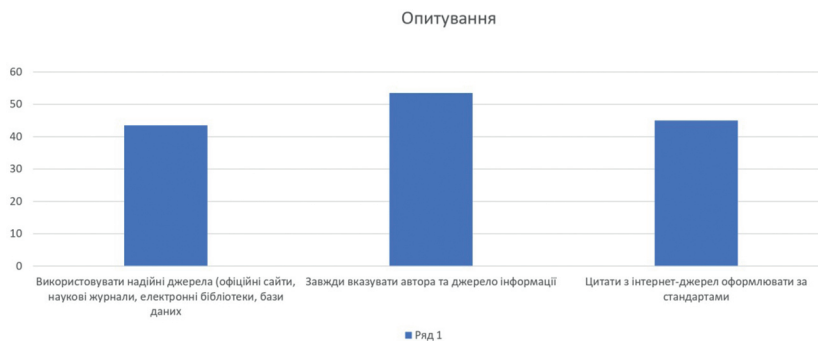
Загальноінформаційний блок був спрямований на з'ясування частоти та цілей використання Вікіпедії в навчальній діяльності.

Аналітичний блок стосувався рівня обізнаності студентів з інструментами цитування Вікіпедії (зокрема “Cite this page”) та практики їх застосування.

Оціночний блок – у його межах респонденти визначали корисність інструментів автоматичного цитування та описували власні практики перевірки бібліографічних записів на відповідність стандартам (ДСТУ, APA тощо).

Запитання формулювалися чітко та однозначно, з можливістю вибору одного або кількох варіантів відповіді, що забезпечило кількісну обробку результатів.

Отримані дані опрацьовано (див. рис. 1) методами описової статистики з використанням відсоткового аналізу. Результати подано у вигляді діаграм і таблиць з метою наочного представлення рівня використання Вікіпедії та її інструментів цитування студентами. З опитувальником можна ознайомитися за покликанням (див. опитування): <https://forms.gle/tmX4CDWdRZ3nHMnt7>

*Опитування 1-го курсників, кількість респондентів 128 (власна діаграма)

Рис.1. Результати опитування

Рис. 2. Використання інструменту посилання

Також виявлено, що більшість опитаних вважають доцільним включення навичок роботи з Вікіпедією та її інструментами (зокрема цитування) до навчальних курсів з академічної доброчесності чи інформаційної грамотності. Це дозволило б підвищити якість оформлення студентських робіт і сприяти формуванню культури відповідального використання відкритих інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел

Закон України «Про освіту». (2017). Верховна Рада України.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>

- Рижко, О. (2016). Поняття, види, класифікації плагіату. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*, (8), 134–150.
- Бардадим, О. В. (2020). Формування компетенцій роботи з літературними джерелами за допомогою інструменту Wikipedia при підготовці студентів ВНЗ. *Наука та інноватика: вітчизняний і світовий досвід: Збірник матеріалів VI Круглого столу* (с. 86–88). Черкаси. <https://eprints.cdu.edu.ua/4531/>
- Бардадим, О. (2024). Сервіси для перевірки інформації. *Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: зб. матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції* (19 грудня 2024 року, Частина 1, наук. ред. П. М. Бойчук, О. Л. Фаст, с.162–164). Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14832217>
- Бардадим, О. В. (2023). Використання референс-менеджера Zotero для формування інформаційно-цифрової компетентності у студентів / Using the Zotero reference manager to develop information and digital competence in students (pp. 144–149). <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.34631.57764>
- Бардадим, О. В. & Гаркавий, С. (2025). Інтерактивні презентації як інструмент ефективної комунікації зі студентами ЗВО. *IV Міжнародна науково-практична конференція для студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених*(с. 148–150)., Харків. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15783767>
- Бардадим, О. В. (2025). Цифрові інструменти для формування академічного письма у студентів ЗВО. *Родзинка – 2025*, Черкаси (с. 279–281). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15872712>

УДК 37.02:004.738.5(030)

**ВИКОРИСТАННЯ ВІКІПЕДІЇ ТА ВІКІПРОЄКТІВ У
ПЕДАГОГІЦІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ:
ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ,
МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

**WIKIPEDIA AND WIKIPROJECTS IN VOCATIONAL
EDUCATION PEDAGOGY: TOOLS FOR MEDIA LITERACY
DEVELOPMENT, OPPORTUNITIES AND ACADEMIC
INTEGRITY CHALLENGES**

Волощук Світлана Василівна,
викладач вищої категорії,
старший викладач, викладач географії,
вихователь-методист,
Державний навчальний заклад
«Чортківське вище професійне училище»,
с-ще Заводське, Україна
e-mail: lannta81@gmail.com
ORCID: 0009-0006-3271-8959

Svitlana Voloshchuk,
teacher of the highest category,
senior teacher, geography teacher,
teacher-methodologist,
State educational institution
“Chortkiv Higher Vocational School”,
Zavodske, Ukraine
e-mail: lannta81@gmail.com
ORCID: 0009-0006-3271-8959

Анотація

Сучасний етап розвитку професійно-технічної освіти (ПТО) характеризується необхідністю формування у здобувачів освіти не лише фахових (hard skills), але й гнучких навичок (soft skills), серед яких ключове місце посідають цифрова та медійна грамотність. В умовах стрімкої цифровізації суспільства Вікіпедія та її сестринські вікіпроекти (Вікісховище, Вікідані, Вікімандри та ін.) перетворюються з простого джерела інформації на потужний дидактичний інструмент. Метою даних тез є аналіз інструментів, можливостей та викликів інтеграції вікіпроектів у процес викладання географії в закладах ПТО.

Ключові слова: медіадидактика, ПТО, вікіпроекти, академічна доброчесність.

The current stage of development of vocational education and training (VET) is characterized by ensuring the formation of not only professional (hard skills) but also flexible skills (soft skills) among students, among which digital and media literacy occupy a key place. In the context of the rapid digitalization of society, Wikipedia and its sister wikiprojects (Wikimedia Commons, Wikidata, Wikivoyage, etc.) are transforming from a simple source of information into a powerful didactic tool. The purpose of these theses is to analyze the tools, opportunities, and challenges of integrating wikiprojects into the process of teaching geography in vocational education institutions.

Keywords: Mediadidactics, VET, Wikiprojects, Academic integrity.

Впровадження вікіпроектів у ПТО базується на засадах медіа-дидактики, яка розглядає медіа не лише як допоміжний засіб, а як середовище для розвитку професійних компетентностей (Онкович, 2020). Для викладача географії Вікіпедія відкриває можливості для реалізації міжпредметних зв'язків. Soft skills (критичне мислення, командна робота) та hard skills (вміння працювати з галузевою інформацією) педагог цілеспрямовано розвиває, використовуючи ресурс як навчальний інструмент, а не як об'єкт заборон (Овчарук, 2018).

Важливим аспектом є академічна доброчесність, тобто робота з Вікіпедією навчає студентів фундаментальним принципам: обов'язковому посиланню на джерела та недопустимістю плагіату. Це трансформує підхід від пасивного копіювання до відповідального створення контенту (Тицька, 2018).

Використання сестринських проєктів таких як Вікісховище (Wikimedia Commons) стає джерелом вільних зображень (карти, фотографії ландшафтів, промислових об'єктів), які учні можуть використовувати для створення презентацій, ілюструючи, наприклад, глобальні ланцюги постачання сировини для їхньої майбутньої професії.

Вікімандри (Wikivoyage) можуть бути використані для проєктної роботи з розробки професійно-орієнтованих туристичних маршрутів (наприклад, «Гастрономічні тури регіоном» або «Маршрути індустріальної спадщини»).

Найвищим рівнем інтеграції є залучення здобувачів освіти до редагування Вікіпедії. Це може бути створення або поліпшення статей, пов'язаних з їхньою малою батьківщиною (географія рідного краю) або з видатними особистостями чи об'єктами, що стосуються їхньої професії. Такий підхід розвиває відповідальність, навички академічного письма та командної роботи. Тобто ресурс Вікіпедії

можна активно використовувати для розвитку практичних та дослідницьких навичок здобувачів освіти, що чітко прослідковується в таблиці 1.

Практичний аспект у ПТО був здійснений за допомогою апробації проєктного підходу на тему: «Економічна географія моєї професії». Завдання полягало в тому, щоб студенти дослідили, звідки походить сировина та куди реалізується продукція у межах їхньої професії.

Завдання передбачали:

- Аналіз статей Вікіпедії, пов'язаних з їхньою професією;
- Пошук і перевірку джерел щодо географії сировини та ринків збуту;
- Підготовку та візуалізацію матеріалів із використанням Вікісховища;
- Редагування або доповнення окремих статей під керівництвом викладача.

Табл. 1

Інтеграція Вікіпедії та Вікіпроектів у навчальний процес

Ресурс	Призначення	Приклади професійної інтеграції	Розвиток навичок
Вікісховище (Wikimedia Commons)	Джерело вільних медіафайлів (фото, карти, діаграми) для ілюстрації навчальних матеріалів.	Створення презентацій, що візуалізують глобальні ланцюги постачання сировини (наприклад, шляхи постачання какао-бобів для кондитерів).	Візуальна грамотність, цифрова компетентність, структуроване представлення інформації.
Вікімандри (Wiki-voyage)	Платформа для проєктної роботи зі створення та редагування путівників.	Розробка професійно-орієнтованих туристичних маршрутів: «Гастрономічні тури регіоном» (для кухарів)	Проектний менеджмент, регіональне дослідження, навички роботи з географічною інформацією.
Вікіпедія (Активна участь)	Найвищий рівень інтеграції: залучення учнів до редагування та створення статей.	Створення або поліпшення статей, пов'язаних із малою батьківщиною (географія рідного краю); видатними особистостями чи об'єктами їхньої професійної галузі.	Академічне письмо, критичне мислення, командна робота, розвиток відповідальності за публічну інформацію.

У проєкті взяли участь 18 студентів, які здобувають професії кухаря, автослюсаря та електромонтера. Оцінювання здійснювалося за критеріями повноти інформації, коректності джерел, дотримання вимог академічної доброчесності та рівня командної взаємодії.

Цей підхід дозволив не лише поглибити знання з географії, але й продемонструвати студентам глобальний контекст їхньої майбутньої роботи.

Ключовими викликами є:

- стереотипне сприйняття Вікіпедії як «ненадійного» джерела;
- різний рівень цифрової грамотності студентів;
- значні витрати часу з боку викладача на підготовку та перевірку.

Подолання цих викликів вбачається у зміні педагогічної парадигми: від «споживання» контенту до його «спільного створення та верифікації». Викладач виступає в ролі модератора, навчаючи студентів навігації у складному інформаційному просторі. Починати варто з легких завдань, таких як: додавання джерел, виправлення помилок, завантаження фото на Вікісховище, поступово ускладнюючи їх.

Таким чином, Вікіпедія та вікіпроєкти є не просто інструментами, а цілісною екосистемою для розвитку ключових компетентностей ХХІ століття (Бабенко, 2025). В контексті викладання географії у закладах ПТО, вони дозволяють сформуванню в учнів цілісне бачення світу, продемонструвати зв'язок їхньої майбутньої професії з глобальними економічними та природними процесами, а також розвинути навички критичного мислення та цифрової грамотності, що є необхідним для сучасного кваліфікованого робітника.

Список використаних джерел

Бабенко, А. Ю. (2025). Цифрові технології в професійно-технічній освіті: від теорії до практики. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Освітній процес сьогодення: досягнення, виклики, перспективи»* (С. 207). Тернопіль: ТОКІППО.

Використання Вікіпедії та сестринських вікіпроєктів в освітньому просторі: Навчально-методичний посібник / упорядник Н. О. Ластовець. (2021). Київ-Харків. Видавець: О. А. Мірошниченко, 108 с.

- Волощук, С. В. (2023). Інтерактивні технології навчання із використанням вікіпроектів. У *Збірник матеріалів XI Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій* (с. 120–125). Черкаси: Черкаський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.
- Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* (Бібліотека з освітньої політики) / За заг. ред. О.В. Овчарук, К. (2018) «К.І.С.», 112 с.
- Онкович, Г. В. (2020). Медіадидактика вищої школи у розвитку професійних компетентностей майбутніх фахівців. *Український інформаційний простір*, 1(5), с.179–196.
- Тицька, Я. (2018). «Академічна доброчесність» та «академічна відповідальність» у забезпеченні якості освіти. *Теорія держави і права*, (11).
- Цифрова компетентність як складник розвитку професійної компетентності педагогічного працівника ЗП(ПТ)О: матеріали регіонального науково-практичного семінару* (6 жовтня 2021 р.). Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 104 с.

УДК 37.02:004.738.5(030)

**ВІКІПЕДІЯ ЯК ТРЕНАЖЕР КРИТИЧНОГО ЧИТАННЯ:
ВІД ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ ДО СТВОРЕННЯ ТА
РЕДАГУВАННЯ СТАТЕЙ**

**WIKIPEDIA AS A CRITICAL READING SIMULATOR:
FROM SEARCHING FOR INFORMATION TO CREATING
AND EDITING ARTICLES**

Дячок Світлана Олександрівна,
кандидат філологічних наук,
директор Ліцею №1 м.Хоростків
Хоростківської міської ради
Тернопільської області,
м.Хоростків, Україна
e-mail: Svitlana_82@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7613-5986

Diachok Svitlana Oleksandrivna,
Candidate of Philological Sciences,
Head of Lyceum № 1 of Khorostkiv,
Khorostkiv City Council,
Ternopil Region,
Khorostkiv, Ukraine
e-mail: Svitlana_82@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7613-5986

Анотація

У статті показано вікіпедію не лише як глобальний енциклопедичний ресурс, а як унікальний практичний тренажер критичного читання та медіаграмотності. Детально описано три етапи критичної роботи: від ідентифікації ненадійних джерел під час читання, до верифікації фактів при редагуванні, і, нарешті, до складного синтезу інформації та неупередженої аргументації під час створення нових статей. Таким чином, робота з вікіпедією виступає ефективною школою розвитку навичок критичного мислення, необхідних у сучасному інформаційному просторі.

Ключові слова: вікіпедія, критичне читання, медіаграмотність, редагування, джерела інформації.

The article shows Wikipedia not only as a global encyclopedic resource, but also as a unique practical trainer for critical reading and media literacy. The three stages of critical work are described in detail: from identifying unreliable sources while reading, to verifying facts while editing, and, finally, to the complex synthesis of information and unbiased argumentation when creating new articles. Thus, working with Wikipedia serves as an effective school for developing critical thinking skills necessary in the modern information space.

Keywords: Wikipedia, critical reading, media literacy, editing, sources of information.

Вікіпедія, як найбільша та найдоступніша енциклопедія світу, часто сприймається лише як кінцеве джерело інформації. Численні дискусії в наукових, вікімедійних, освітянських колах на цю тематику завжди плідні на результат.

Постановка проблеми і стан її вивчення. Змістове наповнення вікіпедії досліджували й продовжують досліджувати Процюк А., Пероганич Ю., Петров С. Інформаційне забезпечення вікіпедії розкривають у своїх статтях Моторко В., Луцюк А. Як джерело історичної науки вікіпедію аналізують Гриценко А., Желіба О., Букет Є. У контексті вікідидактики енциклопедію досліджували науковці Білецький В., Онкович Г. та ін. Проте поодинокі дослідження щодо формування критичного мислення та медіаграмотності крізь призму аналізу змісту вікістатей під час вивчення тих чи тих дисциплін за чинними Модельними програмами потребують більш ґрунтовнішого дослідження вікіпедії як потужного тренажера критичного читання та медіаграмотності через редагування та створення статей користувачками / користувачами вільної енциклопедії. Варто сфокусувати увагу на електронній енциклопедії як на інструменті, що вимагає глибокої верифікації, неупередженого аналізу авторитетних джерел та здатності дотримуватися нейтральної точки зору, перетворюючи пасивне споживання контенту на активну критичну діяльність.

Метою статті є аналіз алгоритму залучення до редагування, створення статей та формування на основі таких дій критично-мислячих та медіаграмотних читачів та користувачів вікіпедії.

Виклад основних матеріалів дослідження. Критичне споживання інформації у вікіпедії є першим кроком до перетворення на відповідального редактора, адже виявлення слабких місць у статті стає прямим закликком до їхнього виправлення. Критичне ставлення до інформації у вікіпедії починається ще на етапі звичайного читання. Оскільки будь-яка особа може редагувати вміст, користувач

має розвинути «вікі-чуття», щоб ідентифікувати потенційно слабкі місця статті та вимагати підтвердження наданих фактів. Дотримання нейтральної точки зору та верифікованість як основні принципи електронної енциклопедії змушують користувача перейти від пасивного споживання до активної оцінки інформації. Критично-мислячий читач у Вікіпедії завжди керується принципом верифікованості, застосовуючи його до таких аспектів:

- надійність будь-якого факту у Вікіпедії прямо пропорційна якості джерела, на яке він посилається. Критичне читання вимагає перевірки посилань у кінці кожного абзацу чи речення, щоб переконатися, що джерелом є вторинні авторитетні видання (рецензовані наукові журнали, університетські монографії, поважні інформаційні агентства, визнані експерти), а не блоги, форуми чи первинні документи без аналізу;
- оцінка насиченості джерелами. Якісна стаття містить посилання на джерела для більшості своїх тверджень. Статті, які мають позначки: «без джерел», «одне джерело» або посилання лише на джерела, не пов'язані з темою (наприклад, посилання на рекламні сайти), є тригерами для підвищеної критичної уваги;
- аналіз нейтральної точки зору (НТЗ) – це наріжний камінь політики Вікіпедії.

Критичний читач шукає ознаки упередженості, що виражаються у наданні надмірної уваги одній точці зору за рахунок інших, які також представлені в авторитетних джерелах, використанні оціночних, емоційно заряджених або рекламних формулювань, що суперечать енциклопедичному стилю, вириванні фактів із контексту джерела для підтримки певної тези.

Якщо читач помітив недоліки у статті, починається активна фаза тренування критичного мислення: редагування та верифікація. На цьому етапі користувач переходить від оцінки до відповідальності за достовірність. Критичне редагування не обмежується виправленням друкарських помилок, воно вимагає підтвердження кожного внесеного або залишеного твердження.

Важливим моментом є перевірка відповідності тексту джерелу. Це найважливіша навичка. Редактор повинен перейти за посиланням на джерело і переконатися, що текст статті точно відображає зміст джерела, а не є його перебільшенням, викривленою інтерпретацією чи вирваною з контексту цитатою. Якщо джерело лише згадує факт, а стаття подає його як домінуючий, необхідне критичне коригування для дотримання НТЗ.

«Вікіпедія є місцем для енциклопедичних статей і не призначена для будь-чого іншого, як-то персональних блогів, новинних заміток чи колекцій посилань або фотографій» (Процюк, 2021). Критичний редактор швидко ідентифікує текст, який не має жодного посилання або містить висновки, сформульовані самим автором статті на основі аналізу первинних даних. Усунення оригінального дослідження є ключовим актом критичного читання, оскільки вимагає відмови від особистої думки на користь опублікованих знань.

Перед додаванням нової інформації вікіпедист має оцінити, чи є джерело достатньо авторитетним та значущим для включення. Наприклад, цитування регіональної газети для підтвердження світового наукового відкриття є критичною помилкою. Розуміння ієрархії джерел є фундаментальним для якісного редагування.

Критичне редагування, таким чином, є постійним діалогом між текстом статті, її джерелами та правилами енциклопедії, що значно зміцнює навички логічної аргументації та інформаційної дисципліни.

Унизу кожної статті є розділ «Джерела» та / або «Примітки». Важливо їх перевірити, клікнувши на активні покликання, та спробувати відрізнити вторинні авторитетні джерела (наукові статті, монографії, поважні ЗМІ) від первинних, сумнівних. Статті з малою кількістю джерел також вимагають підвищеної уваги та критичної оцінки.

Створення нової статті у вікіпедії є найвищим і найскладнішим етапом тренування критичного мислення, оскільки вимагає не лише оцінки наявної інформації, а й її синтезу та структурування з нуля. Процес створення статті починається з критичного відбору та аналізу трьох-п'яти найавторитетніших, незалежних та вторинних джерел, а не з пошуку будь-якої інформації.

На відміну від простого редагування, де фокус іде на верифікації окремих фактів, створення статті вимагає критичної роботи з великою кількістю інформації. Майбутній редактор повинен критично порівняти ці джерела, виявити спільні та суперечливі точки зору. Створення якісного енциклопедичного тексту полягає у критичному синтезі інформації з усіх зібраних джерел. Це вимагає найвищого рівня об'єктивності, щоб:

- не віддавати перевагу одній точці зору лише тому, що вона здається більш переконливою, якщо інші авторитетні джерела стверджують протилежне;
- текст статті має бути посередником, який лише передає інформацію, опубліковану в надійних джерелах, не додаючи власних висновків;

- публікація нової статті часто призводить до її обговорення та критики з боку досвідчених редакторів. Взаємодія на сторінках обговорень вимагає здатності критично аргументувати свої рішення, посилаючись виключно на правила та надійні джерела, а не на особисті переконання. Це є практичною школою критичного діалогу, де помилки виправляються через колективну верифікацію.

Висновки. Тож беручись за редагування чи створення статті у вікіпедії варто використовувати нейтральний, академічний стиль, характерний для енциклопедії, шукати авторитетні джерела, дотримуватися нейтральної точки зору (НТЗ), пам'ятати про оригінальне дослідження (ОД) та процес верифікації. Коли ж редактор знаходить у статті сумнівне твердження і мусить критично його оцінити, то повинен дотримуватися такого алгоритму дій:

1. знайти джерело,
2. перевірити, чи джерело це підтверджує,
3. якщо ні – видалити твердження, пояснивши це на сторінці обговорення.

Відкрита модель функціонування робить вікіпедію винятковим тренажером критичного читання та медіаграмотності всіх її користувачів.

Вікіпедія виходить за рамки свого основного призначення як сховища знань, перетворюючись на потужний і доступний тренажер критичного читання. Пасивне споживання інформації тут неможливе, оскільки правила енциклопедії – верифікованість, нейтральна точка зору та заборона оригінального дослідження – вимагають постійної розумової активності. Робота у Вікіпедії, незалежно від того, чи це критична оцінка наявної статті, верифікація окремого посилання, чи складний синтез інформації для нової статті, формує у користувача життєвонеобхідні навички. Таким чином, долучення до редагування є ефективним способом не лише сприяти поширенню достовірних знань, але й підвищити власні критичне мислення та медіаграмотність, здатність до логічної, неупередженої аргументації у будь-якій сфері життя, що є надзвичайно важливим моментом у сучасному інформаційному світі.

Список використаних джерел

The Law of Ukraine "On Education". Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

- Crawford, A., Saul, V., Matthews, S., & McInster, D. (2006). *Technologies for developing students' critical thinking* (O. I. Pometun, Sci. ed.). Kyiv: Pleiady Publishing House.
- Dyachok, S. (2021). Editing Wikipedia as one of the innovative forms of studying literature and forming reading literacy of high school students. *The world of didactics: didactics in the modern world: collection of materials of the International Scientific and Practical Internet Conference, September 21-22, 2021*. Kyiv: "Lyudmila Publishing House".
- Protsyuk, A. (2021). Using How to Edit Wikipedia: A Guide for Beginners. *Wikipedia and its sister wiki projects in the educational space: Teaching and Methodological Guide*. Compiled by N.O. Lastovets. Kyiv-Kharkiv.
- Onkovych, H. (2018). Wikididactics and its technologies in the system of open education. <https://surl.li/bsjoyk>

УДК 37.091.33:81:004.738.5(030)(477)

ВИКОРИСТАННЯ ВІКІПЕДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ

USING WIKIPEDIA IN THE EDUCATION PROCESS DURING LANGUAGE AND LITERATURE CLASSES

Лебідь Марина Олексіївна,
вчитель-методист вищої категорії,
Ліцею №38 імені Івана Павловського Полтавської міської ради,
Полтава, Україна
e-mail: marysia_lebid@ukr.net

Maryna Lebid,
teacher-methodologist of the highest category,
teacher of Ukrainian language and world literature
at Lyceum №38 named after Ivan Pavlovskiy of the Poltava City Council,
Poltava, Ukraine
e-mail: marysia_lebid@ukr.net

Анотація

У статті висвітлено можливості застосування вікіпроектів на уроках мовно-літературної галузі. Описано, як створювати і доповнювати статті, обирати Вікіцитати, досліджувати Вікіджерела, використовувати розмовники Вікімандрів, знаходити визначення через Вікісловник і систематизувати лінгвістичні теми через Вікікатегорії. Актуальність дослідження полягає в тому, що узагальнено можливості використання Вікіпроектів на різних етапах уроків мовно-літературної галузі за групами результатів. Метою статті є висвітлення користі Вікіпедії на уроках мово- і літературознавства для розвитку критичного мислення, медіаграмотності, усної і письмової взаємодії, дослідження тексту і мовлення; завданнями - розгляд корисних застосунків Вікіпедії під час вивчення основних тем мовно-літературної галузі і уроків розвитку мовлення в цифровому середовищі.

Ключові слова: Вікіпедія, урок, освітній процес, українська мова та література, зарубіжна література, групи результатів.

The article explores the potential of applying wiki projects in language and literature lessons. It describes how to create and supplement articles, select Wikiquotes, research Wikisource, utilize Wikivoyage phrasebooks, find definitions via Wiktionary,

and systematize linguistic topics through Wikicategories. The relevance of the study lies in the generalization of the possibilities of using wiki projects at various stages of language and literature lessons according to groups of learning outcomes. The purpose of the article is to highlight the benefits of Wikipedia in language and literature studies lessons for developing critical thinking, media literacy, oral and written interaction, text and speech research; the tasks include examining useful applications of Wikipedia during the study of key topics in language and literature and speech development lessons in a digital environment.

Keywords: Wikipedia, lesson, educational process, Ukrainian language and literature, foreign literature, groups of learning outcomes.

Дослідники Віктор і Тамара Грінченки в статті «Вікіпедія» як елемент культури інформаційного суспільства», розміщеної у виданні «Вісник Національної академії наук України», «Вікіпедію» називають загальнодоступною електронною енциклопедією, зміст якої формують ентузіасти (Грінченко, 2010). Станом на 15 грудня 2025 року Українська Вікіпедія посідає 14-е місце за кількістю статей із 354 мовних розділів Вікіпедії. 341 мовний розділ Вікіпедії активний, а 13 — закриті і переміщені в інкубатор Вікімедіа. Кожної секунди у Вікіпедії і споріднених їй проектах редакторами з усього світу здійснюється 10 редагувань. В українськомовній Вікіпедії вже понад 1 млн 400 тис. статей і кожної доби з'являється більше, ніж сто нових (Список Вікіпедій, 2025).

Вивчати предмети мовно-літературної галузі (українська мова та література, зарубіжна література, іноземні мови) можна за допомогою різних методичних розробок і навчальних аспектів, але недооціненою і малодослідженою є вікідидактика – навчання за допомогою Вікіпедії.

Термінологічна база напрямку «Вікідидактика», на думку науковців Ганни і Артема Онковичів, Володимира Білецького, включає такі поняття, як вікікористувач — послуговувач матеріалами Вікіпедії, вікімедійник — розробник програмного забезпечення, вікіпедист — автор і редактор статей, вікіпедагог — учитель, котрий використовує Вікіпедію у навчанні і вихованні, вікідидакт — той, хто навчає техніці написання й редагування статей у Вікіпедії, а також створює відповідні навчально-методичні посібники тощо (Онкович, 2021).

Педагоги, готуючись до своїх уроків, можуть використовувати Вікіпедію для розроблення і апробації нових дидактичних матеріалів з використанням вікіпедійних джерел, створення і впровадження різновидів уроків (вікіуроки, предметні (з літератури, мови, історії тощо), виховних уроків, «людина з Вікіпедії», «людина до Вікіпедії», уроки-

подорожі, уроки за матеріалами вікіпроектів, уроки за матеріалами фотоконкурсів тощо); вікітренінги, предметні і факультативні заняття; створення вікістудій і вікішкіл, написання рефератів, оглядових статей тощо.

Розглянемо, як можна розробляти навчальні матеріали за даними у вікістаттях та суміжних проєктах.

Відповідно до наказу МОН №1093 від 02.08.2024 року «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» розроблені критерії оцінювання мовно-літературної галузі за чотирма групами результатів: 1 – взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях (усна взаємодія); 2 - сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду (робота з текстом); 3 - висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови (письмова взаємодія); 4 - дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними та літературними явищами, проведення їх аналізу (дослідження мовлення) (МОН, 2024).

Для усної взаємодії на уроці української мови пропонуємо використовувати такі види робіт з вікіпроектів, як Вікіцитати (Вікіцитати, 2025) (досліджувати афоризми і вислови відомих людей, для розвитку асоціативного мислення, епіграфу чи рефлексії, розробляти метафоричні картки), створювати криголами і прийом «вікінастрій» зі світлин, завантажених з Вікісховища, вікідебати, аудіювання (читання мовчки, усний переказ, навчальні диктанти тощо) на основі вікістатей.

Редагування, переклад і написання статей у Вікіпедії, доповнення інформації (додавання преамбул, зображень, схем, карток та ін.) можуть бути використані під час письмової взаємодії на уроці. Важливо наголошувати учням, що для цих форм роботи варто пам'ятати, що Вікіпедія має певні вимоги до стилю: українська мова, відповідність правопису, енциклопедичність і нейтральність. Статті мають бути на енциклопедичні теми, а не у формі монографії, реферату чи блогу-допису. Кожна стаття Вікіпедії має детальний лог (зібрану інформацію) в історії редагувань: хто, коли і що додавав(ла) чи вилучав(ла) зі статті. Цитати та інша інформація у статтях мають

містити покликання на надійне опубліковане джерело, яке зможуть перевірити редактори і читачі. Також у Вікіпедії не публікуються оригінальні дослідження, думки чи новий аналіз, адже увесь матеріал має походити з надійних опублікованих джерел. Таким чином, вікіматеріали – це не лише приклад медіатекстів як унаочнення нам уроках мовно-літературної, а й чудовий інструмент для формування в учнів навиків медіаграмотності й розвитку критичного мислення.

Опрацювання структури (композиції) вікістатті про мовознавця, лінгвістичне визначення чи пояснення, стилістики і форми тексту, критичне оцінювання прочитаної інформації і співставлення з іншими джерелами – приклади роботи з текстом.

Для дослідження мовлення («граматики в дії») варто використовувати такі прийоми, як виявлення та виправлення помилок у вікістаттях, добір прислів'їв, афоризмів і крилатих висловів з Вікіцитат (Вікіцитати, 2025), знаходити і додавати визначення у Вікісловник, працювати над якісним перекладом вікістатей з інших мов українською. Також з учнями доречно працювати над списком слів, які не варто використовувати для створення статей («слова-паразити»): безперечно, визначний, славнозвісний, легендарний, талановитий, 15 років тому (це може ввести в оману читача щодо періоду створення матеріалу), слід зазначити, згідно з останніми дослідженнями (обов'язково необхідно вказувати, якими саме дослідженнями), у наш час, само собою зрозуміло тощо.

Візьмемо для прикладу тему «Лексикологія», яку вивчають учні в 6 класі. Для цього на початку уроку беремо зображення злитка золота в руці чоловіка з Вікісховища. Учні називають свої асоціації до цього поняття, застосовуючи інтеграцію – знання з різних предметів (природничих дисциплін (хімічний склад, фізичний стан, колір і структура), мистецтва (піраміди, полотна живопису, скульптури, архітектура, вишивка золотими нитками), художніх творів (міфології «Цар Мідос», оповідання «Жага до життя» Джека Лондона, повістей «Золотий жук» Едгара По і «Гобсек» Оноре де Бальзака, п'єс «Сто тисяч» і «Хазяїн» Івана Карпенка-Карого), фольклористики). Школярі досліджують фольклорні прислів'я і авторські вирази про золото з Вікіцитат (Вікіцитати, 2025), пояснюють їхнє значення – пряме і переносне. У Вікісловнику (Вікісловник, 2025) і вікікатегорії «Лексикологія» (Вікікатегорія, 2025) опрацьовують визначення: неологізми, сленг, ономастика, омоніми, синоніми, антоніми, семантика та інше. Порівнюють ці поняття зі шкільним підручником, перевіряють достовірність джерел (вправа з медіаграмот-

ності). Учням можна запропонувати звірити потрібну інформацію із запропонованих джерел у вікістатті, а також доповнити тими фактами, яких немає. Наприкінці уроку для рефлексії доречно використати вправу «Вікінастрій» у формі «криголама» з питанням «Який ти сленг?» Учні мають обрати відповідне зображення з Вікісховища і дослідити значення молодіжного новотвору з Вікісловника чи вікістатті (наприклад, вайб, чиназес, делулу, слей, тям чи імба). Окрім цього, «Вікінастрій» можливо створити у формі мудборду, кроссенсу, метафоричної картки, завантаживши необхідні світлини з Вікісховища, вказавши ліцензію і авторство світлини. Подібну форму роботи можна варіювати відповідно до заданої теми і структури уроку (актуалізація знань, вивчення нової теми, хвилинка-релакс чи рефлексія наприкінці заняття). Тематику можливо видозмінювати (наприклад, «Яка Ви архітектурна пам'ятка» (зображення Ейфелової і Пізанської веж, Золотих воріт, Тадж Махала, Колізею з відповідними епітетами, як «романтична», «похилена», «сумний», «давній») або «Упізнай культурну візитівку України» з визначенням об'єкта і місця його розташування (глиняний куманець з Опішні, різдвяне печиво «Панянка» з Котельви, решетилівський гобелен, петриківський розпис, косівська кераміка чи кам'яні вишиванки з Нової Каховки) на заняттях з розвитку мовлення під час написання твору чи переказу, де описано визначну культурну пам'ятку тощо.

Можливості вікіпроектів на уроках мовно-літературної галузі також дозволяють використовувати Вікіцитати для епіграфів на початку уроку, створення чи рефлексії наприкінці заняття, перевірки засвоєних знань у вигляді тестів, вікторин, кросвордів, «незакінчених речень» тощо.

Додатковим застосунком на заняттях мовно-літературної галузі слугує проєкт «Вікімандри» (Вікімандри, 2025). Для занять з розвитку мовлення можна використовувати описи пам'яток архітектури, визначних місць, населених пунктів тощо, працювати зі списком об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та загальними темами Вікімандрів, а також повторювати правила написання власних назв. Через Вікірозмовник порівнювати подібні фрази українською з іноземними мовами, інсценізувати у формі діалогу спілкування іноземця з туристом.

Як домашнє завдання чи факультативна вправа – прийом «Вікіжурнал», де учні спробують попрацювати в мікрогрупах за певними ролями: «вікіредактор», «вікідописувач», «вікіпатрульний». Ця форма роботи реалізує одразу чотири групи результатів.

Для критеріїв оцінювання результатів навчання можна заповнити

чек-листи, зазначені в практиці під наставництвом, а також доповнити додатком, де учні мають виставити бали від 1 до 10 за наступними критеріями інтелект-карти: візуальний вигляд; змістова наповнюваність; чи зазначені покликання на статті у Вікіпедії, джерела; новизна і цінність; поради, над чим ще варто попрацювати.

Отже, Вікіпедія – це дидактичний інструмент для набуття учнями додаткових знань з теорії мови і літератури через написання нових і редагування існуючих вікістатей, цитат, доповненні Вікіджерела, музейних Вікімандрів на уроках з розвитку мовлення й літературознавства. Цей підхід розвиває в учнів навички медіаграмотності, критичного мислення, цифрової компетентності і редакторських здібностей.

Список використаних джерел

Категорія «Лексикологія». 2025.

<https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Лексикологія>

Вікімандри. 2025.

https://uk.wikivoyage.org/wiki/Головна_сторінка

Вікіпедія для школи. 2025.

https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія_для_школи

Вікісловник. 2025.

https://uk.wiktionary.org/wiki/Головна_сторінка

Вікіцитати. 2025.

<https://uk.wikiquote.org/wiki/Вікіцитати>

Грінченко, В. (2010). «Вікіпедія» як елемент культури інформаційного суспільства. *Вісник Національної академії наук України*, №10, 54-63.

Наказ МОН №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 02.08.2024 року. 2024. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>

Онкович, Г. В., Білецький, В. С., & Онкович, А. Д. (2021). Вікідидактика в соціальній мережі Facebook. In M. L. Komarytsky (Ed.), *Innovations and prospects of world science: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference (September 8–10)* (pp. 211–221). Perfect Publishing.

Список Вікіпедій. 2025. https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Список_Вікіпедій

УДК 37.013.73:37.091.12:025.4:004.738.5(03)

**ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ ВІКІРЕСУРСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ПОБУДОВИ ТЕЗАУРУСІВ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ**

**ENCYCLOPEDIC WIKIESOURCES AS A TOOL
FOR THESAURI CONSTRUCTING FOR LEARNING
COURSES**

Рогущина Юлія Віталіївна,
кандидат фізико-математичних наук, доцент, старший науковий
співробітник відділу автоматизованих інформаційних систем,
Інститут програмних систем НАН України, провідний
науковий співробітник відділу цифрової трансформації НАПН України,
м. Київ, Україна
e-mail: ladamandraka2010@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7958-2557

Julia Rogushina,
Ph.D (Phys.-Math.), Associate Professor, Senior Researcher of the Department
of Automated Information Systems,
Institute of Software Systems of the NAS of Ukraine,
Leading Research Fellow of the Department
of Digital Transformation of the NAES of Ukraine ,
Kyiv, Ukraine
e-mail: ladamandraka2010@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7958-2557

Гладун Анатолій Ясонович,
доктор технічних наук, доцент, провідний науковий співробітник
відділу комплексних досліджень інформаційних технологій і систем,
Інститут інформаційних технологій та систем НАН України,
м. Київ, Україна
e-mail: glanat@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-4133-8169

Anatoliy Gladun,
Dr. Sc. (Engineering), Associate Professor, Leading Researcher of the Department
of Complex Research of Information Technologies and Systems,
Institute of Information Technologies and Systems of the NAS of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: glanat@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-4133-8169

Прийма Сергій Миколайович,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри комп'ютерних наук,
Таврійський державний агротехнологічний
університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна
e-mail: pryima.serhii@tsatu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-2654-5610

Serhii Pryima,
Dr. Sc. (Pedagogy), Professor, Professor of Department of Computer Sciences,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University,
Zaporizhzhia, Ukraine
e-mail: pryima.serhii@tsatu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-2654-5610

Аніщенко Олена Валеріївна,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України,
м. Київ, Україна
e-mail: anishchenko.olena@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6145-2321

Olena Anishchenko,
Dr. Sc. (Pedagogy), Professor, Head of the Department of Andragogy,
Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: anishchenko.olena@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6145-2321

Анотація

У публікації розкрито потенціал використання енциклопедій на основі вікі-технології для побудови тезаурусів навчальних курсів. Визначено переваги використання семантичних елементів цих вікіенциклопедій у професіоналізації андрагогів.

Ключові слова: вікіенциклопедії, SemanticMediaWiki, тезаурус навчального курсу.

The publication explores the potential of wiki encyclopedias in addressing the challenge of constructing thesauri for educational courses. It highlights the advantages of utilizing semantic elements from these wiki platforms in the professional development of adult educators.

Keywords: wikiencyclopedias, educational course thesauri, professionalization andragogue.

Одним з важливих аспектів інтеграції освітнього процесу є використання загальноприйнятої та узгодженої терміносистеми. Якщо для традиційних і статичних предметних областей існує велика кількість словників та тезаурусів, то для багатьох більш динамічних і міждисциплінарних областей таких офіційно узгоджених наборів термінів не існує або ж вони застарівають раніше, ніж їх визнають офіційно. Тому альтернативним джерелом спільного розуміння термінології на практиці стають онлайнві енциклопедії різного рівня спеціалізованості – від універсальної Вікіпедії до високоспеціалізованих тематичних довідників окремих галузей знань або корпоративних об'єднань. Наразі переважна кількість таких ресурсів організована на основі технології Вікі, але лише деякі з них підтримують семантичні розширення цієї технології.

У цьому дослідженні ми ставимо за мету продемонструвати переваги семантизації на кількох прикладах енциклопедичних довідників різного рівня спеціалізованості, проаналізувати властивості енциклопедичних ресурсів, їх типи та можливості, обґрунтувати доцільність їх застосування для створення тезаурусів навчальних дисциплін та розглядаємо приклади їх практичного застосування. Енциклопедичний стиль подання інформації є об'єктивним, тобто не містить особистих оцінок автора, тяжіє до мінімалізму, спрощений синтаксис для більш компактного подання (Крайнікова, 2018). Означені ресурси об'єднує технологічна платформа – mediawiki та її семантичний плагін SMW.

Онлайнві енциклопедії, вікіенциклопедії є потужним засобом забезпечення користувачів релевантними та актуальними відомостями довольного обсягу (Биков et al., 2023). Створення онлайнвих енциклопедій значно спрощує доступ до інформації та збільшує кількість користувачів. Одним із прикладів такого видання є Велика українська енциклопедія (ВУЕ) (Киридон, 2018) та її портална версія.

На відміну від традиційних паперових енциклопедій, вікіенциклопедії дозволяють одночасно використовувати обидва способи впорядкування (за абеткою та за тематикою) та доповнювати їх навігацією за гіперпосиланнями, різноманітними таксономіями та критеріями інтеграції та впорядкування. Таким чином, для побудови основи тезаурусу навчальних курсів ми орієнтуємося на енциклопедичні джерела інформації (Rogushina et al., 2021).

Використовуючи власний досвід розробки методів побудови тезаурусів ми пропонуємо адаптувати їх для обробки контенту статей вікіенциклопедій.

При цьому ми можемо використовувати кілька різних підходів – імпортувати відомості безпосередньо з Вікідата, застосовувати більш спеціалізовані засоби пошуку у традиційному вікісередовищі (наприклад, інструменти пошуку віісторінок у категоріях Petscan, який розширює можливості більш відомого Catscan; Wikidata Query Service, Reasonator), інструменти пошуку у семантичному розширенні Wiki Semantic Media Wiki (Krötzsch et.al. 2006) з урахуванням семантичних властивостей – як вбудовані запити, так і зовнішні (External Query Tool, Semantic Result Format). Деякі з цих інструментів використовують фіксовані набори характеристик сторінок різними мовами (рід діяльності, місце народження, мова твору), тоді як інші використовують спеціалізовані набори властивостей, що відповідають предметній області ресурсу.

Для навчального курсу можна виділити набір стандартизованих характеристик (автор, мова, рік створення), але значна частина таких характеристик є значно більш спеціалізованими та відображають знання щодо досить вузької предметної області. Тому для створення тезаурусу планується використовувати також й інші джерела знань з предметних областей (далі – ПрО), такі як онтології та навчальні матеріали. Основними технологічними фазами створення тезауруса є:

1. формування словника;
2. визначення набору семантичних зв'язків;
3. встановлення зв'язків між термінами.

Таким чином, використання вікіенциклопедій значно спрощує побудову тезаурусу ПрО. При цьому важливими чинниками ефективності запропонованого підходу є знаходження енциклопедій, що містять відповідні знання. Для побудови верхнього рівня терміносистеми ПрО доцільно застосувати універсальні енциклопедії, що побудовані на основі Вікі (наприклад, україномовну Вікіпедію) або на основі семантичного розширення (наприклад, Велика українська енциклопедія – ВУЕ), для коректного поповнення середніх рівнів потрібно використовувати галузеві та спеціалізовані енциклопедії (наприклад, Українську електронну енциклопедію освіти – УЕЕО), а для нижчих рівнів – аналізувати ті ресурси, на які посилаються енциклопедії. На основі аналізу вікісторінок досить легко виокремлювати класи та екземпляри класів (представлені як категорії та сторінки). За потребою, згенерований таким чином тезаурус може бути доповнений вручну.

Наведемо приклад використання енциклопедичних вікіресурсів як інструменту побудови тезаурусів навчальних курсів у сфері

освіти дорослих. Йдеться, зокрема, про інформаційну підтримку професіоналізації педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, яка має забезпечити набір дорадчих і пошукових сервісів для пошуку документів, роботи з онтологіями та тезаурусами та для побудови персональних рекомендацій щодо набуття компетенцій та навчання. Цей функціонал потребує розробки відповідної інформаційної системи, прикладом якої може бути AndraMedia – авторська система інформаційної підтримки професіоналізації андрагогів, яка застосовує агентну парадигму та елементи онтологічного аналізу. Онтологічне подання знань дозволяє інтегрувати в AndraMedia різні системи класифікації компетенцій, відомості про джерела їх отримання у відкритих навчальних ресурсах, формалізувати структуру подання інформації щодо знань та навичок здобувачів та методи й засоби навчання.

Отже, у публікації розкрито потенціал вікіенциклопедій для вирішення проблеми побудови тезаурусів навчальних курсів та визначено переваги використання семантичних елементів цих енциклопедій у професіоналізації андрагогів. Деталізація та складність структури такого тезаурусу визначаються як специфікою самого курсу, так і здатністю андрагога створити таку модель на основі його знань та з використанням особливостей навчання дорослих здобувачів освіти.

Список використаних джерел

- Биков, В. Ю., Спірін, О. М., Лупаренко, Л. А., Пінчук, О. П., Буров, О. Ю., Яцишин, А. В., Гуржій, А. М., Кохан, О. В., & Полященко, І. М. (2023). *Використання інтернет платформи «Українська електронна енциклопедія освіти»: методичні рекомендації*. Київ: ІЦО НАПН України, 90 с.
- Киридон, А. М. (2018). «Велика українська енциклопедія»: структурно-стильові характеристики друкованої та електронної версій видання. *Традиції та сучасні концепти енциклопедичної справи в Україні: кол. монографія*. К.: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 84–90.
- Крайнікова, Т. С. (2018). Теоретична модель змістової культури енциклопедичного видання. *Традиції та сучасні концепти енциклопедичної справи в Україні: колективна монографія*. К.: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 84–90.

- Рогущина, Ю. В., Аніщенко, О. В., Гладун, А. Я., & Прийма, С. М. (2024). Семантичні технології як інструмент інформаційного забезпечення професіоналізації андрагогів. *Проблеми програмування*, 2-3, 112–119.
- Krötzsch, M., Vrandečić, D., & Völkel, M. (2006). Semantic mediawiki. In *International semantic web conference* (pp. 935-942). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Rogushina, J., Gladun, A., (2021). Task Thesaurus as a Tool for Modeling of User Information Needs. In *New Perspectives on Enterprise Decision-Making Applying Artificial Intelligence Techniques*, 2021, pp. 385–403. Springer, Cham. doi:10.1007/978-3-030-71115-3_17.

УДК 37.091.33-057.87:004.738.5

ВІКІПРОЄКТИ ЯК ЛАБОРАТОРІЯ НАВЧАННЯ

WIKIPROJECTS AS A LABORATORY OF LEARNING

Чала Марина Станіславівна,
методист науково-методичної лабораторії
природничо-математичних та інформатично-
технологічних дисциплін комунального закладу
«Кіровоградський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
м. Кропивницький, Україна,
e-mail: chala@koippo.in.ua
ORCID: 0009-0004-9225-2113

Maryna Chala,
Methodologist, Scientific and Methodological Laboratory
of Natural, Mathematical, Informatics, and Technological Disciplines,
Municipal Institution “Kirovohrad Regional Institute of Postgraduate
Pedagogical Education named after Vasyl Sukhomlynsky”,
Kropyvnytskyi, Ukraine
e-mail: chala@koippo.in.ua
ORCID: 0009-0004-9225-2113

Анотація

Вікіпроекти є унікальним освітнім середовищем, яке поєднує елементи спільнотного, цифрового та дослідницького навчання. Стаття розглядає потенціал Вікіпедії та споріднених проєктів як лабораторії для формування ключових компетентностей учнів в концепції Нової української школи. Представлено приклади навчальних завдань, які реалізують принципи конструктивізму, видимого навчання та цифрової педагогіки.

Ключові слова: Вікіпедія, вікіпроекти, компетентності, освітні технології.

Wikiprojects represent a unique educational environment that integrates elements of community-based, digital, and inquiry-based learning. The article explores the potential of Wikipedia and related projects as a laboratory for developing students' key competencies within the framework of the New Ukrainian School concept. Examples of learning activities are presented that implement the principles of constructivism, visible learning, and digital pedagogy.

Keywords: Wikipedia, Wikiprojects, competencies, educational technologies.

Вікіпедія і сестринські проекти потребують якісного дослідження як жива модель сучасної культури знання, система взаємодії людей, джерел і смислів, відкрита лабораторія навчання, де знання створюють, перевіряють і вдосконалюють. Її принципи – надійність джерел, нейтральність, перевірність, солідарна відповідальність, технологічна гнучкість і прозорість – при грамотній інтеграції в навчання сприяють формуванню навичок критичного мислення, академічної доброчесності та поваги до різноманіття (Wikimedia Foundation, n.d.). Не тільки редагування, а навіть якісне читання Вікіпедії відкривають учням і ученицям, що знання це процес постійного діалогу, співпраці та відповідальності. Такий підхід відповідає сучасним освітнім орієнтирам, які наголошують на критичному й етичному оперуванні знаннями замість простого їх засвоєння.

Метою дослідження є обґрунтування потенціалу вікіпроектів як інноваційного освітнього середовища, що сприяє формуванню ключових компетентностей учнів у контексті Нової української школи (Міністерство освіти і науки України, 2016). Вікіпроекти розглянуто як педагогічну лабораторію, що забезпечує практичне застосування принципів конструктивізму та видимого навчання (Hattie, n.d.). в цифровому просторі.

Спілкування державною та рідною мовами у середовищі Вікіпедії реалізується через практику академічного письма у відкритому цифровому просторі. Участь у створенні й редагуванні статей формує культуру наукового мовлення, уміння добирати достовірні джерела та логічно структурувати виклад. Вікіпроекти виступають не лише майданчиком мовної практики, а й простором рефлексії над мовою як інструментом мислення (Дописувачі Вікіпедії, 2025, січень 24).

Робота з текстами у Вікіджерелах сприяє розвитку стилістичної чутливості, розумінню жанрової специфіки й формуванню внутрішньої культури мови. Водночас багатомовна структура Вікіпедії відображає культурне розмаїття України, де розвиваються український, кримськотатарський, угорський, румунський, русинський та інші мовні розділи. Ініціативи спільноти «Вікімедіа Україна» підтримують ці процеси, утверджуючи цінності мовленнєвої грамотності й цифрової відповідальності.

Приклад навчального завдання: проведи мовну ревізію обраної статті у Вікіпедії — перевір правильність орфографії, пунктуації та

стилю, запропонуй обґрунтовані правки й коротко опиши, як мовна точність впливає на довіру до тексту.

Перед початком виконання завдання варто разом з учнями виробити критерії успішності виконання завдання, що відповідає принципу спільного конструювання оцінювання (Brown & Harris, 2013), наприклад у форматі чек-листа (табл. 1).

Табл. 1

Чек-лист критеріїв успішності виконання завдання

Критерій	Запитання	Учень/Учениця	Вчитель
Мовна точність	Чи справді запропоновані правки усувають мовні помилки?	☐	☐
Обґрунтованість правок	Чи можу я пояснити чому цю правку потрібно внести?	☐	☐
Дотримання правил Вікіпедії	Чи відповідають мої правки мовним стандартам Вікіпедії?	☐	☐
Рефлексія	Чи пояснив(-ла) я, як мовна точність впливає на довіру до тексту?	☐	☐

Спілкування іноземними мовами у середовищі Вікіпросторі розширює можливості міжкультурної взаємодії та формує глобальну комунікативну компетентність. Порівняння змісту статей різними мовами сприяє розумінню культурних контекстів, різниць у способах представлення знань і ролі мови у формуванні смислів. Така діяльність розвиває здатність до міжкультурного діалогу, толерантності та критичного осмислення інформації.

Багатомовна структура Вікіпедії, що налічує сотні мовних розділів, створює умови для практичного застосування іншомовних навичок у реальному комунікативному середовищі. Участь у міжнародних ініціативах, зокрема «Місяць культурної дипломатії України» розвиває здатність репрезентувати власну культуру у глобальному цифровому просторі (Wikimedia Foundation, 2025).

Приклад навчального завдання: обери статтю яка репрезентує Україну і не має перекладів іншими мовами; створи іншомовну версію

статті (за потреби використай інструмент Переклад вмісту), дотримуючись мовних стандартів та авторського права.

Математична компетентність у вікіпроектах реалізується через аналіз кількісних і логічних закономірностей на основі відкритих даних. Робота з графіками та діаграмами у Вікіпедії поєднує математичну й цифрову грамотність, формуючи здатність інтерпретувати дані та робити обґрунтовані висновки в автентичному інформаційному середовищі.

Приклад навчального завдання: обрати статтю Вікіпедії з графіком або діаграмою, визначити тип даних і одиниці вимірювання та сформулювати висновки щодо представлених закономірностей.

Оцінювання для навчання цього завдання здійснюється через описовий зворотний зв'язок, що фокусується на коректності інтерпретації даних і логіці висновків; оцінювання як навчання через пояснення учнівством, як саме вони дійшли своїх висновків і що допомогло або завадило розумінню графіка

Основні компетентності у природничих науках і технологіях формуються у процесі взаємодії з науковими даними у Вікіпедії, де формули, таблиці та графічні матеріали функціонують не лише як інформаційний контент, а як інтерактивне середовище наукового моделювання. У межах цього простору відбувається навчання через створення артефактів знання, формування та розвиток розуміння закономірностей природних явищ і відповідальне ставлення до наукової інформації.

Приклад навчального завдання: ознайомся з роботами Конкурсу наукових фотографій; обері одну, проаналізуй її метадані (назву, опис, ліцензію, наукову галузь) та запропонуй, у якій статті Вікіпедії вона може бути використана для ілюстрації наукового змісту.

Інформаційно-цифрова компетентність у контексті вікіпроектів постає як інтегрована характеристика особистості, що поєднує технологічну обізнаність, етичну відповідальність і правову грамотність у сфері цифрової взаємодії. Участь у створенні та редагуванні контенту Вікіпедії трансформує здобувача освіти з пасивного користувача на активного суб'єкта цифрового середовища, здатного застосовувати інструменти вікірозмітки, HTML і API, а також дотримуватися принципів авторського права й відкритого ліцензування. Робота з Вікіданними формує початкове розуміння баз даних і структурованих зв'язків, оскільки учні та учениці можуть

створювати прості запити у PetScan (фільтрувати статті за категоріями й шаблонами), аналізувати структуру інформації у Quargu через SQL-запити, експортувати дані у CSV та створювати власні аналітичні панелі.

Це навчання аналітичного мислення через реальні дані, а не через штучні задачі. У такий спосіб формується розуміння цифрових систем і логіки даних, що є основою сучасної інформатики.

Приклад навчального завдання: проаналізуй історію редагувань обраної статті у Вікіпедії; визнач, як змінювався її зміст, хто робив внески, як обґрунтовувалися правки; сформулюй висновки про значення спільної відповідальності та цифрової етики у створенні знань

Уміння вчитися впродовж життя у середовищі вікіспільноти реалізується через практику самоорганізованого та рефлексивного навчання.

Приклад навчального завдання: обери тему, якої ти не знаєш, і створи статтю про неї, фіксуючи етапи свого навчання (що, де, як шукав, як планував свій час тощо); веди «щоденник вікінавчання»; занотуй, що відкрив для себе, які виклики вдалося подолати й що саме допомогло розібратися у складному, як змінилося твоє розуміння теми після того, як ти створив(-ла) власну статтю.

Ініціативність і підприємливість у середовищі вікіпроектів виявляються у здатності самостійно планувати діяльність, організовувати співпрацю та брати відповідальність за результат. У процесі роботи над статтями учасники спільноти опановують підприємницьке мислення, що ґрунтується на вмінні бачити ідею, оцінювати її потенціал і перетворювати знання на цінності. Кожна стаття у Вікіпедії стає своєрідним мініпроектом, який потребує дослідження, аргументації та відкритого представлення створеного знання.

Приклад навчального завдання: проведи вікітиждень з написання та покращення статей важливих для тебе, твоїх друзів, місцевої спільноти.

Соціальна та громадянська компетентності у Вікіпедії розвиваються через усвідомлення ролі знань як простору громадянської участі та рівності. Попри відкритість платформи, у її контенті зберігаються гендерні, культурні та регіональні розриви. Робота над подоланням цих дисбалансів формує критичне розуміння

соціальної справедливості, вчить аналізувати причини нерівності й відповідально змінювати цифрове середовище.

Приклад навчального завдання: проаналізуй, як відкриті знання можуть сприяти подоланню суспільних упереджень і нерівності.

Обізнаність і самовираження у сфері культури у вікісередовищі формується через залучення до збереження й осмислення культурної спадщини. Платформи Вікісховище, Вікіджерела та Вікіцитати забезпечують не лише доступ до культурних надбань, а й можливість долучення до їхньої цифрової репрезентації. Створення або переклад статей про мистецтво, літературу, архітектуру й нематеріальну спадщину сприяють розвитку естетичного мислення, культурної чутливості та творчої самореалізації.

Приклад навчального завдання: додай до Вікісховища фото об'єкта культурної спадщини з коротким описом і вільною ліцензією.

Екологічна грамотність і здорове життя у вікіпроектах набувають практичного виміру завдяки активній участі здобувачів освіти у створенні, оновленні та популяризації знань про довкілля, сталий розвиток і культуру здоров'я.

Приклад навчального завдання: додати до Вікісховища фотодокази стану навколишнього середовища з описом і вільною ліцензією Creative Commons.

Оцінювання навчальної діяльності у вікіпроектах доцільно вибудовувати у парадигмі формувального оцінювання, яке розглядається не як інструмент контролю, а як механізм підтримки навчання і реалізується як циклічний процес: Визначення цілей → Узгодження критеріїв → Збір доказів навчання → Надання зворотного зв'язку → Скаффолдинг → Усування пробілів → Новий цикл. Активізувати метакогнітивну рефлексію учнів і підтримати регуляцію навчання допоможе самооцінювання (Brown & Harris, 2013; Brown, 2019)

Апробація інтеграції вікіпроектів у навчання в межах освітніх ініціатив ГО «Вікімедіа Україна», зокрема відгуки випускників курсу «Вікіпедія для навчання», засвідчила покращення в учнівства навичок роботи з джерелами та розвиток відповідальності за публічний контент (ГО «Вікімедіа Україна», 2024). У дослідженнях шкільних вікіподій зафіксовано підвищення якості учнівських текстів, розвиток ключових компетентностей і зростання інтересу до поширення вільних знань.

Однак поряд з освітнім потенціалом вікіпроекти мають і певні виклики: можливі непорозуміння з досвідченими редакторами, наявність гендерних і тематичних нерівностей у контенті та ризик формального виконання завдань без глибокої рефлексії. Подолання цих труднощів потребує педагогічного супроводу, поетапного навчання та застосування повного циклу формувального оцінювання.

Отже, вікіпроекти виступають платформою для формування навчальної автономії, оскільки здобувач освіти навчається самостійно організовувати діяльність, планувати пошук і перевірку інформації, відстежувати результати власного поступу. Упровадження вікіпроектів в освітній процес створює умови для формування критичного, аналітичного та етичного мислення, розвитку цифрової культури й компетентностей співпраці. Участь у вікіспільноті сприяє усвідомленню знання як відкритого, динамічного феномену, що виникає в процесі соціальної взаємодії та передбачає особисту відповідальність за його якість і достовірність.

Список використаних джерел

- Hattie, J. (n.d.). *Visible Learning MetaX: Influences related to student achievement*. Visible Learning. <https://www.visiblelearningmetax.com/Influences>
- Wikimedia Foundation. (2025, лютий). Місяць культурної дипломатії України 2025. *Meta-Wiki*. https://meta.wikimedia.org/wiki/Ukraine%27s_Cultural_Diplomacy_Month_2025/uk
- Дописувачі Вікіпедії. (2025, січень 24). Вікіпедія: Дотримання мовних стандартів. *Українська Вікіпедія*. Отримано 31 жовтня 2025 з https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Дотримання_мовних_стандартів
- ГО «Вікімедіа Україна». (2024, 17 червня). Serbest Entsiklopediya: Пишемо кримськотатарську Вікіпедію. *Вікімедіа Україна*. https://ua.wikimedia.org/wiki/Serbest_Entsiklopediya:_Пишемо_кримськотатарську_Вікіпедію
- Міністерство освіти і науки України. (2016). *Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи*. Міністерство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

- Brown, G. T. L., & Harris, L. R. (2013). *Student Self-Assessment*. In J. H. McMillan (Ed.), *The SAGE Handbook of Research on Classroom Assessment* (pp. 367-393). Thousand Oaks.
<https://doi.org/10.4135/9781452218649.n21>
- Brown, G. T. L. (2019). Is assessment for learning really assessment?. *Frontiers in Education*, 4, 64. <https://doi.org/10.3389/feduc.2019.00064>

**СЕКЦІЯ
ТЕХНІЧНІ ІННОВАЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ**

УДК 37.013.73:37.091.12:025.43:004.738.5(030)

**ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ
ЕНЦИКЛОПЕДІЇ ОСВІТИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ
СЕМАНТИЧНОГО РОЗШИРЕННЯ MEDIAWIKI**

**FEATURES OF CREATING THE UKRAINIAN ELECTRONIC
ENCYCLOPEDIA OF EDUCATION USING THE SEMANTIC
EXTENSION OF MEDIAWIKI**

Рогушина Юлія Віталіївна,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу цифрової трансформації
НАПН України,
Інститут цифровізації освіти НАПН України,
Київ, Україна
e-mail: ladamandraka2010@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7958-2557

Пінчук Ольга Павлівна,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник директора з науково-експериментальної роботи,
Інститут цифровізації освіти НАПН України,
Київ, Україна
e-mail: opinchuk@iitlt.gov.ua
ORCID: 0000-0002-2770-0838

Julia Rogushina,
PhD (Phys. & Math.), docent,
leading researcher of the Digital Transformation Department of the NAES of Ukraine,
Institute for Digitalisation of Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: opinchuk@iitlt.gov.ua
ORCID: 0000-0002-2770-0838

Olha Pinchuk,
PhD (in Pedagogics), Senior Researcher,
Deputy Director for Scientific Experimental Work E- Institute
for Digitalisation of Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: opinchuk@iitlt.gov.ua
ORCID: 0000-0002-2770-0838

Анотація

Мета проєкту «Українська електронна енциклопедія освіти», що реалізується з 2021 року, – створення сучасної відкритої платформи для узгодження

і розвитку українського поняттєво-термінологічного апарату в галузі освіти. У доповіді проаналізовано специфічні риси створення енциклопедичного ресурсу на основі семантичного розширення технологій MediaWiki, його відповідність вимогам відкритої науки, перспективи розвитку та вимоги до цифрової компетентності учасників цього процесу. Розглядаються переваги, які надає семантизація вікіплатформи, та проблеми, що стосуються практичної реалізації такої семантизації.

Ключові слова: Українська електронна енциклопедія освіти, Semantic MediaWiki, цифрова компетентність, семантична розмітка, принципи FAIR.

The project “Ukrainian Electronic Encyclopedia of Education” has been implemented since 2021 by a team of developers and researchers in the field of digitalization of education. The goal of the project is to create a modern open platform for harmonizing and developing the conceptual and terminological apparatus in the field of education in Ukraine based on semantic expansion of the MediaWiki technologies. The report characterises the specific features of resource creating, determines the prospects for its development and formalises the requirements for the digital competence of participants in this process. The resource’s compliance with FAIR requirements is substantiated.

Keywords: Ukrainian Electronic Encyclopedia of Education, Semantic MediaWiki, digital competence, semantic markup, FAIR principles.

В епоху інформаційного вибуху особливого значення набуває аналіз і узгодження поняттєво-термінологічного апарату наукових галузей. Традиційні друківані енциклопедії, незважаючи на їхню наукову цінність, не здатні оперативнo реагувати на динамічний розвиток наукового знання та потребують значних фінансових і часових витрат на підготовку нових видань. Національна академія педагогічних наук України, усвідомлюючи цю проблему, ініціювала створення цифрового науково-освітнього ресурсу – Української електронної енциклопедії освіти (УЕЕО), доступної за адресою <https://eduglos.iitta.gov.ua/>. Цей проєкт реалізується Інститутом цифровізації освіти НАПН України як інформаційна аналітично-пошукова довідкова система для формування, систематизації, уніфікації та підтримування в актуальному стані поняттєво-термінологічного апарату педагогіки і психології (Pinchuk, Luparenko, & Kokhan, 2024).

Особливістю УЕЕО є застосування семантичного розширення MediaWiki – Semantic MediaWiki (SMW), яке дозволяє перетворити традиційну вікіенциклопедію на структуровану базу знань із можливістю семантичного пошуку, автоматизованої генерації контенту та «машиночитаного» подання даних. Але використання таких технологій висуває нові вимоги до цифрової компетентності редакторів і модераторів енциклопедії, які повинні не лише володіти навичками

роботи з вікірозміткою, а й розуміти принципи семантичного структурування знань.

Виклад основних матеріалів дослідження. Технологічною основою УЕЕО є платформа MediaWiki, що забезпечує базові можливості для колективного редагування, версифікація контенту, організації матеріалів за категоріями та створення внутрішніх посилань між статтями. Принциповою відмінністю УЕЕО від традиційних вікіресурсів є семантизація на основі SMW, що забезпечує перетворення набору вікісторінок на структуровану базу знань (Rogushina, 2024). SMW дозволяє:

- явно визначати семантичні властивості вікісторінок (значеннями можуть бути дані різних типів, включаючи спеціалізовані – дати, числові значення, географічні координати; посилання на інші вікісторінки та посилання на зовнішні інформаційні джерела) (Herzig & Ell, 2010);
- виконувати семантичний пошук (за категоріями та умовами щодо значень семантичних властивостей), що дозволяє автоматично генерувати динамічний та персоналізований контент на основі семантичної розмітки;
- експортувати результати запитів у відкритих форматах (RDF/OWL – для Semantic Web, JSON – для взаємодії з іншими застосунками).

Ця технологічна платформа відповідає вимогам відкритої науки, тобто УЕЕО відповідає вимогам FAIR. Findable: SMW підтримує семантичний пошук – значення семантичних властивостей можуть розглядатися як гнучкий набір метаданих, дані мають глобальний унікальний ідентифікатор – адресу вікісторінки. Accessible: доступ до деяких даних та семантичних властивостей може вимагати аутентифікації та авторизації. Interoperable: експорт результатів запитів (зі значеннями властивостей) в XML, JSON та RDF входить до функціоналу SMW. Reusable: SMW дозволяє додавати необмежену кількість властивостей та категорій кожній сторінці, в тому числі – щодо джерела та умови походження даних.

В УЕЕО кожен термін або об'єкт представляється як окрема сторінка з набором семантичних властивостей (наприклад: автор терміну, рік появи, галузь застосування, зв'язки з іншими термінами тощо), що дозволяє не лише переглядати статті, але й виконувати їх аналітичну обробку. Тому створення семантичної розмітки потребує від розробників навичок як з предметної області УЕЕО та цифрової грамотності, так і компетентності з вікітехнологій – залежно від їх ролі у створенні ресурсу (Pinchuk, Rogushina & Kondratova, 2025).

Для чіткого визначення ролей учасників розробки УЕЕО та потрібних для цього навичок нами розроблена онтологічна модель екосистеми аналітичного порталу. Ми виокремлюємо такі три складники цифрової компетентності з вікітехнологій: (1) навички роботи з вікі-контентом; (2) навички роботи з семантичною розміткою та запитами; (3) використання генеративного ШІ для автоматизованої побудови семантичної вікірозмітки.

Але редактори УЕЕО – не ІТ-фахівці, а наукові працівники в галузі педагогіки та психології, їхня участь у наповненні УЕЕО не є для них основною діяльністю. Тому потрібно дослідити наявний рівень їх цифрової компетентності, виокремити найактуальніші елементи їх навчання і на основі цього поступово нарощувати рівень володіння семантичною вікітехнологією без глибокого технічного занурення.

Для цього ми провели опитування учасників проекту УЕЕО (червень 2025), яке демонструє середній рівень навичок роботи з вікі-розміткою (3,7 з 5) та семантичною розміткою (3,0 з 5). Виявлено дуже сильну позитивну кореляцію між базовими навичками MediaWiki та просунутими навичками Semantic Wiki: $r = 0,878$ ($p < 0,001$). Усі компоненти цифрової компетентності взаємопов'язані: кореляції між уміннями щодо шаблонів, роботи з мультимедіа, семантичної розмітки та специфіки УЕЕО мають значення $r = 0,65–0,92$ (усі $p < 0,001$). Вища освіта та науковий ступінь позитивно корелюють з навичками, але не виявлено статистично значущого зв'язку між віком та жодною з навичок. Це спростовує стереотип про те, що старші працівники гірше опановують нові технології. 22% респондентів, які використовують генеративний ШІ для семантичної розмітки статей, мають істотно вищий рівень інших навичок. Практично всі навички мають тісний взаємозв'язок, що підтверджує кореляційна матриця. Опитування дозволило визначити групи навичок, для яких потрібне групове навчання (всі учасники опитування низько або середньо оцінюють власні навички), а для яких – індивідуальні консультації (оцінки власних навичок значно різняться).

Висновки. Створення УЕЕО на базі MediaWiki із застосуванням SMW є прикладом цифрової трансформації наукового знання в галузі педагогіки та психології. УЕЕО вирізняється від інших українських вікіпроектів поєднанням функцій колективного довідкового ресурсу та семантично структурованої бази знань. Використання SMW забезпечує перетворення статті на об'єкти з чітко визначеними властивостями, що підлягають автоматизованій обробці; виконання складних запитів та побудову змістовних зв'язків між поняттями. УЕЕО функціонує як відкрита база знань, яка може бути використана

не лише для довідкових цілей, але й для аналітичних досліджень термінологічного апарату педагогіки і психології, машинного навчання, автоматичної обробки природної мови та інших застосувань, що вимагають доступу до структурованих знань. Ресурс відповідає вимогам відкритої науки та освіти. Семантичне розширення вікі надає користувачам можливість аналізувати контент, а технічним розробникам – забезпечувати його змістовну цілісність та запобігати повторного введення даних. Водночас залучення редакторів з гуманітарної сфери потребує їх навчання, дружнього інтерфейсу та розвитку цифрової компетентності, що створює можливості для співпраці між науковцями та IT-фахівцями. УЕЕО демонструє, як семантичні технології можуть підняти вікіпроект до рівня бази знань, що придатна для інтеграції та досліджень, та забезпечує Україні унікальний ресурс, який поєднує гуманітарний контент із сучасними цифровими інструментами, формуючи ефективний міст між академічною спільнотою та технічними розробниками.

Список використаних джерел

- Herzig, D. M., & Ell, B. (2010). Semantic MediaWiki in operation: Experiences with building a semantic portal. In *International Semantic Web Conference* (pp. 114–128). <http://iswc2010.semanticweb.org/pdf/397.pdf>
- Pinchuk, O., Luparenko, L., & Kokhan, O. (2024). Електронні енциклопедії як автоматизовані інформаційні системи акумуляції знань та надання доступу до них: аналітичний огляд [Electronic encyclopedia as automated information systems of knowledge accumulation and provision of access to them: analytical review]. *Collection of Scientific Works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. Series: Pedagogical Sciences, 38(3), 196–217.
- Pinchuk, O., Rogushina, J. & Kondratova, L. (2025). Developing digital competence of the “Ukrainian electronic encyclopedia of education” users based on Semantic Wiki technologies: from online reference to analytical portal. *DigiTransfEd Workshop Proceedings*, Vol. 4096, 35–52. <https://ceur-ws.org/Vol-4096/paper3.pdf>
- Rogushina, J. (2024). Expressive capabilities of Semantic MediaWiki: Advantages and limitations. In *Proceedings of the 14th International Scientific and Practical Programming Conference (UkrPROG 2024)* (pp. 474–486). <https://ceur-ws.org/Vol-3806>.

УДК 004.8:004.056.2

ЯК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ МОЖЕ ДОПОМАГАТИ БОРОТИСЯ З ВАНДАЛІЗМОМ У ВІКІПЕДІЇ ТА ВІКІДАНИХ

HOW ARTIFICIAL INTELLIGENCE CAN HELP IN FIGHTING VANDALISM IN WIKIPEDIA AND WIKIDATA

Трохимович Микола Андрійович,
PhD студент,
Університет Помпеу Фабра,
м. Барселона, Іспанія
e-mail: mykola.trokhymovych@upf.edu
ORCID: 0000-0001-9932-7094

Mykola Trokhymovych,
PhD student,
Universitat Pompeu Fabra,
Barcelona, Spain
e-mail: mykola.trokhymovych@upf.edu
ORCID: 0000-0001-9932-7094

Анотація

У роботі описано підхід до виявлення вандалізму у Вікіпедії та Вікіданих за допомогою багатомовних моделей штучного інтелекту. Система поєднує аналіз текстових змін і метаданих редагувань для точного визначення потенційно шкідливих внесків різних типів. Модель для Вікіпедії вже впроваджена та довела свою ефективність, тоді як рішення для Wikidata перебуває в процесі інтеграції. Запропонований підхід підвищує якість відкритих знань, забезпечуючи кращу масштабованість, неупередженість і підтримку спільнот різними мовами.

Ключові слова: Вікіпедія, Вікідані, детекція вандалізму, штучний інтелект, обробка природної мови.

The paper describes an approach to detecting vandalism in Wikipedia and Wikidata using multilingual artificial intelligence models. The system combines the analysis of textual changes and edit metadata to accurately identify potentially harmful contributions of different types. The model for Wikipedia has already been deployed and proven effective, while the solution for Wikidata is currently being integrated. The proposed approach improves the quality of open knowledge by ensuring better scalability, fairness, and support for communities across multiple languages.

Keywords: Wikipedia, Wikidata, vandalism detection, artificial intelligence, natural language processing.

Вікіпедія є однією з найпопулярніших онлайн-енциклопедій та відіграє ключову роль у сучасній онлайн екосистемі. Вікідані в свою чергу є найбільшим сховищем відкритих структурованих даних. Їхній вміст використовується в освітніх, дослідницьких і технологічних цілях, зокрема під час навчання великих мовних моделей або фактчекінгу (Devlin et al., 2019; Trokhymovych & Saez-Trumper, 2021). Унікальність даних сервісів полягає у відкритому та колаборативному принципі редагування, що дозволяє постійно оновлювати інформацію, але водночас створює виклики щодо контролю якості, достовірності та неупередженості контенту (Trokhymovych et al., 2023, 2025).

Через відкритий характер редагування Вікіпедія та Вікідані є вразливими до помилок і вандалізму. Основну частину роботи з підтримання якості здійснюють волонтери-патрульні, які перевіряють зміни, виправляють хибні редагування та стежать за дотриманням правил спільноти. Однак, зважаючи на величезний обсяг редагувань (понад 16 сторінок за секунду для Вікіпедії), забезпечення ефективного контролю вручну є надзвичайно складним завданням (Trokhymovych et al., 2023).

Для підтримки роботи патрульних була впроваджена система ORES (Objective Revision Evaluation Service), набір моделей машинного навчання для виявлення потенційно шкідливих редагувань (Halfaker & Geiger, 2020). Незважаючи на успіхи, існуючі моделі мали низку обмежень, зокрема недостатнє покриття мов, знижену точність для певних спільнот та упередження щодо анонімних користувачів. У наших роботах ми представляємо відкриті багатомовні системи для виявлення вандалізму, що перевершують аналоги за точністю та неупередженістю. Основні результати:

- Розроблено відкритий вихідний код систем для виявлення вандалізму у Вікіпедії та Вікіданих.
- Збільшено мовне покриття більш ніж на 60% для Вікіпедії у порівнянні з попередніми підходами.
- Проведено аналіз упередженості систем та обговорено компроміси між точністю та неупередженістю.

У першу чергу ми зібрали дані використовуючи історію редагувань Вікіпедії та Вікіданих. Для Вікіпедії використовували багатомовний корпус редагувань більш ніж 40 мов, включно з метаданими про користувачів, час редагування та тип внесених змін (Trokhymovych et al., 2023). У випадку Вікіданих збирали як структуровані дані (триплети сутностей і властивостей), так і текстові описи сутностей (Trokhymovych et al., 2025). Всі дані були відфільтровані

для видалення шуму та війн редагувань, а також розподілені на навчальний, валідаційний і тестовий набори за часовим принципом, щоб наближено відтворити реальні умови використання системи. Як сигнал вандалізму ми використали факт скасування внесених змін (Trokhymovych et al., 2023, 2025).

Для моделювання ми використали підхід, який поєднує багатомовні моделі та додаткові метадані, для того, щоб моделі могли функціонувати для багатьох спільнот і навіть у випадку, коли зміни внесені не до текстової інформації (див. Рис. 1 для Вікіпедії та Рис. 2 для Вікіданих) (Trokhymovych et al., 2023, 2025). Зміни у тексті та структурі перетворювались у текстові представлення з префіксами, що сигналізують про тип редагування. Як базову модель ми використали багатомовну модель (bert-base-multilingual-cased), та доновчили її. У Вікіданих застосували подібний підхід, де структурні дані попередньо перетворювались на текст. Виходи мовних моделей об'єднувались з метаданими редагувань та характеристиками користувачів і подавались на фінальний класифікатор, який видавав ймовірність вандалізму.

Оцінка моделей проводилась з використанням метрик точності, зокрема AUC. Також ми окремо аналізували упередженість моделей щодо анонімних та нових користувачів, використовуючи показники Disparate Impact Ratio та різницю AUC між групами. У випадку Вікіданих додатково було проведено експертне маркування підмножини даних (Trokhymovych et al., 2023, 2025).

Запропонований підхід продемонстрував високу ефективність у виявленні вандалізму: модель для Вікіпедії вже впроваджена та

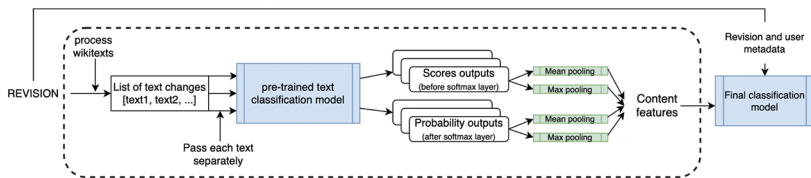

Рис. 1. Схема системи виявлення вандалізму у Вікіпедії

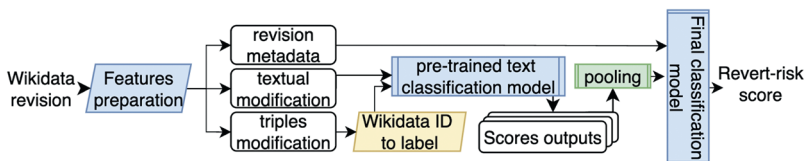

Рис. 2. Схема системи виявлення вандалізму у Вікіданих

показала покращення точності класифікації редагувань і сприяє зниженню навантаження на патрульних. Для Вікіданих система перебуває в процесі впровадження, і очікується, що вона також дозволить автоматизувати виявлення шкідливих змін, забезпечуючи надійність і справедливість для всіх груп користувачів. Таким чином, поєднання багатомовних мовних моделей та аналізу метаданих доводить свою здатність ефективно підтримувати відкриті знання в масштабі глобальної спільноти.

Список використаних джерел

- Devlin, J., Chang, M.-W., Lee, K., & Toutanova, K. (2019). BERT: Pre-training of deep bidirectional transformers for language understanding. In *Proceedings of the 2019 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies* (Vol. 1: Long and Short Papers, pp. 4171–4186). Association for Computational Linguistics. <https://doi.org/10.18653/v1/N19-1423>
- Halfaker, A., & Geiger, R. S. (2020). ORES: Lowering barriers with participatory machine learning in Wikipedia. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 4(CSCW2), Article 148. <https://doi.org/10.1145/3415219>
- Trokhymovych, M., & Saez-Trumper, D. (2021). WikiCheck: An end-to-end open source automatic fact-checking API based on Wikipedia. In *Proceedings of the 30th ACM International Conference on Information & Knowledge Management* (pp. 4155–4164). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3459637.3481961>
- Trokhymovych, M., Aslam, M., Chou, A.-J., Baeza-Yates, R., & Saez-Trumper, D. (2023). Fair multilingual vandalism detection system for Wikipedia. In *Proceedings of the 29th ACM SIGKDD Conference on Knowledge Discovery and Data Mining* (pp. 4981–4990). Association for Computing Machinery. <https://doi.org/10.1145/3580305.3599823>
- Trokhymovych, M., Pintscher, L., Baeza-Yates, R., & Sáez Trumper, D. (2025). Graph-linguistic fusion: Using language models for Wikidata vandalism detection. In *Proceedings of the 63rd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics* (Volume 6: Industry Track, pp. 284–294). Association for Computational Linguistics.

**СЕКЦІЯ
СПІЛЬНОТА ВІКІПЕДІЇ ТА ВІКІПРОЄКТІВ**

УДК 005.745:004.738.5(030)(477)

ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ ВІКІКОНФЕРЕНЦІЇ: НА РОЗДОРІЖЖІ МІЖ НАУКОЮ І ПРОСВІТНИЦТВОМ

THE FIRST UKRAINIAN WIKICONFERENCES: AT THE CROSSROADS BETWEEN SCIENCE AND EDUCATION

Букет Євген Васильович,
почесний краєзнавець України,
член НСПУ, НСЖУ і ГО «Вікімедіа Україна»,
м. Київ, Україна
e-mail: buketius@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2995-3916

Yevhen Buket,
Honored Local Historian of Ukraine,
Member of the National Writers' Union of Ukraine,
the National Union of Journalists of Ukraine
and NGO "Wikimedia Ukraine",
Kyiv, Ukraine
e-mail: buketius@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2995-3916

Анотація

У статті розповідається про історію офлайн-зустрічей редакторів вікі-проектів в Європі та Україні, аналізується формат проведення перших українських вікіконференцій 2011, 2012 і 2013 років. Встановлено, що відсутність чітко визначених критеріїв науковості й формалізованих вимог до доповідей сприяли трансформації вікіконференцій у переважно просвітницько-практичні форуми спільноти і поступовому зменшенню частки наукових виступів у програмах конференцій 2011–2013 років.

Ключові слова: Вікіпедія, вікізустріч, вікіконференція.

The article tells about the history of offline WikiMeetups in Europe and Ukraine, and analyzes the format of the first Ukrainian Wikiconferences of 2011, 2012, and 2013. It has been established that the lack of clearly defined criteria for scientificity and formalized requirements for reports contributed to the transformation of wikiconferences into predominantly educational and practical community forums and the gradual decrease in the share of scientific presentations in conference programs in 2011–2013.

Keywords: Wikipedia, WikiMeetup, Wikiconference.

Серед редакторів Вікіпедії та інших проектів Фонду Вікімедіа саме офлайн-зустрічі найбільше посилюють відчуття приналежності до спільноти та підвищують мотивацію продовжувати участь онлайн. Такі зустрічі, як доведено на численних прикладах, стимулюють активність вікіпедистів, їхню залученість в проекти і довготривалу участь (Schwitter, 2024). Для сучасної української вікіспільноти вікіконференції є простором комунікації, що поєднує елементи професійного обміну досвідом, неформальної освіти й стратегічного обговорення розвитку вікіпроектів. Але в період становлення цього форуму тривав пошук їхнього місця між науковою та просвітницькою діяльністю. Ця стаття спрямована на історико-аналітичне осмислення причин, чому українські вікіконференції не закріпилися як наукові заходи, попри наявність відповідних передумов, та на визначення їх фактичного місця в екосистемі Руху Вікімедіа.

Ідею проводити офлайн-зустрічі редакторів Вікіпедії запропонував її засновник Джимбо Вейлз ще на початку третього року існування проекту.

24 січня 2003 року на сайті «Мета-вікі» з'явилася сторінка «Meetup» із таким змістом: «Джимбо запропонував вікіпедистам докласти зусиль, щоб зустрітися один з одним. Він і Ларрі Сенгер колись мали жорсткі перепалки в Usenet, а коли зустрілися особисто, то стали друзями; тому, можливо, зустріч у Вікіпедії допомогла б зміцнити відчуття спільноти» (Meetup, 2003).

Перша офіційно спланована вікізустріч у Європі відбулася у вівторок, 28 жовтня 2003 року в Мюнхені (Німеччина) (Wikipedia:Stammtisch München, 2003). До цього навесні 2003 року нібито зустрічалися четверо вікіпедистів у Варшаві, які «обговорили кілька питань та випили кілька келихів різних напоїв». Регулярні вікізустрічі почали проходити в різних країнах починаючи з 2004 року. Зокрема, в Варшаві 24 квітня 2004 року пройшов «Другий зліт польських вікіпедистів». 9 учасників тоді спілкувалися про Вікіпедію, пили пиво близько 3 годин та завантажили світлини з події на Вікісховище (Wikipedia:Zlot Wikipedystów, 2004).

28 серпня 2004 року в центрі міста Утрехт Джимбо Вейлз вперше зустрівся з 11 редакторами нідерландськомовної Вікіпедії. Зустріч пройшла з великим успіхом, обговорювалися плани щодо проведення великої глобальної конференції Вікіпедії, яка стала б логічним продовженням нідерландськомовної конференції, що планувалася на 27 листопада в Роттердамі (Wikipedia meetup/Archive, 2015).

4-8 серпня 2005 року у Франкфурті (Німеччина) пройшла перша «Вікіманія» – міжнародна конференція Вікімедіа. Цікаво, що словом

«вікіманія» у 2004 році називали «нещодавно виявлений стан, що характеризується неконтрольованим бажанням створювати та оновлювати статті для веб-сайту в Інтернеті під назвою Вікіпедія» (Wikimania, 2004). Але саме успіх цієї першої міжнародної конференції визначив подальший формат великих зустрічей редакторів вільної інтернет-енциклопедії.

Вже 13-14 серпня 2005 року в Кракові відбувся «Зліт польських вікіпедистів», в межах якого пройшли установчі збори Асоціації Wikimedia Polska (Wikipedia:Zlot Wikimedia Polska, 2005).

Перша зустріч Вікіпедії в Нью-Йорку мала місце 10 квітня 2006 року. Перша зустріч польської Вікімедіа, що згодом була визнана першою польською вікіконференцією, відбулася з 29 квітня по 1 травня 2006 року у Вроцлаві (Polish Wikimedia Meeting, 2006).

1 червня 2006 року в Маріїнському парку в Києві пройшла перша українська вікізустріч п'яти редакторів Вікіпедії. Згідно із враженнями учасників, «характерною рисою зустрічі стало те, що майже зразу (і якось «само по собі») вона склалася як зібрання частини громадянського суспільства» (Вікіпедія:Вікізустрічі/1, 2008).

З часом вікізустрічі набирали обертів. На 9-й зустрічі в Києві 19 січня 2008 року Анатолієм Луцюком (Користувач:Yakudza) було підняте питання можливого проведення навесні вікіконференції в столиці (Вікіпедія:Вікізустрічі/9, 2008). За його словами, ідея проведення вікіконференції в Україні тоді вже «витала в повітрі».

Згідно з початковою концепцією, яку сформулював ще 4 лютого 2008 року Олег Яцожинський (Користувач: Helgi): «Вікіконференція відрізняється від вікізустрічі не тільки кількістю учасників, але і форматом. Якщо вікізустріч – це, так би мовити, «зустріч без краваток», без протоколу, у дружньому колі, за філіжанкою кави/чаю/пива/соку і т.п., то вікіконференція – захід, що передбачає обов'язкове втілення напрацьованих і колективно прийнятих рішень учасників конференції в життя, тобто до виконання». Helgi також запропонував провести першу вікіконференцію у Львові (Вікіпедія:Вікіконференція, 2008).

Тоді ж була започаткована дискусія – чим конкретно вікіконференції мають відрізнятися від вікізустрічей? Формат останніх в Україні на початках був досить широким: від посиденьок кількох редакторів у кав'ярні до представницьких воркшопів в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за участі професорів Максима Стріхи та Ніни Вірченко (Вікіпедія:Вікізустрічі/35, 2011). Тому на початках схилилися до думки, що вікіконференції

мають бути науковими форумами, де вивчався би досвід Вікіпедії (Вікіпедія:Вікіконференція/Архів, 2013), яка на той час уже стала найбільшою енциклопедією українською мовою із будь-коли створених. 16 січня 2007 року вона містила 50 тисяч статей, а 28 березня 2008-го – 100 тисяч, що вдвічі більше, ніж найбільша паперова Українська Радянська Енциклопедія (Вікіпедія:Прес-реліз/100К/Скорочена версія, 2008). Для порівняння: станом на жовтень 2025 року Вікіпедія містить майже 1,4 мільйона статей, а її найближчий конкурент – Енциклопедія Сучасної України – понад 81 тисячу (Про енциклопедію, 2025).

Знадобилося понад три роки, щоб українські вікіпедисти реалізували ідею, що «вitala в повітрі», але науковців-дослідників Вікіпедії в Україні для проведення повноцінної наукової конференції бракувало. Тож був обраний науково-практичний формат, що був поширений у інших країнах, – з доповідями / презентаціями та обов’язковим їх обговоренням.

Українські вікіпедисти отримали перший досвід участі у вікіконференціях, відвідавши конференцію Wikimedia Polska (27–28 березня 2010, Варшава, Польща; учасники – Андрій Бондаренко, Юрій Пероганич), Wikimedia Chapters Meeting 2010 (16 – 18 квітня 2010, Берлін, Німеччина; учасники – Андрій Бондаренко, Юрій Пероганич), Вікіманію 2010 (9–11 липня 2010, Гданськ, Польща, учасники з України – А1, Egud, Maripoh, Perohanych), конференцію Wikimedia Polska (18–20 березня 2010, Вроцлав, Польща; учасники – Андрій Бондаренко, Андрій Макуха, Юрій Пероганич), Wikimedia Chapters Meeting 2011 (25–27 березня 2011, Берлін, Німеччина; учасники – Андрій Макуха, Юрій Пероганич) та Вікіманію 2011 (4–7 серпня 2011, Хайфа, Ізраїль).

Намір провести першу українську вікіконференцію, спираючись на отриманий досвід і алгоритм організації подібного заходу, викладений глобальною благодійною організацією «The Internet Society», виник у засновника ГО «Вікімедіа Україна» Юрія Пероганича. Саме він 4 травня 2011 року створив на сайті ВМ УА сторінку «Вікіконференція 2011», що містила перелік ресурсів ISOC (Вікіконференція 2011, 2011).

Далі ми проаналізуємо програми перших українських вікіконференцій і визначимо, які доповіді на них були науковими, а які мали презентаційний характер. Цей висновок досить умовний (оскільки на жодній вікіконференції того часу не було вимог щодо оформлення матеріалів) і робиться на підставі стилю викладу доповідей

(наявність тексту статті, анотації, висновків, посилань на джерела тощо в доповідях, які віднесено до наукових, та лише презентація в форматі PowerPoint або інші презентаційні матеріали в іншому випадку).

Перша українська вікіконференція, присвячена питанням вільних знань, Вікіпедії та вікітехнологій, відбулася 17 вересня 2011 року в Науковій бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» в рамках 18-го «Форуму видавців» у Львові (Вікіконференція 2011, 2014).

Табл. 1

Доповіді на вікіконференції 2011 року

Доповідач	Назва	Наукова доповідь	Презентація / виступ	Надано статтю / тези для публікації
Андрій Макуха	Вікіпедія – енциклопедія 21 сторіччя для видавців та читачів	-	+	+
Юрій Пероганич	Українська Вікіпедія і Вікімедіа Україна – цифри і факти	-	+	+
Андрій Бондаренко	Зміст вікіпедій – досвід порівняння	-	+	+
Євген Букет	Вікіекспедиції як спосіб збирання інформації в проекті «Населені пункти України»	+	-	+
Костянтин Матвієнко	Перспективи інтерактивної книжки	-	+	-
Григорій Злобін	Використання фахових термінів з обчислювальної техніки і інформатики в українському розділі Вікіпедії	+	-	+
Олександр Желіба	Індивідуальна робота студентів на сторінках Вікіпедії	+	-	+
Владімір Медейко	Патрулирование и сверка статей (російською мовою)	-	+	+
Віктор Семенюк	Окремі механізми удосконалення української Вікіпедії та розвиток української тематики у вікіпросторі	+	-	+

Г. Онисько, О. Шкодзінський	Авторитетність та популярність електронних ресурсів у взаємовідносинах Вікіпедії та інституційних репозитаріїв	+	-	+
Левон Азізян	Авторські права у Вікіпедії	+	-	+
Андрій Макуха	Пропозиція щодо сумісності URL Української Вікіпедії	+	-	+
Всього	12	7	5	11

Пленарна частина другої вікіконференції українських вікіпедистів пройшла у конференц-залі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна 28 квітня 2012 року. На конференції було вирішено зібрати доповіді і видати збірник матеріалів українських вікіконференцій (Вікіконференція 2012, 2012).

Табл. 2

Доповіді на вікіконференції 2012 року

Доповідач	Назва	Наукова доповідь	Презентація / виступ	Надано статтю / тези для публікації
Павло Бабенко	Інтерактивний проект «Історія міст і сіл»	-	+	+
Андрій Бондаренко	Музичний сектор вікімедійних проєктів – досягнення і перспективи	-	+	+
Сергій Петров	Проблема критеріїв значимості та перспективи розв'язання проблеми	+	-	-
Євген Букет	Рада відділень фонду «Вікімедіа» – підсумок Берлінської вікіконференції	-	+	+
Віктор Семенюк	Аналіз інформації в Вікіпедії про населені пункти Вінницької області	+	-	+
Костянтин Климчук	Місцеві ЗМІ як джерело для Вікіпедії	+	-	-
Владімір Медейко	Особенности использования свободных лицензий (російською мовою)	-	+	-
Всього	7	3	4	4

Третя за ліком конференція, присвячена проектам Фонду Вікімедіа та вільним знанням, проведена 2–3 листопада 2013 року на базі Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна». Вчена рада цього навчального закладу рекомендувала до друку збірник доповідей за результатами українських Вікіконференцій 2011, 2012 і 2013 років, який мав бути виданий ГО «Вікімедіа Україна» за грантові кошти (Рішення Правління №41/2013 від 2 листопада 2013 р.).

Табл. 3

Доповіді на Вікіконференції 2013 року

Доповідач	Назва	Наукова доповідь	Презентація / виступ	Надано статтю / тези для публікації
Юрій Пероганич	Вікіпедія в Україні і українська Вікіпедія – стан та динаміка	-	+	+
Павло Сохан	Quo vadis Wikiquote або Куди крокують Вікіцитати	-	+	+
Юрій Дзядик	Вікіматика (математика Вікіпедії). Деякі методи дослідження та оптимізації Вікіпедії	+	-	+
Євген Букет	Вікіархів – проєкт майбутнього	+	-	+
Андрій Бондаренко	Музичні проєкти в рамках руху Вікімедіа – здобутки, перспективи і перешкоди	-	+	+
Раул Веєде	Досвід та здобутки естонської Вікіпедії та проєкти «Вікімедіа Естонія»	-	+	-
Тарас Купрунець, Анастасія Купрунець	Про доцільність архівного зберігання глобальних електронних інформаційних ресурсів на прикладі українського сегменту електронної енциклопедії Вікіпедія	+	-	-
Анатолій Луцюк	Вікіджерела: на роздоріжжі	-	+	+

Анатолій Луцук	Вікіпедія та соцмережі: конкуренція чи співробітництво?	-	+	+
Дмитро Говор	Загальні критерії для правничого контенту Вікіпедії: Постановка проблеми	-	+	-
Євген Букет	«Вікі любить Землю» – перспектива міжнародного проекту	-	+	+
Левон Азізян	Статут ГО «Вікімедіа Україна». Чому необхідно внести зміни	-	+	-
Ілля Корнійко	Бюджет ГО «Вікімедіа Україна» і гранти Фонду Вікімедіа	-	+	-
Олександр Роговий	Досвід проведення вікіекспедиції до Липовецького району	-	+	-
Всього	14	3	11	8

Таким чином, під час вікіконференції 2011 було виголошено 58% наукових доповідей, під час вікіконференції 2012 – 42%, під час вікіконференції 2013 – 21%.

Вікіконференція 2014 року відбулася 26–27 липня у Київському університеті імені Бориса Грінченка. Цього разу організатори конференції вирішили зробити її з мінімальною кількістю лекцій та більшою кількістю семінарів, воркшопів та обговорень (Петрушко, 2022). Вікіконференція відтоді стала форумом спільноти, що поєднує елементи науково-практичного, просвітницького і професійного заходу. Основний акцент українських вікіконференцій відтоді – на обміні досвідом, ідеями, результатами проєктів у спільноті Вікімедіа та ширшому колі популяризації вільних знань.

Збірник доповідей перших трьох вікіконференцій було підготовлено до друку в квітні 2014 року. Зібрати матеріали раніше завдав Євромайдан і Революція Гідності. Восени пропонувалося додати до нього матеріали четвертої вікіконференції, а також загальну інформацію про конференції вікіпедистів в Україні. На жаль, правління шостої каденції ГО «Вікімедіа Україна» на початку 2015 року відмовилося від ідеї публікації збірника (Гранти/2015-1, 2015).

Тож саме нереалізований проєкт публікації збірника матеріалів та зміна організаційних пріоритетів сприяли трансформації вікіконференцій у переважно просвітницько-практичні форуми спільноти.

Але водночас на це вплинула й відсутність чітко визначених критеріїв науковості й формалізованих вимог до доповідей. За умов обмеженої інституціоналізації вікідосліджень в Україні, це зумовило поступове зменшення частки наукових виступів у програмах конференцій 2011–2013 років.

Таким чином, саме конференція «Вікіпедія та вікіпроекти у фокусі досліджень» стала новим етапом у розвитку Руху Вікімедіа в Україні, який, з одного боку, повертає до давньої ідеї проведення наукових конференцій про Вікіпедію, а з іншого – започатковує український аналог «віківворкшопу» – щорічного міжнародного форуму, який проводиться з 2015 року і об'єднує науковців, які досліджують усі аспекти проектів Вікімедіа (Wiki Workshop, 2025). Адже лише академічні дослідження дозволяють науково осмислити процеси колективного продукування знань, механізми забезпечення якості контенту, динаміку спільнот і вплив відкритих платформ на освіту, культуру та публічну сферу.

Список використаних джерел

- Вікіконференція 2011 (2011, 05. 04). У *Вікімедіа Україна*.
https://ua.wikimedia.org/w/index.php?title=Вікіконференція_2011&oldid=3115
- Вікіконференція 2011 (2014, 03. 17). У *Вікімедіа Україна*.
https://ua.wikimedia.org/wiki/Вікіконференція_2011
- Вікіконференція 2012 (2012, 12. 26). У *Вікімедіа Україна*.
https://ua.wikimedia.org/wiki/Вікіконференція_2012
- Вікіпедія:Вікізустрічі/1 (2008, 01. 23). У *Вікіпедії*.
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=252406>
- Вікіпедія:Вікізустрічі/9 (2008, 01. 23). У *Вікіпедії*.
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=252454>
- Вікіпедія:Вікізустрічі/35 (2011, 01. 15). У *Вікіпедії*.
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=902537>
- Вікіпедія:Вікіконференція (2008, 02. 04). У *Вікіпедії*.
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=Вікіпедія:Вікіконференція&oldid=1270541>
- Вікіпедія:Вікіконференція/Архів (2013, 03. 13). У *Вікіпедії*.
<https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=1516158>
- Вікіпедія:Прес-реліз/100К/Скорочена версія (2008, 03. 31).
У *Вікіпедії*. <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=275460>

- Гранти/2015-1 (2015, 02. 02). У *Вікімедіа Україна*.
<https://ua.wikimedia.org/wiki/Гранти/2015-1>
- Петрушко Віталій (2022).. Як проходили минулорічні Вікіконференції? *Блог громадської організації «Вікімедіа Україна»*.
<https://blog.wikimedia.org.ua/2022/09/18/wmuacson-nostalgia/>
- Про енциклопедію* (2025). Енциклопедія Сучасної України.
<https://esu.com.ua/about/>
- Рішення Правління №41/2013 від 2 листопада 2013 (2013, 11. 28).
У *Вікімедіа Україна*. https://ua.wikimedia.org/wiki/Рішення_Правління_№41/2013_від_2_листопада_2013
- Meetup (2003, 01. 24). У *Meta-Wiki*. <https://meta.wikimedia.org/w/index.php?title=Meetup&oldid=4816>
- Polish Wikimedia Meeting 2006 (2006, 03. 25). У *Wikimedia Polska*.
https://pl.wikimedia.org/w/index.php?title=Polish_Wikimedia_Meeting_2006&oldid=3530
- Schwiter, N. How offline meetings affect online activities: the case of Wikipedia. *EPJ Data Sci.* 13, 67 (2024). <https://doi.org/10.1140/epjds/s13688-024-00506-w>
- Wikimania (2004, 08. 22). У *Wikipedia*. <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikimania&oldid=243809548>
- Wikipedia meetup/Archive (2015, 05. 11). У *Meta-Wiki*.
https://meta.wikimedia.org/wiki/Wikipedia_meetup/Archive
- Wikipedia:Stammtisch München/Archiv/2003 (2003, 10. 28).
У *Wikipedia*. https://de.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Stammtisch_M%C3%BCnchen/Archiv/2003
- Wikipedia:Zlot Wikimedia Polska 2005 (2005, 09. 21). У *Wikipedia*.
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Zlot_Wikimedia_Polska_2005
- Wikipedia:Zlot Wikipedystów (2004, 04. 30). У *Wikipedia*.
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Zlot_Wikipedyst%C3%B3w
- Wiki Workshop (2025, 11. 06). У *Meta-Wiki*. https://meta.wikimedia.org/wiki/Wiki_Workshop

УДК 911.3:81'27:004.738.5(030)

ГЕОПРОСТОРОВІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО МОВНОГО РОЗДІЛУ ВІКІПЕДІЇ: АНАЛІЗ СЬОГОДЕННЯ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ

GEOSPATIAL FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF THE CRIMEAN TATAR LANGUAGE EDITION OF WIKIPEDIA: ANALYSIS OF THE CURRENT SITUATION AND OPPORTUNITIES

Сеньків Мар'яна Ігорівна,
кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
e-mail: mariana.i.senkiv@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-2146-3456

Mariana Senkiv,
PhD (Geography), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Tourism,
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine
e-mail: mariana.i.senkiv@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-2146-3456

Анотація

У статті розглянуто сучасні тренди розвитку розділів Вікіпедії мовами корінних народів та охарактеризовано внутрішні проблеми кримськотатарської Вікіпедії, зокрема малу кількість редакторів, низьку якість машинного перекладу та ін. Досліджено геопросторові чинники розвитку кримськотатарського розділу Вікіпедії у контексті критичної загрози зникнення мови. Зокрема, проаналізовано роль кримськотатарської діаспори, культурних, освітніх і релігійних інституцій кримських татар у збереженні кримськотатарської мови за допомогою Вікіпедії. На основі проведеного дослідження запропоновано практичні рекомендації для ГО «Вікімедія Україна» у напрямку розвитку кримськотатарської Вікіпедії.

Ключові слова: кримські татари, діаспора, мова, Вікіпедія, спільнота.

The article examines current trends in the development of Wikipedia editions in indigenous languages and characterizes the internal problems of the Crimean Tatar Wikipedia, including the small number of editors and the poor quality of machine translation. It also examines the geospatial factors affecting the development of

the Crimean Tatar Wikipedia edition in the context of the critical threat of language extinction. Specifically, it analyzes the role of the Crimean Tatar diaspora and Crimean Tatar cultural, educational, and religious institutions in preserving the Crimean Tatar language through Wikipedia. Based on this research, practical recommendations are proposed for Wikimedia Ukraine regarding the development of the Crimean Tatar Wikipedia.

Keywords: Crimean Tatars, diaspora, language, Wikipedia, community.

Кримськотатарська мова сьогодні перебуває у стані серйозної загрози зникнення. За класифікацією ЮНЕСКО вона належить до категорії мов, що вимирають (т.зв. оранжевий рівень – *severely endangered*) (UConn Library, 2025). Відповідно до даних Атласу мов світу у небезпеці (UNESCO, 2010), кількість носіїв кримськотатарської мови становила близько 100 тис. осіб (The Guardian, 2016), переважно представників старшого покоління. Отож не всі кримські татари знають кримськотатарську мову. Така ситуація зумовлена складним минулим і сьогоднішнім кримських татар – корінного народу України: насамперед депортацією кримськотатарського народу 1944 року, а також російською окупацією Криму у 2014 році, які спричинили втрату численних культурних осередків та зміщення центру етнокультурного життя за межі Криму. Водночас у різних країнах світу сформувалася кримськотатарська діаспора, яка потенційно може зробити багато для збереження і популяризації кримськотатарської мови.

Цифрові платформи, зокрема Вікіпедія, відіграють важливу роль у підтримці мов корінних народів і національних меншин (Minhas et al., 2025), однак їхня ефективність безпосередньо залежить від активної участі носіїв мови у створенні та редагуванні контенту. Саме носії мови формують відповідальну за розвиток мовного розділу спільноту редакторів. Також необхідною є підтримка держави (наприклад, через включення Вікіпедії до стратегії розвитку мови) та громадських організацій. Спільнота кримськотатарської Вікіпедії наразі залишається малочисельною та недостатньо активною попри присутність проєктів із розвитку Вікіпедії у Стратегії розвитку кримськотатарської мови на 2022-2032 роки (Верховна Рада України, 2023) та стратегічну підтримку ГО «Вікімедіа Україна».

Метою цього дослідження є аналіз ключових геопросторових чинників розвитку кримськотатарського мовного розділу Вікіпедії та розроблення рекомендацій для його вдосконалення. Поки що відсутні інші вікіпроекти кримськотатарською мовою, як і наукові дослідження кримськотатарської Вікіпедії.

Зараз у кримськотатарській Вікіпедії створено понад 29 тисяч статей, однак цей показник істотно поступається українському мовному розділу, який налічує понад 1,3 мільйона статей. Кількість активних

редакторів кримськотатарської Вікіпедії становить трохи більше ніж 40 (йдеться про зареєстрованих користувачів станом на 4 грудня 2025, які здійснювали які-небудь дії за останні 30 днів) на місяць, тоді як в українському розділі – понад 6000 (Вікіпедія, 2024). За даними Wikimedia Statistics, найбільше редакторів кримськотатарської Вікіпедії мешкає на материковій частині України, а також у Польщі, Нідерландах, Німеччині та Швейцарії. Це підтверджує важливу роль діаспори у підтримці цифрового функціонування мови. Натомість кримські татари, які проживають у Криму, через окупацію півострова, репресії та блокування українських ресурсів мають вкрай обмежений доступ до інформації (European Parliament, 2016), зокрема і до Вікіпедії.

Окремою проблемою є спотворення статистики переглядів статей через бот-трафік. Аналіз, проведений Фондом «Вікімедіа», засвідчив, що значна частка трафіку, раніше класифікованого як людський, фактично була генерована ботами (Diff, 2025). Це критично для малих мовних розділів Вікіпедії, оскільки показники читацької активності впливають на планування розвитку, мотивацію редакторів, тощо. Для кримськотатарської Вікіпедії помилкове збільшення відвідуваності створює ілюзію стабільної аудиторії, що не відповідає реальному стану речей, а також спотворює дані про справжню читацьку активність за країнами (наприклад, про Бразилію і США як лідерів за кількістю відвідувачів кримськотатарської Вікіпедії) (Wikimedia Statistics, 2025). Ця проблема підтверджує необхідність дослідження кримськотатарських спільнот у світі для формування репрезентативних даних, які можуть бути використані для планування розвитку Вікіпедії.

Серед внутрішніх проблем мовного розділу – нестача патрульних та адміністраторів, а також низька якість перекладів кримськотатарською мовою через використання машинного перекладу. Це характерно для багатьох *lower-resourced* (з малими ресурсами) мовних розділів Вікіпедії, наприклад, гренландської. Помилки на сторінках таких мовних розділів Вікіпедії є особливо небезпечними для джерел, з яких моделі штучного інтелекту беруть інформацію. Це створює своєрідну лінгвістичну петлю приреченості, оскільки редактори продовжують додавати до Вікіпедії перекладені за допомогою моделей штучного інтелекту тексти, а ці моделі продовжують навчатися на погано перекладених текстах. Дослідження Google засвідчують, що моделі машинного перекладу часто припускаються помилок навіть у перекладі базових іменників. Саме тому так важливо, щоб Вікіпедію редагували носії мови (Judah, 2025). Показник кругового перекладу (RTT), який відображає приблизну якість машинного перекладу, для кримськотатарської мови становить 53,1 %, що свідчить про втрату

або спотворення інформації під час машинного перекодування (Варна et al., 2022).

У 2025 році уряд України офіційно затвердив перехід кримськотатарської мови на латинську абетку відповідно до нової редакції правопису. Це рішення має стратегічне значення для цифрової інтеграції мови у глобальні інструменти пошуку, перекладу та обробки тексту, водночас частина статей у Вікіпедії досі створюється кирилицею, що ускладнює редагування, читання і переклад (Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим, 2025). Це ще один аргумент на користь необхідності залучення носіїв мови до вирішення проблем всередині Вікіпедії. Також технічні аспекти проблем слід обговорювати з представниками Фонду «Вікімедіа», який впроваджує свої інструменти для перекладу, зокрема сервіс MinT.

Отже, важливим напрямком розвитку кримськотатарської Вікіпедії є дослідження кримськотатарської діаспори та її освітньо-культурної діяльності з метою залучення більшої кількості носіїв мови до написання і редагування статей. Культурні центри, мечеті, громадські організації, локальні медіа та освітні ініціативи є важливими джерелами знань про спільноти кримських татар. Опрацювання даних переписів населення країн дозволить оцінити чисельність кримських татар, а картографування цих даних сприятиме кращому розумінню геопросторової організації кримськотатарської діаспори. Але це завдання для майбутнього дослідження.

Географія кримськотатарської діаспори охоплює Туреччину, Румунію, Болгарію, Узбекистан, Литву, Польщу, Казахстан та інші країни. Найчисленніша діаспора проживає в Туреччині (близько 5 мільйонів осіб (Крим.Реалії, 2016)). Культурні осередки кримських татар знаходяться в Ескішехірі, Стамбулі, Анкарі, тощо. Також у турецьких університетах зосереджено найбільше кримськотатарських студій, проте їх вивчають без жодного зв'язку з Україною (Український тиждень, 2024). Крім Туреччини, такі студії є також у Німеччині. Окремі проекти, пов'язані з кримськотатарськими студіями є у США, Канаді, Великій Британії, Хорватії та Польщі (Український інститут, 2022). У Румунії кримські татари компактно проживають у Добруджі, де працюють культурні інституції, зокрема радіостанція «Radio T» у місті Констанца (Друкарня, 2025). У Болгарії громади сконцентровані у Ветово, Балчику та Добричі (Укрінформ, 2014). В Узбекистані, де мешкає близько 40 тисяч кримських татар, культурний центр «Авдет» (Ташкент) організовує освітні та культурні заходи (Посольство України в Республіці Узбекистан, 2021). У Литві збереглися поселення нащадків давніх мігрантів, зокрема село Кирик Татар (Громадське радіо, 2016). У Польщі кримськотатарські громади активно діють у

Білостоці, Варшаві, Богониках і Крушинянах; з 2019 року у Варшаві функціонує Центр культури кримських татар (Усеїнов, 2021). У Казахстані основний центр громади розташовано в Алмати, де працює об'єднання «Ватандаш» (Ватандаш, 2025). Є відомості про кримських татар у Німеччині, Нідерландах, Франції, Бельгії, на Кіпрі, в США і Канаді (Крим.Реаліті, 2016).

За різними оцінками, в Україні проживає приблизно 300 тис. кримських татар (UkraineWorld, 2024), насамперед у великих містах (Київ, Львів, Одеса та ін.). Рідною мовою володіють лише 20-25% кримських татар, які проживають на території України (Фонд Східна Європа, 2023). Культурне та громадське життя кримських татар представлене мережею інституцій у Києві, Львові, Одесі, Луцьку та Дрогобичі. Центральну політичну й культурну роль відіграє Меджліс кримськотатарського народу. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим забезпечує взаємодію громади з державними структурами, а Кримськотатарський ресурсний центр надає підтримку переселенцям та організовує культурні події. Одним з важливих духовних центрів є мечеть (а також культурний центр «Birlik») у селі Чайки поблизу Києва, яка виконує роль осередку культурної консолідації. Мечеті загалом мають широку географію в межах України і також є важливими культурними осередками кримських татар.

Вагоме значення має діяльність організації «Вікімедіа Україна», що підтримує проекти з розвитку кримськотатарської Вікіпедії на рівні стратегії організації. Водночас співпраця між організацією та кримськотатарськими культурними інституціями наразі охоплює лише окремі партнерства, зокрема з Представництвом Президента України в Автономній Республіці Крим (Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим, 2025) та кримськотатарським культурним центром у Львові (Wikimedia Україна, 2024).

У контексті цього дослідження можна виокремити декілька рекомендацій для покращення діяльності «Вікімедіа Україна» у напрямку розвитку кримськотатарської Вікіпедії: 1) створення інтерактивної мапи кримськотатарської діаспори із зазначенням активних інституцій і використання її для планування партнерства, подій та освітньої програми; 2) налагодження системної співпраці з кримськотатарськими культурними центрами та мечетями в Україні; 3) розроблення програми залучення редакторів з діаспорних спільнот кримських татар у різних країнах світу, зокрема розроблення курсу для початківців кримськотатарською мовою та його промоція в турецьких та німецьких університетах, де є кримськотатарські студії (для такої комунікації необхідне залучення людини зі знанням мови); 4) організація кампаній з покращення якості статей у Вікіпедії, зокрема в контексті

переходу на латиницю; 5) організація досліджень статистики переглядів кримськотатарської Вікіпедії (із врахуванням впливу ботів) для планування освітньої програми на основі реальних даних.

Список використаних джерел

- Варна, Ankur, Isaac Caswell, Julia Kreutzer, Orhan Firat, Daan van Esch, Aditya Siddhant, Mengmeng Niu, et al. (2022). *Building Machine Translation Systems for the Next Thousand Languages*. arXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2205.03983>
- Diff. (2025). New User Trends on Wikipedia. <https://diff.wikimedia.org/2025/10/17/new-user-trends-on-wikipedia/>
- European Parliament. (2016). *The Situation of National Minorities in Crimea Following its Annexation by Russia*. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU\(2016\)578003](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_STU(2016)578003)
- Judah J. (2025). How AI and Wikipedia have sent vulnerable languages into a doom spiral. <https://www.technologyreview.com/2025/09/25/1124005/ai-wikipedia-vulnerable-languages-doom-spiral>
- Minhas S. and Salawu A. (2025). Wikipedia and indigenous language preservation: analysis of Setswana and Punjabi languages. *Front. Commun.* 10:1442935. doi: 10.3389/fcomm.2025.1442935
- The Guardian*. (2016). Endangered languages: the full list. <https://www.theguardian.com/news/datablog/2011/apr/15/language-extinct-endangered>
- UConn Library. (2025). *UNESCO classification. Endangered languages*. <https://guides.lib.uconn.edu/c.php?g=1232158&p=9415488>
- UNESCO. (2010). *Atlas of the world's languages in danger*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187026>
- UkraineWorld. (2024). *5 речей, які потрібно знати про кримських татар*. <https://ukraineworld.org/en/articles/opinions/crimean-tatars>
- Wikimedia Statistics. (2025). *Crimean Tatar Wikipedia*. <https://stats.wikimedia.org>
- Ватандаш. (2025). *Ватандаш*. <https://vatandash.kz/>
- Верховна рада України. (2023). *Про схвалення Стратегії розвитку кримськотатарської мови на 2022-2032 роки*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224-2022-%D1%80#Text>
- Вікіпедія. (2024). *Список Вікіпедій*. <https://w.wiki/GVKf>

- Громадське радіо. (2016). *Кримські татари у Литві 600 років дбайливо зберігають іслам*. <https://hromadske.radio/news/2016/01/05/krymski-tatary-u-lytvi-600-rokiv-dbaylyvo-zberigayut-islam>
- Друкарня. (2025). *Татари Добруджі. Частина 5: Друга половина XX століття та сучасність. Проблеми збереження ідентичності добруджанських татар*. <https://drukarnia.com.ua/articles/tatari-dobrudzhi-chastina-5-druga-polovina-khkh-stolittya-ta-suchasnist-problemi-zberezheniya-identichnos-E6o7l>
- Крим.Реалії. (2016). *Уламки ядра: діаспора кримських татар*. <https://ua.krymr.com/a/27875218.html>
- Посольство України в Республіці Узбекистан. (2021). *Кримські татари в Узбекистані*. <https://uzbekistan.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/krimski-tatari-v-uzbekistani>
- Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. (2025). *Serbest Entsiklopediya: Марафон з наповнення та вдосконалення Вікіпедії кримськотатарською мовою*. <https://ppu.gov.ua/press-center/serbest-entsiklopediya-marafon-z-napovnennia-ta-vdoskonalennia-vikipedii-krymskotatarskoii-movoiu/>
- Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. (2025). *Уряд затвердив використання нового правопису кримськотатарської мови*. <https://ppu.gov.ua/press-center/uriad-zatverdyyv-vykorystannia-novoho-pravopysu-krymskotatarskoii-movy/>
- Український інститут. (2022). *Українські та кримськотатарські студії за кордоном: дослідження стану і потреб*. https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/ukrainian-and-crimean-tatar-studies-in-the-world_ukr.pdf
- Український тиждень. (2024). *Кримськотатарські студії у світі відірвані від України*. <https://tyzhden.ua/krymskotatarski-studii-u-sviti-vidirvani-vid-ukrainy/>
- Укрінформ. (2014). *Кримські татари, що живуть у Болгарії, виступають за Крим у складі України*. https://www.ukrinform.ua/rubric-world/1633356-krimski_tatari_shcho_givut_u_bolgariii_vistupayut_za_krim_u_skladi_ukraini_1918488.html
- Усеїнов, Н. (2021). *Кримські татари в Польщі: від біженства до історій успіху і боротьби за Крим*. <https://naszwybir.pl/krymski-tatary/>
- Фонд Східна Європа. (2023). *Національний корпус кримськотатарської мови*. <https://eef.org.ua/6445-2/>
- Wikimedia Україна. (2024). *Львівська вікізустріч до марафону написання статей у кримськотатарській Вікіпедії*. <https://w.wiki/BVva>

**СЕКЦІЯ
ЯКІСТЬ, ПОВНОТА ТА ДОСТОВІРНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ
У ВІКІПЕДІЇ ТА ВІКІПРОЄКТАХ**

УДК 904.05(477.63)“652”:004.738.5(030)

ПЕКТОРАЛЬ З ТОВСТОЇ МОГИЛИ НА ШПАЛЬТАХ ВІКІПЕДІЇ: ВЕРИФІКАЦІЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

PECTORAL FROM THE TOVSTA MOHYLA ON THE COLUMNS OF WIKIPEDIA: VERIFICATION OF THE PRESENTATION

Бабенко Леонід Іванович,
старший науковий співробітник,
Харківський історичний музей імені М. Ф. Сумцова,
м. Харків, Україна
e-mail: babenkolnd@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5498-9278

Leonid Babenko,
Senior Researcher,
Kharkiv Historical Museum named after M. F. Sumtsov,
Kharkiv, Ukraine
e-mail: babenkolnd@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5498-9278

Анотація

Стаття присвячена верифікації інформації про пектораль з Товстої Могили, розміщеної в однойменній статті в Вікіпедії. Вказано на значну кількість дрібних помилок та лакун, що містить допис про пектораль. Обґрунтована необхідність розділу, присвяченого спростуванню фейків. Подолання подібних недоліків можливе завдяки більш широкому залученню науковців.

Ключові слова: пектораль, Товста Могила, Мозолевський, скіфи, Вікіпедія.

The article is devoted to the verification of information about the pectoral from Tovsta Mohyla, published in the article of the same name in Wikipedia. It points out a significant number of minor errors and gaps in the article about the pectoral. The need for a section dedicated to refuting fakes is substantiated. Overcoming such shortcomings is possible thanks to the wider involvement of scientists.

Keywords: pectoral, Tovsta Mohyla, Mozolevsky, Scythians, Wikipedia.

Вікіпедія в наш час є найбільш затребуваним джерелом інформації, до якої звертається пересічний пошукач. Поряд з цим енциклопедія зазнає чимало дорікань через розміщення в статтях неповної, подекуди навіть спотвореної інформації, що суттєво знижує довіру

до ресурсу з боку споживача. З власного досвіду можу засвідчити цікаве спостереження – мене цілком влаштовує отримана в Вікіпедії інформація широкого спектру, від спортивних до професійно недотичних наукових сфер, але при зверненні до тематики, що складає коло власних наукових інтересів, добре помітна не тільки її неповнота, а й, почасти, хибність.

Як приклад, пропоную розглянути статтю, присвячену пекторалі з Товстої Могили – найвизначнішого шедевр греко-скіфської тореветики і найбільш відомого широкому загалу предмету, пов'язаному з давньою історією України. Нещодавно факт широкої популярності пекторалі було підтверджено публікацією бібліографічного покажчика, де було враховано 1662, в яких згадується пектораль (Бабенко et al., 2021, с. 21-144).

Однак подібна популярність має і зворотній бік, і від часу відкриття її супроводжує довгий шлейф нісенітниць різного штибу – про пектораль як карту Скіфії чи скіфський календар; про пектораль як традиційну прикрасу скіфських царів; про зображення звірів на пекторалі як взірць скіфського звіриного стилю; про «детективну» історію доставлення пекторалі у Київ під старою тілогрійкою, одягнутою Б.М. Мозолевським у вагоні потягу; про десятки книжок, присвячених безпосередньо пекторалі. Один «дослідник», описуючи центральну сцену пекторалі, бачить там дресировану змію, що вибирає крупинки золота з овечої шкіри. Інший, «встановивши» родинний зв'язок між Гомером та Атеєм, визначає день створення пекторалі та ім'я її автора... (Бабенко, 2021, с. 14-16).

І, з огляду на існуючий алгоритм редагування статей Вікіпедії, завжди існує небезпека доповнення її змісту «гіпотезами» подібного штибу.

Популярність пекторалі певною мірою підтверджує і кількість версій статті на шпальтах Вікіпедії – на цей час статтю презентовано чотирнадцятьма мовами, переважно європейськими (які доповнює матеріал індонезійською та бенгальською мовами), причому кількість цих версій за короткий термін зросла більш ніж вдвічі. Втім, більшість з них не оригінальні, а є своєрідною калькою тієї чи іншої самостійної версії. Приємно відзначити, що стаття українською мовою серед інших найбільш інформативна і їй до цього часу вдалося уникнути перелічених вище нісенітниць.

Але і цю статтю вирізняє помітна кількість дрібних похибок та лакун, яких можна було б уникнути. На початку статті наводяться загальні параметри пекторалі – розмір, вагу, матеріал, пробу золота,

а також перелік технічних прийомів, застосованих про її виготовленні. До наведених даних претензій немає, але викликає подив активне посилання (яке застосоване і при вказанні місця та часу знахідки пекторалі) як на джерело наведеної інформації на сайт «Кампот», де розміщено анонімну компілятивну статтю про пектораль. Поміж іншим, у цій статті переповідано і псевдонаукову «гіпотезу» про пектораль як карту скіфських скарбів, що надає їй виразне псевдонаукове забарвлення. Це більш дивно тим, що стаття Вікіпедії містить трохи нижче посилання на монографію Б. М. Мозолевського (Мозолевський, 1979, с. 73) – власне документоване наукове першоджерело, посилання на яке було б більш доцільне.

Найбільше місця відведено опису пекторалі, за основу якого відредагований текст допису М. В. Русяєвої, підготовлений для 5-томної «Історії українського мистецтва» (Русяєва, 2008, с. 520-522). У підсумку до декількох «огріхів» авторського тексту добавилися ще й редакторські. Так, в описі центральної сцени верхнього фризу вказано, що чоловіки розтягнули «хутро». Насправді це не хутро, а виріб із хутра – сорочка, сорочка-панцир, каптан, куртка чи сісірна, і подібна атрибуція має принципове значення для визначення смислу як центральної сцени, так і всієї пекторалі. Вказано, що по обидві сторони від центральної сцени «стоять корови і коні з телятами». Але ж там не «коні з телятами» (телята з коровами), а кобили з лошатами, і вони розміщені ближче до центральної сцени, отже їх треба згадати першими. Згадано «слуг, один з яких доїть вівцю, а інший – корову». Але другий юнак-слуга не доїть корову, ту корову ссе теля, а сама корова звернена до юнака головою. Юнак же тримає в руках амфору, вміст якої є однією із загадок пекторалі. Вказано, що «пелюстки деяких квітів покриті кольоровою емаллю». Насправді емаль не просто кольорова, а блакитна, і поєднання двох кольорів – золотого і блакитного, створювали кольорову гаму, дуже схожу на кольори українського прапора, що ще більше вирізняє пектораль як символ давньої культури України.

Висвітленню проблем семантики сюжетів та композиції пекторалі відведено половина речення з посиланням на 6 робіт кінця 70-х – початку 90-х років. Насправді це має бути найбільш об'ємний розділ статті, адже щонайменше 80% робіт, присвячених пекторалі, розглядають саме проблеми семантики, і більшість з них була опублікована саме за останні 30 років.

У статті виокремлено розділ «Відображення у культурі», де згадано золоту монету, відкарбовану Національним банком України у 2003 р. та наведено її зображення. Дійсно, безпрецедентна

популярність пекторалі з Товстої Могили, її вишуканість та довершеність, спричинили не меншу популярність у широкому загалі. І цей розділ навряд чи варто обмежувати згадкою однієї монети. Парадоксально, що навіть у російськомовній чи білоруській версії статті «Пектораль» таких «відображень» наведено значно більше. Зокрема, можна згадати набір з 4 пам'ятних монет у вигляді ромбу із зображенням пекторалі та окремих її фрагментів, відкарбованих у 2019 році; поштову марку 1999 року та філателістичний блок 2013 року Укрпошти (а ще конверт часів СРСР); пам'ятники пекторалі в Києві, Донецьку, Миколаєві та інших містах; зображення на одній із сторінок закордонного біометричного паспорту; використання у назві фестивалів, премій («Київська пектораль») тощо.

Для отримання додаткової інформації про пектораль наведено посилання на статтю, присвячену кургану «Солоха». Особливих заперечень немає, але у цьому випадку варто було б навести посилання і на статтю «Чортотлик», пам'ятки, яка культурно, хронологічно та територіально значно ближча Товстій Могилі.

Стаття критично мало ілюстрована – репрезентовано лише три фотографії пекторалі, де відтворено загальний вигляд та окрему сцену шматування грифонами коня. Навіть у російськомовній версії таких сцен, взятих з монографії Б. М. Мозолевського, вісім. А саме довершеність мікроскульптури, яку можна розгледіти на фотографіях окремих фрагментів, склала пекторалі славу неперевершеного шедевр торевтики. Певне збентеження викликає один підпис до фотографії загального вигляду пекторалі, а саме – «Час створення 1971 рік». Його треба або ж змінити на «час відкриття/віднайдення», або ж вказати другу чверть IV ст. до н.е., як це правильно зазначено в тексті на початку статті.

Найкраще враження справляє наведений список літератури. Він доволі репрезентативний і містить основні роботи дослідників, опубліковані впродовж усього п'ятдесятиріччя вивчення пекторалі. Важлива і відсутність у ньому нефарбованих чи, взагалі, псевдонаукових робіт. Фарбованість цього списку літератури особливо добре помітна у порівнянні хоча б з аналогічним списком російськомовною версії статті, який не лише вкрай короткий, а й складається з випадкових робіт, у тому числі невідомо з яких причин включеної до нього якоїсь дитячої казки (Вольнская И., Кашеев К. Большая книга приключений для храбрых и любопытных).

Втім, стаття про пектораль з Товстої Могили не єдина в цій енциклопедії, де згадується ця прикраса, а відтак – можливі нісенітниця про неї можна знайти і в інших місцях. Зокрема, в біографічній статті,

присвяченій Борису Мозолевському, наведено «історію» таємного доставлення археологом пекторалі в Київ, «одягнутою на шию і замаскованою старою тілогрійкою», яку так полюбують повторювати різні дописувачі на шпальтах газет чи сайтах інтернету. Цікаво, що для вдумливого читача цю вкрай «зворушливу» історію можна легко спростувати, звернувшись до схожої статті, присвяченій Петру Тимофійовичу Троньку, де, поміж інших його звитяг, зазначено, що він особисто супроводжував пектораль до Києва. Уявити собі такий тандем у складі Бориса Мозолевського у засмальцьованій тілогрійці та безпосереднього на той час заступника В. В. Щербицького, що таємно доставляють у столицю пектораль, дійсно важко. Тому вкрай важливо і доцільно було б окремий розділ в статті «Пектораль» присвятити розвінчуванню подібних фейків.

Таким чином, верифікація змісту статті «Пектораль з Товстої Могили», розміщеної в Вікіпедії, виявила низку неточностей, недоліків та лагун, що спотворюють уявлення про прикрасу. Стаття потребує суттєвого редагування. Основною перепоною для редагування подібних статей та доведення їх у належний стан є слабка залученість власне науковців до цієї роботи. Небажання та скептицизм науковців до цієї сфери діяльності цілком зрозумілий – окрім незвичного, неакадемічного, формату статей в цілому, анонімності дописів, тощо, будь-який доробок науковця може буде доповнений «аматором» тією чи іншою нісенітницею, що зведе нанівець всю роботу фахівця. Отже, існуючий формат наповнення Вікіпедії поки що є завадою для більш активного залучення науковців для роботи на шпальтах енциклопедії.

Список використаних джерел

- Бабенко, Л. І. (2021). Пектораль з Товстої могили: у полоні міфів та фейків. *Тези доповідей до XXV Міжнародної наукової конференції «Слобожанські читання»*. Друкарня Мадрид, 14-16.
- Бабенко, Л. І., Білан, Ю. О., & Полідович, Ю. Б. (2021). *Пектораль з кургану Товста Могила: 50 років досліджень: бібліографічний огляд*. ТОВ «Фенікс».
- Мозолевський, Б. М. (1979). *Товста Могила*. Наукова думка.
- Русяєва, М. В. (2008). Образотворче і вжиткове мистецтво. *Історія українського мистецтва. Т. 1: Мистецтво первісної доби та стародавнього світу*. ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 380-565.

УДК 78:004.738.5(03)=161.2

**СТАТИСТИКА СТАТЕЙ МУЗИЧНОЇ ТЕМАТИКИ В
УКРАЇНСЬКІЙ ВІКІПЕДІЇ: ТЕМАТИЧНЕ ОХОПЛЕННЯ,
ЯКІСТЬ І ПЕРЕГЛЯДИ**

**STATISTICS OF MUSIC-THEMED ARTICLES IN
UKRAINIAN WIKIPEDIA: THEMATIC COVERAGE,
QUALITY, AND PAGEVIEWS**

Бондаренко Андрій Ігорович,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри музичного мистецтва
Київського національного університету культури і мистецтва,
Київ, Україна
e-mail: bondareandre@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6856-991X

Andrii Bondarenko,
PhD in Art Studies,
Associate Professor of the Department of Musical Art;
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
e-mail: bondareandre@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-6856-991X

Анотація

У роботі проаналізовано тематичне охоплення, популярність і якість статей музичної тематики в українській Вікіпедії. Використано два підходи: аналіз статистичної вибірки випадкових статей та аналіз категорій статей. Показано, що частка музичних статей у загальному масиві впродовж 2010–2025 років знизилась із понад 4% до близько 2,4%, водночас суттєво зріс сегмент популярної музики. Найбільші категорії становлять статті про музикантів, альбоми та гурти, тоді як музична теорія й освіта представлені значно менше. Виявлено вищу відвідуваність статей про українських виконавців. Окреслено проблеми джерельної бази та запропоновано активніше залучати науковців і студентів до покращення якості контенту.

Ключові слова: Вікіпедія, статистичний аналіз, музичне мистецтво.

The paper analyzes the thematic coverage, popularity, and quality of music-related articles in the Ukrainian Wikipedia. Two approaches are applied: statistical sampling of randomly selected articles and category-based analysis. The results show that the share of music articles in the overall corpus decreased from over 4% to about 2.4% between 2010 and 2025, while the segment devoted to popular music grew significantly. The largest categories include articles about musicians, albums, and bands, whereas music theory and music education are much less represented. Higher view rates of articles about Ukrainian performers are identified. Problems in the source base are outlined, and stronger involvement of scholars and students in improving content quality is proposed.

Keywords: Wikipedia, statistical analysis, music art.

Вікіпедія, як універсальна енциклопедія, охоплює практично всі галузі знань від історії стародавнього світу до сучасних наукових відкриттів та культурних подій. Оскільки Вікіпедія відкрита для редагування користувачами з різними інтересами та різних професій, наповнення Вікіпедії дозволяє оцінити структуру бази знань людства в цілому та оцінити, яку долю в загальному тезаурусі людства відіграє та чи інша галузь знань. Для кількісної оцінки при цьому можна використовувати як кількість статей Вікіпедії тієї чи іншої тематичної сфери, так і сумарну кількість відвідувань цих статей. Зосередимось на статтях музичної тематики, що представляють один із видів мистецтва і водночас наукового знання, що зафіксовано, наприклад у шифрах «025» та «17.00.03» в українській освітній системі.

Вперше тематична статистика на основі статистичних вибірок із 1000 статей, була представлена у 2010 році в рамках вікіпроекту «Статистика» (Вікіпроект:Статистика, n.d.). аналізу, який ґрунтується на випадковому доборі тисячі сторінок з усієї української Вікіпедії. Вибірка генерується інструментом AutoWikiBrowser (n.d.) з використанням функції «Random articles», після генерації кожна стаття класифікується вручну за відповідним тематичним блоком. Такий підхід дозволяє отримати репрезентативну модель структури Вікіпедії на певний момент часу та порівнювати дані різних років.

Згідно статистичної вибірки частка статей музичної тематики в українській Вікіпедії у 2010 році склала 3,7%, що перевершувало кількість з інших галузей мистецтва, проте поступалось кількості статей про населені пункти (31%) та астрономічні об'єкти (12%), значна частина яких була створена ботами в автоматичному режимі (Діаграма 1). Згідно з дослідженням 2011 року статті музичної тематики склали 4,2% від усіх статей Вікіпедії. Проте цей

Діаграма 1. Статистична вибірка статей української Вікіпедії 2010 року. Джерело: (Бондаренко, 2011)

показник був меншим ніж аналогічний в англійській (6,2%) або польській Вікіпедії (9,4%). Натомість аналіз вибірки-1000, виконаний автором цієї публікації станом на 30 жовтня 2025 року показав суттєві зміни в структурі української Вікіпедії. Частка музичних статей знизилась до 2,4%, знизилась також частка астрономічних об'єктів (до 3,5%), натомість зросла – військової та історичної тематики (по 8%), а частка статей про населені пункти суттєво не змінилась (33%).

Інший підхід до кількісної оцінки масиву статей певної тематики полягає в аналізі вмісту категорії за допомогою інструменту PetScan (n.d.). Дослідження музичної категорії вперше були виконані 2010 року і виявили 5 приблизно рівноцінних великих категорій – композитори, інструменталісти, співаки, музичні гурти та музичні альбоми (10-16%). Значно менш чисельними були категорії про твори класичної або академічної музики (Діаграма 2).

Дослідження автора станом на 30 жовтня 2025 року виявили близько 37 тисяч статей музичної тематики, розподіл яких представлено у таблиці 1.

Представлені результати дозволяють спостерігати, що частка популярної музики за останні роки суттєво зросла, тоді як класичної та сучасної академічної – зменшилась.

Нарешті, дослідження популярності статей музичної тематики проводились у Вікіпроекті «Музика» регулярно у 2010–2014 та 2017–2019 роках. Порівняльний аналіз вибірок також дозволяє відслідкувати тенденцію до зростання інтересу поп-музики і зменшення – академічної (табл. 2). Привертає увагу також стале «лідерство» М. Лисенка серед класичних/академічних музикантів і, натомість, мінливість лідерських позицій серед поп-музикантів, що загалом відповідає властивій швидкоплинності смаків сучасної аудиторії та сталості репутації класиків.

Табл. 2

Найбільш відвідувані статті української Вікіпедії про класичних та поп-музикантів. Джерело: Вікіпроект:Музика (n.d.)

Рік	Класичний/академічний музикант	Кількість відвідувань	Поп-музикант (гурт)	Кількість відвідувань
2010	М. Лисенко	29 777	Океан Ельзи	22 021
2011	М. Лисенко	52 775	Океан Ельзи	29 885
2012	М. Лисенко	87 669	Н. Яремчук	56 712
2013	М. Лисенко	70 603	Дзідзьо	194 339
2014	М. Лисенко	51 335	С. Вакарчук	79 791
2017	М. Лисенко	73 676	О. Винник	277 413
2018	М. Лисенко	65 056	О. Винник	180 580
2019	М. Лисенко	59 371	MARUV	162 767

Примітно, що в українській Вікіпедії статті про українських музикантів досягають кращих показників відвідуваності ніж про зарубіжних, наприклад, стаття про М. Лисенка має на 5-15% більше переглядів ніж статті про Ф. Шопена або В.А. Моцарта. Це пояснюється тим, що аудиторія україномовної Вікіпедії – це переважно користувачі з України, і спонукає вважати, що прикметник «українська» фактично вказує не тільки на мову проекту, але і його аудиторію.

Складнішим, і, відповідно, менш дослідженим є питання якості статей української Вікіпедії. В загальному випадку якість статті залежить від кількості та якості джерел, залучених під час її написання. Наприклад, про серйозність підходу до музичних статей

про музикантів-класиків можуть свідчити наявність близько 1000 посилань на Українську музичну енциклопедію (видання Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, 2006–2013), в той час як статті про поп-музикантів та музичні гурти нерідко обмежуються посиланнями на комерційні бази даних та статті в популярних журналах, що негативно позначається на їх якості, зокрема призводить до надлишку деталей особистого життя, емоційних характеристик і браку аналітики. У зв'язку з цим закликаємо музикознавців до покращення статей української Вікіпедії музичної тематики, зокрема шляхом додавання результатів власних досліджень, опублікованих у рецензованих наукових журналах із відповідними посиланнями. Доцільним виглядає і залучення студентів до роботи у Вікіпедії для покращення статей музичної тематики (зокрема, про музичні твори українських та іноземних авторів) та підготовку аудіозаписів творів українських авторів для подальшого завантаження у Вікісховище (Бондаренко, 2021).

Список використаних джерел

- Вікіпроект «Статистика»*. Порівняльні вибірки. (n.d.)
https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Проект:Статистика/Порівняльні_вибірки — Вікіпедія (дата звернення: 15 грудня 2025 року).
- Вікіпроект «Музика»*. Найвідвідуваніші статті. (n.d.)
https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Проект:Музика/Найвідвідуваніші_статті (дата звернення: 15 грудня 2025 року).
- AutoWikiBrowser*. (n.d.). <https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:AutoWikiBrowser> (дата звернення: 15 грудня 2025 року).
- PetScan*. (n.d.). <https://petscan.wmcloud.org/> (дата звернення: 15 грудня 2025 року).
- Бондаренко, А. (2011). Зміст Вікіпедій. Презентація до української вікіконференції, Львів-2011. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Зміст_Вікіпедій.pdf
- Бондаренко, А. (2011). *Вікіпедія для музикантів*.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ВІКІПЕДІЯ_ДЛЯ_МУЗИКАНТІВ2.pdf
- Бондаренко, А. (2021). Вікіпедія в музичній освіті: досвід і перспективи. *Імідж сучасного педагога*, 2 (197), 83–86.

УДК 910.4:004.738.5=161.2

**ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ КРАЇН СВІТУ ТА
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ОДИНИЦЬ У ВІКІМАНДРАХ: АНАЛІЗ СТРУКТУРИ
УКРАЇНОМОВНОГО РОЗДІЛУ**

**REPRESENTATION OF COUNTRIES OF THE WORLD
AND ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL UNITS IN
WIKIVOYAGE: ANALYSIS OF THE STRUCTURE OF THE
UKRAINIAN-LANGUAGE SECTION**

Гриценко Андрій Петрович,
доктор педагогічних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту філології та історії
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
Глухів, Україна
e-mail: hrytsenko@gnpu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9107-1394

Andriy Hrytsenko,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Director of the Educational and Scientific Institute of Philology and History
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University,
Hlukhiv, Ukraine
e-mail: hrytsenko@gnpu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9107-1394

Анотація

У статті здійснено комплексний аналіз структури україномовного розділу Вікімандрів станом на грудень 2025 року. На основі даних про 1 132 статті визначено рівень репрезентованості континентів, країн та адміністративно-територіальних одиниць, включно з містами, селищами та селами України. Виявлено суттєві дисбаланси між регіонами світу: домінування Європи та недостатню представленість Африки, Океанії, Америк та Антарктиди. Деталізовано специфіку наповнення статей про Україну, де найбільшу кількість матеріалів становлять міста та туристично привабливі локації, натомість села та селища висвітлено обмежено, перш за все, через їх недостатню релевантність для цього проєкту. За результатами аналізу запропоновано напрями удосконалення змістового наповнення Вікімандрів, зокрема щодо розширення контенту про регіони,

маловідомі населені пункти та природоохоронні території. Отримані дані можуть бути використані в туристичній освіті, цифровій гуманітаристиці та дослідженнях онлайн-енциклопедичних спільнот.

Ключові слова: Вікімандри, Вікіпедія, цифрові проєкти, туристичний контент, інформаційна нерівномірність, адміністративно-територіальне представлення, україномовний розділ.

The article provides a comprehensive analysis of the structure of the Ukrainian-language section of Wikivoyage as of December 2025. Based on data on 1,132 articles, the level of representation of continents, countries and administrative-territorial units, including cities, towns and villages of Ukraine, was determined. Significant imbalances between regions of the world were identified: the dominance of Europe and the underrepresentation of Africa, Oceania, the Americas and Antarctica. Significant imbalances between world regions were identified: the dominance of Europe and the underrepresentation of Africa, Oceania, the Americas, and Antarctica. The specifics of the content of articles about Ukraine were detailed, where the largest number of materials are cities and tourist-attractive locations, while villages and settlements are covered to a limited extent, primarily due to their insufficient relevance for this project. Based on the results of the analysis, directions for improving the content of Wikivoyage are proposed, in particular, regarding the expansion of content about regions, little-known settlements and nature reserves. The data obtained can be used in tourism education, digital humanities and research on online encyclopedic communities.

Keywords: Wikivoyage, Wikipedia, digital projects, tourist content, information asymmetry, administrative-territorial representation, Ukrainian-language section.

Сестринські проєкти Вікіпедії посідають помітне місце у сучасному інформаційному середовищі, однак їхній науковий аналіз залишається недостатнім. Особливо це стосується українських Вікімандрів – туристичного проєкту, що функціонує вже понад десятиліття й відображає структуру світових та національних туристичних об'єктів. Попри значний поступ у його розвитку, рівень наповнення окремих тематичних категорій і регіонів є нерівномірним, що актуалізує проблему системного вивчення контенту. Аналіз представленості країн, регіонів та населених пунктів, зокрема України, дає змогу оцінити інформаційний баланс та окреслити напрями вдосконалення. Саме тому дослідження наповнення Вікімандрів стає важливим внеском у розуміння цифрових ресурсів для освіти, туризму та популяризації культурної спадщини.

Аспекти значення Вікіпедії в суспільстві у різних аспектах вивчали цілий ряд дослідників. Серед них виокремимо В. Білецького та А. Бондаренка (Білецький *ті ін.*, 2013), Є. Букета (Букет, 2023), Б. Дербалю (Дербаль, 2023), С. Дячок (Дячок, 2021), О. Кущу (Кущ, 2018),

А. Луцюка (Луцюк, 2017), О. Чиркова (Чирков, 2013) та ін. Роль Вікіенциклопедії в контексті її освітнього процесу вивчали автор статті (Гриценко, 2021а; Гриценко, 2020; Гриценко та ін., 2022; Гриценко, 2021b; Гриценко, 2018; Сергієнко та ін., 2020; Hrytsenko, 2019) та вчена Г. Онкович (Онкович та ін., 2024; Онкович та ін., 2017; Онкович, 2018; Онкович, 2017; Onkovych, 2017), яка ввела у науковий обіг новий термін «Вікідидактика». Попри такий інтерес до цієї теми, сестринські проекти Вікіпедії опинилися поза увагою вчених. Зокрема, аспекти використання Вікімандрів у навчанні на спеціальності з туризму вивчала науковиця М. Сеньків (Сеньків, 2023).

Таким чином, актуальним стає дослідження представлення різних країн світу та адміністративних одиниць в україномовній версії Вікімандрів.

Проведене нами дослідження ґрунтується на кількісному та структурному аналізі контенту україномовного розділу проекту Вікімандри (Wikivoyage), шляхом перерахування наявних (понад 1,1 тис.) статей з допомогою наявних категорій та структури регіонів, станом на 12 грудня 2025 року. Джерельною базою слугували статистичні дані самого проекту, результати авторського моніторингу та класифікації статей за географічними регіонами, адміністративно-територіальними одиницями та типами туристичних об'єктів.

У роботі до того ж, нами було застосовано методи контент-аналізу, статистичного узагальнення, порівняльного аналізу, а також картографічний метод. Для візуалізації результатів використано статистичний метод картодіаграм, що дало змогу наочно продемонструвати регіональні диспропорції наповнення Вікімандрів як на глобальному, так і на національному рівнях. Картографування виконано шляхом поєднання кількісних показників зі світовою картою та картою адміністративно-територіального устрою України, що дозволило виявити концентрацію контенту та «білі плями» в представленні окремих регіонів і типів населених пунктів (місто, селище, село) з метою виявлення регіональних диспропорцій контенту.

Українські Вікімандри (англійською, Wikivoyage, українською – Віківояж, Вікітур), станом на 12 грудня 2025 року із 1 132 (за іншими даними 1 144 статті), займають лише 21-ше місце серед інших 26 мовних розділів. Беззаперечні лідери – це англомовний (понад 33,8 тис. статей) та німецькомовний розділи (понад 20,8 тис. статей), а також польський (понад 13,6 тис.), італійський (бл. 11,8 тис.), французький (понад 9,8 тис.). Безпосередніми сусідами по «перегонах» є шведський мовний розділ (1 615 статей), індонезійський (1 556), японський (1 545), в'єтнамський (1 482), грецький (1 461) й есперанто (1 425) та позаду румунська (934) й чеська (597) (Wikiscan, 2025).

Український розділ Вікімандрів веде свій початок з 2012 року. Саме 13 листопада користувач Base започаткував тестову вікі в Інкубаторі Вікімедіа, а 8 грудня 2012 року було створено першу статтю Європа. Тобто у ці грудневі дні народилися Вікімандри. Їм цього року виповнилося 13 років.

З 17 січня по 1 лютого 2013 року проходило голосування щодо назви україномовного проекту. Переміг варіант Вікімандри. 22 січня 2013 року користувачі Base та RLuts стали першими адміністраторами ще тестової на той час вікі. За перші три місяці (16 лютого 2013-го) кількість статей у Вікімандрах досягла 100. Сотою стала стаття «Як використовувати сторінки обговорення». Буквально за три тижні (6 березня 2013-го) кількість статей подвоїлася й досягла 200. Двохсотю стала стаття «Монако». Це був поки найінтенсивніший період створення статей, коли щодня створювалося в середньому по 5,3 статті. 21 березня 2013 року Рада повірених та Мовний комітет Фонду Вікімедіа схвалили створення українських Вікімандрів (баг 46417). А 28 березня й було створено українські Вікімандри. На той час у проєкті було 228 статей (Вікімандри, 2025).

Станом на 12 грудня 2025 року створена 1 132 статті. Структурно система побудови статей у вікімандрах вона має 9 розділів (1 045+9=1 054 статті): Азія (162), Антарктида (1), Африка (110), Європа (656), Океанія (31), Південна Америка (21), Північна Америка (64), а також Маршрути (54) й Розмовники (23). Вікімандри / головна (1 стаття).

Проаналізуємо структуру за континентами світу, згідно загальноприйнятих принципів регіоналізації в науці та представлені у всіх 26 мовних розділах (перш за все, англomовних та україномовних) Вікімандрів:

Азія (**162** або 15,4% від статей про країни) має статті **6** підрозділів: Середня Азія – **10** (лише 6 країн, 2 міста (Астана та Шахризб) та дві статті регіонів країн Північний Казахстан та Південний Узбекистан), Східна Азія – **23** (7 країн, 8 міст та 2 видатні пам'ятки (Велика Китайська стіна та Палац), а також 4 регіони країн), Близький Схід – **54** (16 країн, 36 міст (у т. ч. 11 – у Туреччині, по 4 – в Єгипті, Саудівській Аравії та Сирії, по 3 – в Ізраїлі та Лівані), 1 регіон країни, 1 аеропорт та 1 архіпелаг), Росія та Кавказ – **22** (з них – Росія (в Азії суто 3 статті – озеро Байкал та 2 міста), а також Кавказ (19): 5 країн та регіонів, 15 міст (у т. ч. 8 – у Грузії (добра – Мцхета) та 4 – у Вірменії), Південна Азія – **22** (10 країн, 10 міст (у т. ч. 5 – у Шрі-Ланці), 2 визначні місця (всі вони у Шрі-Ланці), Південно-Східна Азія – **22** (11 країн, 8 міст, 4 регіони країни (всі вони у Малайзії). Охоплення

загалом достатнє, але структура нерівномірна: міста представлені добре, тоді як статті про регіони, національні парки та інші об'єкти – мінімально. Близький Схід – найбільш репрезентований (54 статті або рівно третина), що пов'язано як з туристичним інтересом, так і з великою кількістю країн регіону.

Антарктида – лише **1** стаття або 0,09% від статей про країни;

Африка (**110** або 10,4% від статей про країни) має статті **6** під-розділів: Північна Африка – **25** (6 країн, 16 міст (у т. ч. 5 – у Тунісі, 4 – в Єгипті та 3 – у Алжирі), по 1 (**3**) острову, архіпелагу та ес-клаву (автономне місто Мелілья – зразкова стаття)); Сахель – **5** (5 країн та жодної статті про міста); Західна Африка – **19** (13 країн, 6 міст); Центральна Африка – **11** (9 країн, 2 міста); Східна Африка – **19** (14 країн та територій, 4 міста (з них 2 – у Танзанії) та 1 острів (Занзібар, доволі розлого)); Південна Африка – **30** (9 країн (найбільш розлого – Намібія та Зімбабве), 11 міст (у т. ч. 5 – у Намібії та 3 – у ПАР), 10 регіонів країни (всі вони у Намібії)). Африка має збалансовану структуру за країнами, але вкрай мало статей про міста (більшість – великі столиці або туристичні центри). При цьому, найповніше висвітлені: Північна Африка (25 статей), включно з містами, островами та автономною територією (Мелілья) та Південна Африка (30 статей), з яких більша частина присвячена Намібії та ПАР.

Загалом, представленість статей за частинами світу (розділами у Вікімандрах) ми представили тут на рис. 1.

Рис. 1. Представленість статей у Вікімандрах за частинами світу (розділами)

Європа (**656** або 58,0% від усіх статей чи або 62,2% від статей про країни, з них – 292 статті або 44,5% про Україну, а в розрізі усіх статей (1 132) – це 25,8%)) має 12 підрозділів та **8** статей цих регіонів: Балкани – **66** (11 країн, 36 міст (у т. ч. 8 – у Румунії та 7 – у Молдові та Придністров'ї й, доволі розлого Мостар – у Боснії та Герцеговини, Бухарест і Констанца – у Румунії)), 13 регіонів країни (у т. ч. 9 – у Румунії), 1 село у Румунії та 1 інші місця, а також 4 курорти (Сонячний Берег та Золоті піски – у Болгарії, Сатурн – у Румунії та Албанська рив'єра) та по 1 (2) бухті та рів'єрі); Бенілюкс – **20** (3 країни, 10 міст (у т. ч. 8 – у Нідерландах, розлого Лейден – у Нідерландах та Антверпен – у Бельгії), 3 регіони країни (у т. ч. 2 – у Нідерландах), 2 провінції країни (Нідерланди та Бельгія), 2 регіони провінції (усі – у Нідерландах)); Східна Європа - **396** або 60,4% від всієї Європи (3 (2) країни (Росія була порахована в Азії + 2 статті, тут – росія (93 або 23,5% від статей про Східну Європу) й ЄСРП), 218 міст (у т. ч. 8 – у Білорусі, у Росії – 60 міст (у т. ч. активно опрацьований окупований росією Крим: 5 регіонів, 18 міст та всі 4 райони м. Севастополя), а також: 11 – Ленінградська (розлога стаття – Гатчина), 8 – Вологодська (повні майже всі статті), 7 – Псковська обл. (повні майже всі статті), 1 селище у Башкортостані, 1 село в Ленінградській області, 1 курорт, 8 передмість Санкт-Петербурга (всі доволі повні статті), 8 областей, 11 регіонів країни), по 39 селищ та сіл (всі вони (78) – в Україні), 5 регіонів країни (усі – в Україні), 27 областей (усі 24 – в Україні, решта в Білорусі)), 4 аеропорти України, 3 – історичні регіони (Бойківщина, Гуцульщина та Лемківщина), 6 парків й музеїв та 12 інших місць (Чорнобильська зона, Шацькі озера, Карпатський біосферний заповідник, Національний природний парк «Синевир», Яворівський національний природний парк, Національний природний парк «Сколівські Бескиди», Чорноморський біосферний заповідник, Арабатська стрілка, острів Джарилгач, Біосферний заповідник «Асканія-Нова», Хортиця, а в Білорусі – Біловезька Пуца, Браславські озера, Національний парк Прип'ятський та Нарочанський національний парк) – природньо Україна серед країн представлена найбільше – 292 статті).

Представленість статей у Вікімандрах про міста, селища, села та райони України представлено нами у таблиці 1.

За результатами моніторингу кількості статей у Вікімандрах (див. табл. 1), присвячених населеним пунктам України, було виявлено значну нерівномірність представленості різних областей та типів населених пунктів. Дані свідчать про суттєвий розрив у кількості

Табл. 1
Кількість статей у Вікімандрах про міста, селища, села та райони
України

Область	Регіон	Міста	Селища	Села	Район	РАЗОМ
Вінницька	Центр	8	2	2		12
Волинська	Захід	3	–	–	1	4
Дніпропетровська	Схід	4	–	–		4
Донецька	Схід	5	–	–		5
Житомирська	Центр	4	–	1		5
Закарпатська	Захід	10	5	11		26
Запорізька	Схід	3	1	–		4
Івано-Франківська	Захід	8	1	1		10
Київська	Центр	9	2	1	1	13
Кіровоградська	Центр	4	2	–		6
Луганська	Схід	4	1	–		5
Львівська	Захід	27	4	6	1	38
Миколаївська	Південь	5	–	–		5
Одеська	Південь	5	1	–		6
Полтавська	Центр	3	2	–		5
Рівненська	Захід	4	1	–		5
Сумська	Центр	12	6	12		30
Тернопільська	Захід	4	–	1		5
Харківська	Схід	4	1	–		5
Херсонська	Південь	4	2	2		8
Хмельницька	Захід	5	4	1		10
Черкаська	Центр	4	–	–		4
Чернівецька	Захід	3	–	–		3
Чернігівська	Центр	8	4	1		13
РАЗОМ	-	150	39	39	3	231

статей між областями та категоріями населених пунктів. У розрізі кількості міст України по областях про які написано статті у Вікімандрах, представлено нами у відповідному графіку на рис. 2.

Рис. 2. Кількість міст України по областях про які написано статті у Вікімандрах

Найбільш повно представлені у Вікімандрах статті про міста Львівської (27), Сумської (12) та Закарпатської (10) областей. Разом із цим, села та селища суттєво менше представлені у більшості областей, перш за все, через їх недостатню релевантність для цього проекту. Тому, лише кілька областей мають більше ніж 5 статей про села чи селища (Сумська – 18, Закарпатська – 16 та Львівська – 10). У більшості областей (наприклад, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Миколаївська, Черкаська та Чернівецька) відсутні статті про села та селища.

Такі дані свідчать про наявність наступних тенденцій:

Переважна увага авторів статей у Вікімандрах приділяється містам, особливо великим та історично значущим. Доволі розлогі статті про Київ, Бровари, Харків, Коростень Житомирської області, Кременчук, Луганськ, Покровськ Донецької області, Шарівка Харківської області, Ужгород тощо.

Села та селища, навіть ті, що мають історичну або культурну цінність, представлені значно менше, що створює неповну картину адміністративно-територіальної структури України.

Деякі області взагалі не представлені у категоріях селищ та сіл, що потребує додаткової уваги для забезпечення збалансованого представлення. Однак, вони недостатню релевантні для цього проекту.

Аналіз представленості у Вікімандрах статей про міста, селища та села України в розрізі регіонів України, як вони визначені в

цьому проєкті. При цьому, до Центральної України віднесено Вінницьку, Житомирську, Київську, Кіровоградську, Полтавську, Сумську, Черкаську та Чернігівську області. До Західної – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області. Південна Україна (Миколаївська, Одеська, Херсонська області). А також – Східна Україна (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області).

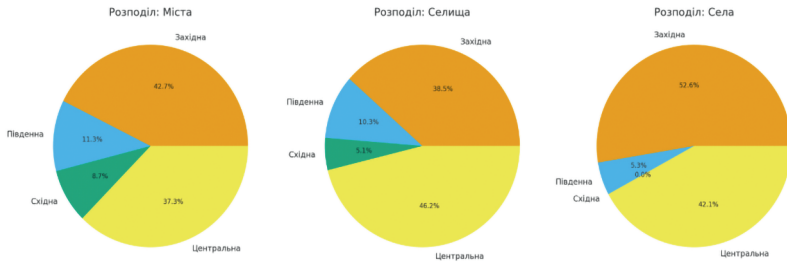

Рис. 3. Кількість статей про міста, селища та села України у Вікімандрах у розрізі регіонів (Західна, Центральна, Східна та Південна Україна)

Найбільше статей про населені пункти представлено в Західній Україні (перш за все, Львівщина та Закарпаття) та Східній Україні (Сумщина, у меншій мірі – Чернігівщина та Київщина). Практично відсутні статті про села Півдня та немає їх на Сході України, що представлено нами у відповідному графіку, представленому на рис. 4.

Європа (продовження): Британські острови – **12** (2 країни та 3 регіони країн, 5 міст, 1 регіон та 1 острів); регіон – Ватикан, Італія (доволі розлого стаття), Мальта, Сан-Марино – **14** (4 країни, 2 регіони країн (це – Мальта), 7 міст, 1 гірський масив); регіон Греція, Кіпр та Туреччина (ця країна порохована в Азії) – **11** (2 (3) країни, 1 ном, 5 міст та 2 села, Північний Кіпр); Іберія – **14** (4 країни, 6 регіонів країн (5 – в Іспанії (велика стаття – Мелілья) та Мадейра в Португалії), 4 міста (дуже розлого Лісабон)); Регіон Монако і Франція – **4** (2 країни, 1 місто та 1 регіон); Балтійські країни – **14** (3 країни, 11 міст (зокрема, розлого – Вільнюс – у Литві, Даугавпілс у Латвії)); Скандинавія – **24** (5 країн, 2 території, 3 регіони країн (2 – у Швеції та 1 – у Фінляндії), й 1 регіон краю (у Швеції), 13 міст (зокрема, Осло – столиця Норвегії та Стокгольм і Уппсала – у Швеції)).

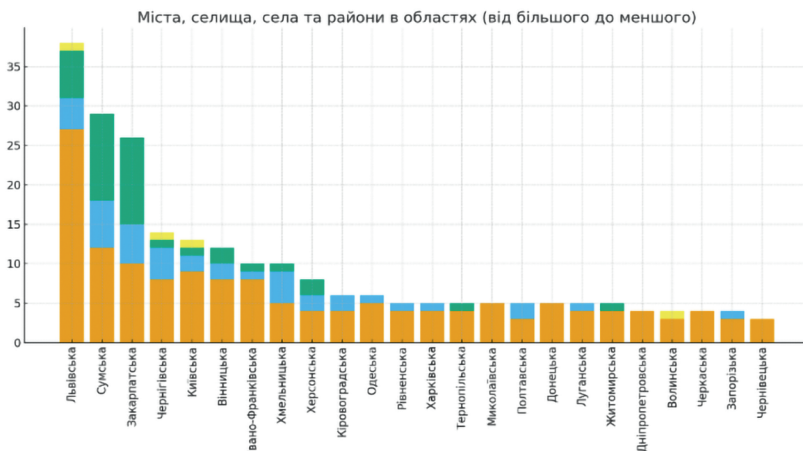

Рис. 4. Рейтинг кількості міст, сіл та селищ за областями України про які написано статті у Вікімандрах

Центральна Європа – **73** (9 країн (зокрема, розлого Німеччина та Словаччина), 18 регіонів країни (6 мед'є та 4 регіони в Угорщині, 5 країв – у Чехії, 2 воєводства у Польщі та Відень – столиця Австрії), 37 міста (найбільше – в Польщі (17; розлогі – Катовиці, Перемишль та Сопот), Угорщині (7; доволі розлога стаття – Сегед) та Німеччині (5), 7 районів міста (Будапешта – столиці Угорщина, добра стаття), а також 1 місце (Озеро Балатон в Угорщині) та 1 аеропорт (у Німеччині)). Також в Європі є статті 5 територій з невизначеним правовим статусом (2 міста). Європа має найбільш системний, деталізований контент, однак концентрація статей на Україні створює відчутний регіональний дисбаланс у поєднанні із статтями про об'єкти росії, що посилює увагу до Східної Європи.

Океанія (**31** або 2,9% від статей про країни) має статті **6** підрозділів: Австралія – **3** (1 регіон країни, 2 міста (достатньо розлога – Мельбурн)); Нова Зеландія – **2** (2 міста (велика стаття – Окленд)); Папуа Нова Гвінея – **1** (1 країна); Полінезія – **8** (усі) регіонів (доволі розлогі – Тонга та Тувала), 1 острів); Меланезія – **6** (1 країна та 4 (усі) регіони (розлога – Фіджі), 1 місто (Сува – столиця Фіджі)); Мікронезія – **6** (5 регіонів та 1 острів);

Південна Америка (**21** або 2,0% від статей про країни) має 14 країн (доволі розлогі Венесуела, Гаяна та Фолклендські острови), 7 міст (добрі – Ліма в Перу та Сантьяго в Чилі),

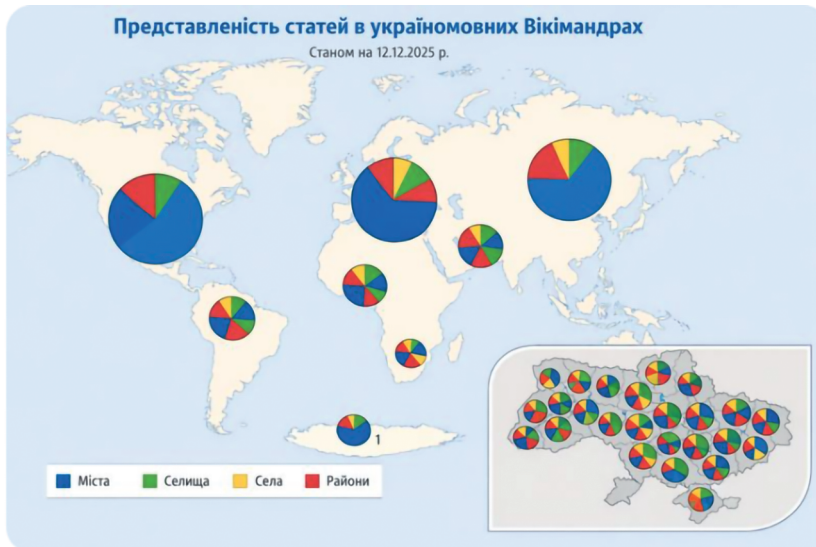

Рис. 5. Картографування шляхом поєднання кількісних показників зі світовою картою та картою адміністративно-територіального устрою України

Північна Америка (**64** або 6,1% від статей про країни) має статті **6** підрозділів: Канада – **4** (1 регіон країни, 3 міста.); Кариби – **16** (13 країн (відносно розлога – Гренада), 1 залежна територія, 2 міста (Кінгстон - столиця Ямайки)); Центральна Америка – **10** (7 країн (доволі розлога – Коста-Рика), 1 місто (Панама) та 2 острови); Гренландія (жодного міста); Мексика – **13** (1 регіон країни, 5 штатів, 4 міста, 2 аеропорти); Сполучені Штати Америки – **13** (7 регіонів, 5 міст (велика стаття – Нью-Йорк у Середній Атлантиці) та Єллоустоунський національний парк (1 – ґрунтова стаття)), **1** територія (Бермудські острови). Цікавий аспект: наявність розлогих статей про нацпарки та регіони (наприклад, Єллоустоун).

Для кращої візуалізації одержаних нами даних на рис. 5 нами представлено картографування, яке виконано шляхом поєднання кількісних показників зі світовою картою та картою адміністративно-територіального устрою України.

Маршрути (**54** або 4,8% від усіх статей). Природньо, їх найбільше в Європі (52 або 96,3%), точніше, в Україні (51): Серія статей (**34**) «Маршрути Карпатами» про пішохідні маршрути українськими

Карпатами. 15, із них, в Івано-Франківській, 13 – у Закарпатській, 5 – у Львівській областях. Інші: 6 – у Кіровоградській та по 1 – у Вінницькій та Чернівецькій областях. Також всеукраїнський маршрут (1) Трахтемирівський півострів у середній течії Дніпра. Львівська область (2): Золота підкова Львівщини та 17-те століття в серці Львова (обидві – повні статті). Київська область (1): Храми на Росі. Крім того 2 веломаршрути Києвом: Київ / Парки Виноградаря та Київ / Оболонь – Парки Виноградаря.

У Криму 1 маршрут – Південний берег Криму. Також по 1 маршруту (2) в Сумській (10 місць сили) та Чернівецькій областях (Подорож пам'яті Івана Миколайчука).

Серед країн Європи представлена лише Румунія (1) – маршрутом На Молдов'яну – найвищу вершину Румунії. Серед інших частин світу представлена лише Азія. До того ж, лише 2 маршрутами: Свята земля та Подорожі під час Рамадану. Маршрути – один із найбільш перспективних напрямів розвитку, але нині представлені майже виключно Україною.

Таким чином, найбільш розвиненим розділом українських Вікімандрів є Європа, яка становить понад половину всіх статей (58%). Це закономірно, адже саме європейські напрямки подорожей є найпопулярнішими серед українських користувачів.

Другу позицію займає Азія (14%), а третю – Африка (близько 10%). Інші континенти представлені значно скромніше: Північна Америка – 5,7%, Океанія – 2,8%, Південна Америка – 1,9%, а Антарктида майже непомітна.

Окремі тематичні розділи – Маршрути (54) та Розмовники (23) – мають потенціал для розвитку, оскільки ці типи контенту особливо корисні для мандрівників. Розмовники представлені 23 статтями: англійський, башкирський, білоруський, болгарський, грузинський, естонський, іспанський, італійський, китайський, кримськотатарський, німецький, польський, португальський, російський, румунський, сербський, силоті, угорський, французький, чеський та чорногорський розмовники, а також швейцарсько-німецький та розмовник на івриті.

Загалом статистика вказує, що структура українських Вікімандрів нерівномірна: кілька розділів є добре заповненими, тоді як інші потребують значного доповнення. Це відкриває можливості для розширення контенту, особливо в напрямках Америки, Океанії та окремих спеціалізованих категоріях.

Отже, проаналізувавши контекст статей українського розділу проєкту Вікімандри, можемо визначити, що головна особливість українських Вікімандрів – глибока локалізація на українському контенті, що становить майже третину всіх статей. Це свідчить про активність українських авторів, але створює дисбаланс між регіонами. Загалом, Європа представлена надмірно (62%), тоді як Африка, Америка та Океанія – мінімально. Створилося системне покриття міст, але слабке – сіл і селищ. У більшості областей України вони взагалі відсутні. Маршрути є найбільш монорегіональною категорією – 95% статей про них припадають на Україну.

Найменш розроблені регіони: Антарктида, Сахель, Центральна Америка та Канада, Австралія і Нова Зеландія, Південна Америка та Середня Азія.

Виходячи із вищесказаного можна запропонувати ряд рекомендацій для удосконалення диспропорцій у Вікімандрах. По-перше, збалансувати географічне охоплення – пріоритетом можуть бути Америки, Океанія, Африка. По-друге, розширити контент про села та малі міста України, особливо для Півдня та Сходу (за умови їх релевантності для цього проєкту). А також, активізувати роботу з написання розділів «Маршрути» та «Пам'ятки» для інших країн.

У процесі проведення місячників та тижнів, а також конкурсів варто зосереджувати увагу над створенням оглядових статей про регіони, національні парки та культурні зони. Також важливо, систематичне поповнення бази Вікімандрів статтями про села та селища, особливо тих, що мають історичне або культурне значення.

Це можна здійснити завдяки залученню місцевих істориків, краєзнавців та студентів географічних та історичних факультетів закладів вищої освіти, а також старшокласників до створення та редагування статей про менш відомі населені пункти.

Для більш ефективного проведення запропонованих кампаній досвідченим редакторам варто створити методичні рекомендації та тематичні проєкти, які стимулюватимуть наповнення Вікімандрів контентом про регіональні особливості адміністративно-територіального устрою. До того ж, менеджерам ГО «Вікімедіа Україна» та всім зацікавленим сторонам важливо проводити інформаційні кампанії серед освітян та активних користувачів Вікіпедії, спрямованих на залучення до роботи над статтями про населені пункти країн світу із метою більш повного представлення адміністративного устрою України та інших малопредставлених країн світу.

Список використаних джерел

- Білецький, В., & Бондаренко, А. (2013). Роль Вікіпедії та її сестринських проєктів у розвитку україністики. *Українознавство. Освіта*, 40–52. <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/f185f97f-a0c7-42ba-a6b8-2161594682a6/content>
- Букет, Є. В. (2023). Українські віківідзнаки як заохочення до редагування Вікіпедії. У *Актуальні питання дослідження історичної науки й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах реформування* (Вип. 2, с. 37–44). Глухів. <https://doi.org/10.15181/RH.V30I0.245961>
- Вікімандри: Віхи.* (2025). <https://w.wiki/GcJV>
- Гриценко, А. (2021a). Електронні інформаційні ресурси. У Н. О. Ластовець (Упоряд.), *Використання Вікіпедії та сестринських вікіпроектів в освітньому процесі* (с. 10–12). О. А. Мірошніченко. https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Using_Wikipedia_and_Wikipedia_and_Wikimedia_projects_in_school_%E2%80%94Handbook_for_Ukrainian_teachers.pdf&page=10
- Гриценко, А. (2020). Методика використання можливостей Вікіпедії у процесі підготовки майбутніх учителів історії. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*, 8, 3–7.
- Гриценко, А. П., & Ухналь, О. М. (2022). Педагогічні умови формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх учителів історії у процесі професійної підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 85, 74–79. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.85.15>
- Гриценко, А. (2021b). Тематичні тижні та місячники як інструмент залучення до редагування Вікіпедії. У Н. О. Ластовець (Упоряд.), *Використання Вікіпедії та сестринських вікіпроектів в освітньому процесі* (с. 64–66). О. А. Мірошніченко.
- Гриценко, А. П. (2018). Формування медіаграмотності вчительства засобами Вікіпедії в умовах Нової української школи. У *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики* (с. 146–150). Суми. <https://sites.google.com/view/professional-education-kaf>
- Дербаль, Б. В. (2023). *Дослідження українського сегменту Вікіпедії засобами аналізу складних мережесевих структур* (Кваліфікаційна робота бакалавра). Київський політехнічний інститут. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/60127>

- Дячок, С. О. (2021). Редагування Вікіпедії як інноваційна форма вивчення літератури та формування читацької грамотності гімназистів. У *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі* (с. 171–173). Київ.
- Куц, О. М. (2018). Світовий досвід упровадження освітньої програми Вікіпедії. *Постметодика*, (1), 24–28.
- Луцюк, А. (2017). Вікіпедія в умовах сучасного інформаційного суспільства. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*, 44, 280–289. <https://lnk.ua/5V1RzJoNd>
- Онкович, Г. В., Молодиченко, А., Орлова, Є., & Онкович, А. Д. (2024). Вікідидактика: медицина у Вікіпедії. У *European Congress of Scientific Achievements* (pp. 260–272). Barca Academy Publishing. <https://www.researchgate.net/profile/Hanna-ganna-Anna-Onkovych>
- Онкович, Г. В., & Онкович, А. Д. (2017). Вікідидактика: формування і розвиток у системі професійної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 2(88), 208–212.
- Онкович, Г. В. (2018). Вікідидактика та її технології у системі відкритої освіти. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*, 45, 200–237.
- Онкович, Г. В. (2017). Вікідидактика як інновація у мовній підготовці студентів. У *Інновації та традиції у мовній підготовці студентів* (с. 194–198). Харків.
- Сеньків, М. (2023). Використання Вікіпедії та Вікімандрів у навчанні на спеціальності з туризму. *Економіка та суспільство*, 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-47>
- Сергієнко, В. П., & Гриценко, А. П. (2020). Особливості класифікації мультимедійних засобів навчання у процесі вивчення історії. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 1(42), 183–191. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2020-1-42-183-191>
- Чирков, О. (2013). Роль Вікіпедії в інформаційному просторі України. *Українознавчий альманах*, 11, 128–131.
- Onkovych, G. (2017). New in media education: Wikididactics. In S. Špiranec et al. (Eds.), *The Fifth European Conference on Information Literacy (ECIL 2017): Book of abstracts* (p. 250). Information Literacy Association. <http://ecil2017.ilconf.org/wp-content/uploads/sites/6/2017/09/ECIL-2017-Book-of-abstracts.pdf>

Hrytsenko, A. P. (2019). Peculiarities of using information and reference multimedia publications in the process of future history teachers training. *Visnyk of Zhytomyr Ivan Franko State University. Pedagogical Sciences*, 3(98), 90–98. [https://doi.org/10.35433/pedagogy.3\(98\).2019.90-98](https://doi.org/10.35433/pedagogy.3(98).2019.90-98)

Wikiscan.org. (2025). <https://wikiscan.org/?menu=allsites&group=wikivoyage>

УДК 37.013.42:004.738.5=161.2

ПЕДАГОГІКА В УКРАЇНСЬКІЙ ВІКІПЕДІЇ

PEDAGOGY IN UKRAINIAN WIKIPEDIA

Желіба Олександр Володимирович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин, Україна
e-mail: zhelibao@ndu.edu.ua, geliba@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7711-874X

Oleksandr Zheliba,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of World History
and International Relations,
Mykola Gogol State University of Nizhyn,
Nizhyn, Ukraine
e-mail: zhelibao@ndu.edu.ua, geliba@ukr.net
ORCID: 0000-0002-7711-874X

Анотація

Автор комплексно аналізує представлення педагогічної тематики в Українській Вікіпедії: кількісні й якісні показники статей, порівняння з англomовним розділом, роль конкурсів і тематичних кампаній. На основі PetScan і контент-аналізу виявлено переваги англomовного контенту та національну спрямованість українського розділу. Надано рекомендації щодо інтеграції редагування Вікіпедії в освіту, посилення співпраці науковців і спільноти.

Ключові слова: педагогіка; Вікіпедія; цифрові ресурси; якість контенту; медіаграмотність.

The article provides a comprehensive analysis of how pedagogy is represented in the Ukrainian Wikipedia: quantitative and qualitative characteristics of articles, comparison with the English-language section, the impact of contests and campaigns. Using PetScan and content analysis, the study highlights the English segment's advantages and the Ukrainian section's national focus. Recommendations include integrating Wikipedia editing into teacher education, strengthening scholar–community cooperation.

Keywords: pedagogy; Wikipedia; digital resources; content quality; media literacy.

Українська Вікіпедія є одним із ключових та найбільш доступних джерел інформації для мільйонів користувачів, включно зі здобувачами, викладачами та фахівцями у сфері освіти. Критично важливим є забезпечення повноти, достовірності та сучасності висвітлення педагогічних понять, теорій, історії та персоналій саме на вікіпедійній платформі, оскільки якість статей безпосередньо впливає на формування професійних знань та освітнього світогляду українського суспільства (Беднарська, 2020). Вікіпедія слугує джерелом для ШІ, що підвищує потребу в достовірному контенті (Giles, 2005). Дослідження цієї теми дозволяє оцінити внесок освітньої спільноти у розвиток україномовного контенту, виявити наявні прогалини та неточності, а також розробити рекомендації для ефективнішої співпраці між освітянами та вікіпедистами для популяризації якісних знань з педагогіки в цифровому просторі.

Питання представлення педагогічної тематики в українській Вікіпедії досі не стало об'єктом системного наукового аналізу. Існують поодинокі публікації, присвячені використанню Вікіпедії як освітнього інструменту або як платформи для розвитку медіаграмотності (Желіба, 2025; Ластовець, 2021; Морзе та Варченко-Троценко, 2015), проте спеціальні дослідження, що розглядають повноту, достовірність і якість педагогічних статей, практично відсутні.

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі стану представлення педагогіки в українській Вікіпедії як освітнього ресурсу, з метою виявлення сильних і слабких сторін контенту, порівняння його з англomовною Вікіпедією як еталоном наповнення та якості статей. Завдання: 1) оцінку кількісних і якісних характеристик статей з педагогіки в українській Вікіпедії (повнота, достовірність, структура, джерела); 2) вивчення ролі конкурсу «Вікіпедія для школи» в стимулюванні створення та редагування педагогічного контенту, включаючи аналіз внесків учасників; 3) розробку рекомендацій щодо вдосконалення контенту, залучення експертів і інтеграції Вікіпедії в освітній процес.

У дослідженні використано кількісні та якісні методи аналізу. Кількісний аналіз здійснювався шляхом використання інструменту PetScan (PetScan, н.д.) для збору даних про кількість, розмір і дату оновлення статей у категорії «Педагогіка» української Вікіпедії, статистична обробка інших даних. Якісний аналіз охоплював оцінку змісту та якості статей за тематичними напрямками, їх структури, наявності джерельної бази та рівня завершеності матеріалів. Також застосовано порівняльний метод для зіставлення кількості та якості статей про педагогіку в українському та англomовному розділах

Вікіпедії, а також для оцінки результатів спеціалізованих тематичних кампаній. Джерельну базу дослідження склали дані української Вікіпедії: статті, категорії, сторінки обговорень, статистика редагувань та переглядів.

Порівняльний аналіз, проведений за допомогою PetScan (PetScan, н.д.) (на глибині 0), виявляє значну кількісну та змістовну перевагу англomовного розділу: категорія *Pedagogy* (Category:Pedagogy, 2025) налічує 201 результат, що майже вдвічі більше за 130 результатів української категорії *Педагогіка* (Категорія:Педагогіка, 2025), а також має більшу за обсягом головну статтю (47,494 байт проти 36,501 байт, якщо врахувати подвоєння коду кирилических літер – приблизно 20 000 байт). Якщо англomовний контент демонструє глобальну орієнтацію та глибше охоплення міжнародно визнаних сучасних теорій, моделей та інноваційних підходів в інструктивному дизайні та навчанні (наприклад, *ADDIE model*, *Universal Design for Learning*, *Culturally relevant teaching*), то україномовний контент, хоч і включає сучасні дидактичні поняття (*Перевернутий клас*, *Критичне мислення*, *Компетентнісний підхід*), має більш виражену національну специфіку та фокусується на українському історико-педагогічному контексті (*Національно-патріотичне виховання в Україні*, *Українське педагогічне товариство (Прага)* тощо).

Порівняння показує, що англomовна Вікіпедія значно переважає українську за загальним обсягом контенту порівнюваної категорії: загальний обсяг англomовних статей сягає 3 183 597 байтів, тоді як україномовних – лише 1 640 253 байти, що з урахування кодування вказує на більш ніж у 4 рази наповненість та різноманітність англійської версії. Серед 10 найбільших статей сумарний обсяг в англійській становить 645 384 байти (з піковою статтею в 111 742 байти), проти 598 670 байтів в українській (найбільша – 106 420 байтів). Тому різниця в сумарному обсязі перших «десяток» є вдвічі меншою, що свідчить про наявність в Українській Вікіпедії відставання навіть серед глибоко опрацьованих і деталізованих ключових статей (наприклад, «Формувальне оцінювання»).

Порівняльний аналіз англomовної *Pedagogy* (Pedagogy, 2025) та україномовної *Педагогіка* (Педагогіка, 2025) статей Вікіпедії виявляє значні кількісні та концептуальні розбіжності. Кількісно англійська стаття демонструє суттєво більший обсяг, розширену секцію посилань та більш деталізовану структуру, що вказує на ширше охоплення матеріалу та інтенсивніше цитування академічних джерел. Концептуально українська версія дотримується традиційного континентально-європейського підходу, чітко визначаючи педагогіку як

науку про формування людини, де ключовим об'єктом є виховання. На противагу цьому, англomовна стаття представляє педагогіку як дискусійне поняття (мистецтво, ремесло чи наука), акцентуючи увагу на підході до викладання (*teaching approach*) та його обумовленості соціальним, політичним і психологічним контекстами, тим самим відображаючи більш плюралістичну академічну перспективу.

Якісні розбіжності у змісті відображають різну сфокусованість матеріалів. Українська стаття зосереджена переважно на класичній європейській історичній лінії розвитку, висвітлюючи внесок ключових фігур епохи Відродження та Нового часу (*Коменський, Песталоцці, Герbart*) (Педагогіка, 2025). Англійська ж версія демонструє більшу актуальність та глобалізацію підходів: вона не лише детально розглядає античних і східних мислителів, але й приділяє значну увагу сучасним педагогічним течіям (як-от *критична педагогіка, діалогічне навчання, дистанційне навчання*) та питанням глобального порівняння (включаючи приклади з Бельгії, Бразилії, Данії) (Pedagogy, 2025), що свідчить про орієнтацію на ширший спектр сучасних освітніх практик і досліджень.

Завдання розширення контенту педагогічної науки поставив перед собою оргкомітет конкурсу «Вікіпедія для школи 2023», що проводився з 1 жовтня до 30 листопада 2023 року. Спеціальною номінацією конкурсу стала «Педагогіка». Активність конкурсу була слабкою. 1 (60 балів) і 2 місце (30 балів) ніхто не набрав. 3 місце посіли одразу дві особи: Андрій Гриценко (28,91878) та Ольга Батченко (20,40102) («Вікіпедія для школи» 2023, 2024).

У спеціальній номінації конкурсу «Вікіпедія для школи» 2024—2025 року, присвяченій педагогіці як шкільному предмету, взяв участь єдиний дописувач *Olexa Riznyk*, який створив вісім та поліпшив дев'ять статей, пов'язаних з тематикою педагогіки (Категорія: Статті конкурсу, 2025). Однак через недостатню кількість поданих статей та учасників у цій категорії та набраних учасником балів журі не присудило призових місць, хоча загалом конкурс залучив понад 170 учасників і призвів до створення чи покращення 250 статей з інших предметів (Ділимось результатами, 2025).

Проведене дослідження засвідчило, що стан представлення педагогічної тематики в українській Вікіпедії перебуває на етапі формування та розвитку. Попри наявність окремих якісно опрацьованих статей, загалом педагогічний контент поступається англomовному розділу як за кількісними, так і за якісними показниками. Порівняльний аналіз виявив суттєві розбіжності у глибині розкриття матеріалу,

структурі та використанні наукових джерел. Українська Вікіпедія тяжіє до класичного, історико-педагогічного підходу з акцентом на національному контексті, тоді як англомовна версія демонструє міждисциплінарність, сучасність і глобальне бачення педагогіки як науки про навчання і викладання. Водночас у межах українського сегмента простежується потенціал розвитку: наявність ґрунтовних статей, активність окремих авторів і включення педагогічної тематики до конкурсів, зокрема «Вікіпедія для школи».

Низький рівень участі у конкурсах 2023–2025 років та обмежене коло дописувачів свідчать про потребу в системній підтримці, мотивації та навчанні освітян і здобувачів педагогічних спеціальностей. Позитивним напрямом може стати поєднання освітніх ініціатив із практикою редагування Вікіпедії, що сприятиме підвищенню інформаційної грамотності та розвитку культури академічного письма.

Рекомендації:

- перезавантажити «Проект:Освіта» (Вікіпедія:Проект:Освіта, 2025) як координаційний майданчик для фахівців, викладачів, студентів і вікіпедистів з метою системного розвитку педагогічного контенту;
- інтегрувати редагування Вікіпедії у навчальний процес педагогічних освітніх програм як елемент практичної або проєктної діяльності здобувачів;
- продовжувати конкурси, зокрема «Вікіпедія для школи», у супроводі тематичних тренінгів, наставництва досвідчених редакторів і партнерством із закладами освіти;
- проводити моніторинг стану педагогічного контенту в українській Вікіпедії із залученням освітніх експертів для підтримання його наукової якості, сучасності та узгодженості з міжнародними стандартами.
- Таким чином, подальший розвиток педагогічної тематики у Вікіпедії потребує міжсекторальної співпраці науковців, освітян і вікіспільноти, що сприятиме підвищенню якості україномовного освітнього простору та зміцненню позицій української педагогічної науки у світовому інформаційному середовищі.

Список використаних джерел

Беднарська, Н. (2020). Вікіпедія в школі та університеті: можливість використання в освітньому процесі. *Освітлогія*, (9), 45–52. <https://www.osvitologia.kubg.edu.ua/index.php/osvitologia/article/view/128/126>

- «Вікіпедія для школи» 2023: підбито підсумки конкурсу. (2024, 9 лютого). *Вікімедіа Україна*. <https://blog.wikimedia.org.ua/2024/02/09/wikipedia-dlya-shkoly-2023-pidbyto-pidsumky-konkursu/>
- Вікіпедія:Проект:Освіта. (2025, 26 жовтня). У *Вікіпедія, вільна енциклопедія*. Отримано з <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Проект:Освіта>
- Ділимося результатами конкурсу «Вікіпедія для школи» 2024—2025. (2025, 9 травня). *Вікімедіа Україна*. <https://blog.wikimedia.org.ua/2025/05/02/wiki-for-school-2024-2025-results/>
- Желіба, О. (2025). Корея в українській Вікіпедії. У *Українські корезнавччі студії. Збірник наукових праць* (Вип. 1, С. 24–33). Волинські обереги.
- Категорія:Педагогіка. (2025, 26 жовтня). У *Вікіпедія, вільна енциклопедія*. Отримано з <https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Педагогіка>
- Категорія:Статті конкурсу «Вікіпедія для школи» 2024-2025. (2025, 26 жовтня). У *Вікіпедія, вільна енциклопедія*. Отримано з https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Статті_конкурсу_«Вікіпедія_для_школи»_2024-2025
- Ластовець, Н. О. (Упоряд.). (2021). *Використання Вікіпедії та сестринських вікіпроектів в освітньому просторі: Навчально-методичний посібник*. Видавець О. А. Мірошниченко. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/17/Using_Wikipedia_and_Wikipedia_and_Wikimedia_projects_in_school_%E2%80%9494_Handbook_for_Ukrainian_teachers.pdf
- Морзе, Н. В., & Варченко-Троценко, Л. О. (2015). Використання ВІКІ-технологій для організації навчального середовища сучасного університету. *International scientific conference “Open educational e-environment of modern University”*, (1), 115–124. <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/13/16>
- Педагогіка. (2025, 26 жовтня). У *Вікіпедія, вільна енциклопедія*. Отримано з <https://uk.wikipedia.org/wiki/Педагогіка>
- Category:Pedagogy. (2025, 26 жовтня). In *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Pedagogy>
- Giles, J. (2005). Internet encyclopaedias go head to head. *Nature*, 438(7070), 900–901.
- Pedagogy. (2025, 26 жовтня). In *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Pedagogy>
- PetScan*. (н.д.). Отримано з <https://petscan.wmcloud.org/>

УДК 51:004.738.5(030)=161.2

МАТЕМАТИЧНІ СТАТТІ У ВІКІПЕДІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

MATHEMATICAL ARTICLES IN WIKIPEDIA IN UKRAINIAN

Сгорченко Ірина Анатоліївна,
кандидат фізико-математичних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
Інституту математики Національної академії наук України,
доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна
e-mail: iyegorch@imath.kiev.ua
ORCID: 0000-0001-6442-4812

Iryna Yehorchenko,
Ph.D. in Mathematics,
Senior Researcher,
Institute of Mathematics, National Academy of Science of Ukraine,
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Kyiv, Ukraine
e-mail: iyegorch@imath.kiev.ua
ORCID: 0000-0001-6442-4812

Анотація

Метою мого дослідження є визначення кроків, спрямованих на вдосконалення математичної частини української Вікіпедії. Визначені основні проблеми, та необхідні кроки. В тому числі ті кроки, які потребують узгоджених рішень спільноти української Вікіпедії, зокрема, виправлення некоректної термінології, яка вже широко використовується в підручниках та на інтернет-ресурсах.

Ключові слова: математична термінологія; золотий переріз; перетин множин; пакування куль; математична література.

The objective of my research is outlining of steps needed for enhancement of the mathematical portion of Wikipedia in Ukrainian. I determined the main issues and the needed steps. These steps include those requiring consensus of the Ukrainian

Wikipedia community. In particular, that includes correction of already widely used incorrect terminology, despite its being widespread even in high-school textbooks and over the internet.

Keywords: mathematical terminology; golden section; set intersection; sphere packing; mathematical literature.

Важливість математичних статей в Вікіпедії саме зараз обумовлена тим, що для переважної більшості потенційних користувачів, зокрема, учнів середніх шкіл, студентів університетів, вчителів, викладачів Вікіпедія є майже єдиним джерелом інформації за межами підручників. Відсутність сучасної систематичної літератури з шкільних та «непідручникових» математичних тем та неможливість видання такої літератури в майбутньому підвищить значення Вікіпедії для математичної освіти. Інструменти штучного інтелекту зараз так само не можуть надавати надійну інформацію з математики.

Твердження щодо неможливості видання «нешкільної» математичної літератури базується на особистому спілкуванні з численними видавцями, які впевнені в збитковості таких видань, та шкоді, яку може спричинити математична книга на прилавку чи каталозі для попиту на іншу літературу внаслідок стресу потенційного покупця. Українські математики не мають можливостей та ресурсів для створення якісних повноцінних інтернет-ресурсів. Медіа поширюють в основному некоректну інформацію, яка іноді стає основою для некоректних відомостей в статтях Вікіпедії.

Нинішня ситуація призвела до того, що Вікіпедія є практично єдиним джерелом першої інформації для зацікавлених школярів, студентів, які далі (крім тих, хто вільно читає англійською – якість машинного перекладу математичних текстів все ще дуже низька) переходять на російські піратські або інформаційні ресурси.

Основні проблеми математичних статей в україномовній Вікіпедії зараз відображають загальні проблеми української математичної освіти та математичної інформації українською мовою.

1. Некоректна термінологія

Найбільш яскравий приклад некоректного заголовку математичної статті (Золотий переріз, 2005) – в заголовку та статті використовується некоректний термін «перетин» замість коректного «переріз». Хоча в самій статті та посиланнях вживається і «золотий переріз». Проблема в тому, що саме такий некоректний переклад англійського терміну “section” та російського «сечение» є найбільш поширеним в підручниках та на інтернет-ресурсах, що, найбільш ймовірно, є

наслідком того, що перекладач підручників з математики переплутав терміни «перетин множин» та «золотий переріз» – «перетин множин» став «перерізом», «золотий переріз» – «перетином». Далі помилка поширилась в наступних підручниках, які містять неправильні терміни «переріз множин», та «золотий перетин», якщо цей термін згадується. Результатом є більша поширеність помилкових термінів, ніж правильних. Це явище можна вже розглядати як отруєння термінологічного простору, за аналогією з явищем отруєння штучного інтелекту.

Зазначу, що стаття (Перетин множин, 2005) використовує правильний термін «Перетин множин». Так само, стаття (Переріз множини дійсних чисел, 2008) використовує правильний термін «Переріз множини дійсних чисел», англійською, відповідно, це “Intersection (set theory)” та “Dedekind Cut” (хоча стаття (Переріз множини дійсних чисел, 2008) не вказує цього коректного відповідника англійською).

Деякі сучасні словники, наприклад, (Нікулін, О. В., & Наконечна, Т. В., 2013), так само містять некоректні терміни «перетин сечение section» (має бути «переріз»), хоча вже наступний рядок коректний: «перетинати пересекать intersect». Цікаво, що важливих термінів «переріз» та “intersection” цей словник взагалі не містить.

Відносно якісний словник (Гудименко et al., 1990) (яким мали б користуватись перекладачі підручників) містить коректний термін «золотий переріз», проте некоректний «переріз множин», хоча «перетин ліній», які з математичної точки зору так само є множинами. У Великій українській енциклопедії використано коректний заголовок статті «Золотий переріз» (Золотий переріз, 2016).

2. Статті, які є перекладом з російських статей

Приклад дещо редагованого скороченого перекладу, який, проте, містить мовні (і математичні) помилки – стаття «Парадокс Расселла» (Парадокс Расселла, 2005). Приклад помилки – «Згідно з Расселлом, він намагався віднайти помилку в доказах Кантора» (правильно – «в доведенні»). Ще одна проблема таких перекладів – надаються посилання на літературу російською мовою, без згадки джерел українською мовою. У статті «Гіпотеза Рімана» (Гіпотеза Рімана, 2009) у якості джерел наводяться російські переклади книг англійською мовою.

3. Статті, які використовують хибну інформацію з українських масових медіа

Наприклад, статті (Задача про пакування куль, 2016) наведене посилання на статтю на сайті Telegraph.ph, де стверджується (так

само як в сотнях інших статей українських медіа), ніби «Саме така історія сталася із задачею про пакування куль – математичною проблемою, що не піддавалася розв’язанню протягом майже 400 років, доки за неї не взялася українська математикиня Марина В’язовська». Насправді, задача, якій 400 років, і яка стосується пакування куль в тривимірному просторі, була розв’язана в 1990-ті роки Томасом Гейлзом, що цілком коректно зазначене в статті (Гіпотеза Кеплера, 2020). Помилка походить з некоректної вже вилученої статті на українській сторінці компанії ВВС, проте, вона була поширена і далі поширюється багатьма українськими медіа, які не перевіряють інформацію.

4. Подальші кроки

Метою мого дослідження є визначення кроків, спрямованих на вдосконалення математичної частини української Вікіпедії. Одна людина фізично не зможе виправити всі проблеми відображення великої галузі. Виправлення деяких проблем потребує узгоджених рішень спільноти української Вікіпедії – внесення правок однією людиною може бути скасоване модераторами внаслідок значного поширення некоректної інформації чи термінології. Деякі некоректні (але значно менш поширені) терміни, які я помітила раніше, вже були виправлені (зокрема, некоректний термін «експонентне зростання» був виправлений на коректний «експоненційне зростання»). Проте, щодо золотого перерізу, масштаб поширеності некоректного терміну такий, що виправлення заголовку статті, наскільки мені відомо, неможливе без рішення спільноти.

На мій погляд, в подібних випадках значної поширеності використання некоректного терміну, необхідно в статті Вікіпедії зазначити, що широко використовуваний термін є некоректним.

Щодо статей, які є перекладами з російської Вікіпедії, можна запропонувати створити перелік основних помилок перекладу, і через пошук виправити хоча б ці помилки. Такі помилки поширені саме в текстах, помилки в заголовках статей є досить рідкісними. Також можна рекомендувати посилання на оригінальні твори замість російських перекладів.

Щодо посилань в статтях на математичну тематику на повідомлення в українських мас-медіа, необхідно розуміти, що такі статті є скоріше хибними, ніж коректними, і варто рекомендувати уникати таких посилань взагалі.

Список використаних джерел

Золотий переріз. (2005, 24 травня). *Bikinedia*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Золотий_перетин

- Перетин множин. (2005, 8 лютого). *Вікіпедія*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Перетин_множин
- Переріз множини дійсних чисел. (2008, 20 грудня). *Вікіпедія*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Переріз_множини_дійсних_чисел
- Нікулін, О. В., & Наконечна, Т. В. (2013). *Тривимірний математичний міні-словник*. Біла К. О.
- Гудименко, Ф. С., Погребиський, Й. Б., Сакович, Г. Н., & Чайковський, М. А. (1990). *Російсько-український математичний словник: 12000 термінів* (2-ге вид.). Основа.
- Золотий переріз. (2016, 12 серпня). *ВУЕ*. https://vue.gov.ua/Золотий_переріз
- Парадокс Расселла. (2005, 11 лютого). *Вікіпедія* https://uk.wikipedia.org/wiki/Парадокс_Расселла
- Гіпотеза Рімана. (2009, 19 червня). *Вікіпедія*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Гіпотеза_Рімана
- Задача про пакування куль. (2016, 7 квітня). *Вікіпедія*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Задача_про_пакування_куль
- Гіпотеза Кеплера. (2020, 2 листопада). *Вікіпедія*. https://uk.wikipedia.org/wiki/Гіпотеза_Кеплера

УДК 316.346.2-055.2:004.738.5(030)=161.2

ГЕНДЕРНИЙ ДИСБАЛАНС У БІОГРАФІЧНИХ СТАТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ВІКІПЕДІЇ: СТАН ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

GENDER GAP IN BIOGRAPHICAL ARTICLES ON THE UKRAINIAN WIKIPEDIA: CURRENT STATE AND MITIGATION STRATEGIES

Процюк Антон Степанович,
координатор програм,
ГО «Вікімедія Україна»,
м. Київ, Україна
e-mail: anton.protsiuk@wikimedia.org.ua
ORCID: 0009-0007-5929-6722

Anton Protsiuk,
Programs Coordinator,
Wikimedia Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: anton.protsiuk@wikimedia.org.ua
ORCID: 0009-0007-5929-6722

Анотація

Дослідження аналізує поточний рівень гендерного дисбалансу у біографічних статтях україномовного розділу Вікіпедії та його історичну динаміку, а також вивчає тематичні кампанії громадської організації «Вікімедія Україна» як ключовий спосіб організованої роботи із вирішення проблеми. Результати показують, що гендерний дисбаланс в українській Вікіпедії поступово скорочується, і кампанії ГО «Вікімедія Україна» є важливим, але далеко не єдиним фактором у цьому процесі. Аналіз показує потребу в подальшому детальнішому вивченні теми, зокрема ефективності тематичних кампаній у скороченні гендерного дисбалансу.

Ключові слова: Вікіпедія, Вікідані, гендерний дисбаланс, тематичні кампанії у Вікіпедії.

The study examines the current level of gender gap in biographical articles of the Ukrainian-language edition of Wikipedia and its historical dynamics, and analyzes thematic campaigns run by Wikimedia Ukraine as a key form of organized efforts to address the issue. The findings indicate that the gender gap in Ukrainian

Wikipedia has been gradually narrowing, and that campaigns by Wikimedia Ukraine are an important – though by no means the only – factor in this process. The analysis underscores the need for further, more detailed research on the topic, including the effectiveness of thematic campaigns in reducing the gender gap.

Key words: Wikipedia, Wikidata, gender gap, thematic campaigns on Wikipedia.

Гендерний дисбаланс серед біографічних статей Вікіпедії, тобто суттєво нижча кількість статей про жінок порівняно з кількістю статей про чоловіків, є широко відомою та давно задокументованою проблемою, яка неодноразово ставала предметом як обговорень всередині руху Вікімедіа, так і незалежних наукових досліджень (Ferran-Ferrer et al., 2023). Проблема гендерного дисбалансу існує як на глобальному рівні, тобто у майже всіх великих мовних розділах Вікіпедії, так і конкретно в україномовному розділі Вікіпедії.

Метою цього дослідження є оцінити поточний рівень гендерного дисбалансу у біографічних статтях україномовного розділу Вікіпедії та його історичну динаміку, а також проаналізувати тематичні конкурси та кампанії громадської організації «Вікімедіа Україна» як ключовий спосіб організованої роботи із вирішення проблеми. Дослідження спирається на кількісний аналіз даних із Вікіданих, а також на огляд звітних публікацій ГО «Вікімедіа Україна». (Попередження про можливий конфлікт інтересів: у 2019—2024 роках автор цього дослідження був менеджером проєктів ГО «Вікімедіа Україна», спрямованих на боротьбу з гендерним дисбалансом, а наразі продовжує координувати всю програмну діяльність організації).

Стан гендерного дисбалансу в українській Вікіпедії можна проаналізувати на основі даних із Вікіданих – централізованої бази даних, на яку спирається Вікіпедія. Майже кожна стаття Вікіпедії поєднана із відповідним елементом Вікіданих, де у структурованій формі збирається інформація про предмет статті. Якщо отримати з Вікіданих інформацію про усі елементи, де є посилання («sitelink») на українську Вікіпедію, а властивість «є одним із» («instance of») має значення «людина» («human»), ми отримаємо найкращий можливий список біографічних статей української Вікіпедії. Відтак проаналізувати пропорцію статей про представників кожної зі статей можна шляхом аналізу значень властивості «стать» («sex or gender») (Humaniki/FAQ, 2021). Із 2020 року існує інструмент дослідження гендерного дисбалансу у Вікіпедії Humaniki, який суттєво спрощує та автоматизує описаний вище аналіз і який ми використовуємо для нашого дослідження (Humaniki/FAQ, 2021).

За даними інструменту Humaniki станом на 6 червня 2025 року – найновіші доступні дані на момент підготовки дослідження – в українській Вікіпедії налічується 290 857 статей про людей. Із них 52 462 статей (18,037%) присвячені жінкам; 238 157 статей (81,881%) присвячені чоловікам; 238 статей (0,082%) присвячені особам з іншим гендером (Humaniki | Wikimedia Diversity Dashboard Tool, 2025). Відтак існує суттєвий дисбаланс – менше ніж п'ята біографічна стаття в українській Вікіпедії присвячена жінці. (Для порівняння, в англomовній Вікіпедії 20,130% біографічних статей присвячені жінкам; в німецькомовній – 18,347%; у Вікіпедії арабською мовою – 16,448%; російською мовою – 15,905%).

При цьому історична динаміка показує поступовий прогрес у зменшенні гендерного дисбалансу. За даними ГО «Вікімедіа Україна», опублікованими у листопаді 2017 року, на той момент ця пропорція становила 13,69% (Процюк, 2017). Станом на 28 грудня 2020 року – найдавніші дані, доступні в Humaniki – в українській Вікіпедії налічувалося 32 886 статей про жінок (16,391%) на противагу 167 652 (83,561%) статтям про чоловіків (Humaniki | Wikimedia Diversity Dashboard Tool, 2025). Отже, за майже чотири з половиною роки з кінця 2020 року до середини 2025 року кількість статей про жінок в українській Вікіпедії виросла на 19 576, а пропорція збільшилася на 1.646%.

Ключовим організованим інструментом для боротьби з гендерним дисбалансом як у глобальному вікірусі, так і в українській вікіспільноті, є конкурси та інші кампанії, метою яких є написання статей Вікіпедії про жінок. Інколи такі кампанії мають конкретний тематичний фокус (наприклад, жінки в науці чи жінки в мистецтві), але частіше дозволяють написання статей про жінок з будь-якої галузі. Кампанії дозволяють залучати нову аудиторію до написання статей про жінок шляхом використання призвів та сувенірів для мотивації, а також завдяки наявності інформаційного приводу для широкого медіа- та комунікаційного висвітлення.

ГО «Вікімедіа Україна» регулярно проводить та підтримує такі кампанії починаючи із 2016 року; із 2019 року вони проходять кілька разів на рік. Зокрема у 2018—2024 роках щорічно проходила українська частина міжнародної кампанії WikiGap, у 2019—2023 – «Це зробила вона». Із 2024 року обидві кампанії були переформатовані у регулярну кампанію «(Не)відомі жінки», що проходить кілька разів на рік. Для підвищення ефективності подібні кампанії зазвичай проводяться із залученням одного чи низки партнерів; наприклад, партнерами

WikiGar в Україні, серед інших, були Посольство Швеції в Україні, Національний демократичний інститут та Фонд ООН у галузі народонаселення (Укрінформ, 2020).

Ефект таких кампаній можна поділити на дві категорії: прямий ефект (безпосередня кількість нових статей, створених про жінок в межах кампаній) та непрямий ефект (їхній внесок у ширше підвищення обізнаності про проблему гендерного дисбалансу серед вікіспільноти і у мотивацію наявних волонтерів-дописувачів Вікіпедії працювати над цією темою вже поза межами кампаній, а також у залучення нових дописувачів, зацікавлених цією темою). Обидві категорії ефекту потребують детальнішого дослідження, однак для прикладу проаналізуємо один із вимірів: співставимо дані зміни гендерного дисбалансу в українській Вікіпедії у проміжку 28.12.2020—6.06.2025 із чисельними результатами кампаній ГО «Вікімедія Україна» (без урахування кампаній, присвячених лише покращенню вже наявних статей). Хронологічні межі цього аналізу обумовлюються даними, доступними в інструменті Humaniki. За даними нашого аналізу, за вказаний період ГО «Вікімедія Україна» провела чи підтримала вісім кампаній в українській Вікіпедії: WikiGar 2021, WikiGar Challenge 2022, Це зробила вона 2022, WikiGar 2023, Це зробила вона 2023, WikiGar 2024, (Не)відомі жінки 2024—2025, (Не)відомі жінки. Мисткині 2025. Сумарно вони принесли близько 4 тисяч статей – тобто близько 20% усіх нових статей про жінок, що були створені за цей період (Процюк, 2025). Цей показник стосується обмеженого часового періоду та не враховує масштабні кампанії, що відбулися раніше, а також не враховує згаданого нами вище непрямого ефекту кампаній, але попри це, на нашу думку, є корисним індикатором ролі кампаній у боротьбі з гендерним дисбалансом.

Відтак, на основі проаналізованих даних можемо зробити три висновки. По-перше, гендерний дисбаланс у біографічних статтях Вікіпедії українською мовою є суттєвою проблемою, але поступово скорочується. На нашу думку, збільшення пропорції статей про жінок навіть на кілька відсотків за кілька років є помітним прогресом, оскільки Вікіпедія – це універсальна енциклопедія з масштабним корпусом знань, який спирається на зовнішні джерела та природно характеризується високою інерцією змін.

По-друге, кампанії, які проводить чи підтримує ГО «Вікімедія Україна», грають помітну роль у скороченні гендерного дисбалансу, однак є лише одним із низки факторів, які допомагають скороченню дисбалансу. Можемо припустити, що інші фактори пов'язані з

ширшим підвищенням обізнаності про проблему серед вікіспільноти, а також із розвитком гендерної рівності у суспільстві, наслідком чого є органічне створення вищої пропорції статей про жінок у Вікіпедії; однак це питання потребує детальнішого дослідження.

По-третє, ми бачимо значну потребу у глибшому дослідженні ролі кампаній ГО «Вікімедіа Україна» у боротьбі з гендерним дисбалансом (кількісний аналіз результатів усіх кампаній та їх співставлення з ширшою динамікою гендерного дисбалансу в українській Вікіпедії; якісні методи на кшталт інтерв'ю з активними волонтерами-дописувачами Вікіпедії тощо). Такі дослідження допомогли б глибше оцінити ефективність цих кампаній, а також запропонувати шляхи для їх вдосконалення і, можливо, потенційні альтернативні методи боротьби з гендерним дисбалансом в українській Вікіпедії.

Список використаних джерел

Humaniki | Wikimedia Diversity Dashboard Tool. (2025).

<https://humaniki.wmcloud.org/search>

Humaniki/FAQ. (2021, 25 березня). *MediaWiki*.

<https://www.mediawiki.org/w/index.php?title=Humaniki/FAQ&oldid=4480941>

Ferran-Ferrer, N., Boté-Vericad, J.-J., & Minguillón, J. (2023). Wikipedia gender gap: a scoping review. *Profesional de la información*, 32(6). <https://doi.org/10.3145/epi.2023.nov.17>

Процюк, А. С. (2017, 6 листопада). «Пані у червоному» – місячник створення статей про жінок у Вікіпедії. Блог «Вікімедіа Україна». <https://blog.wikimedia.org.ua/2017/11/06/pani-u-chervonomu/>

Процюк, А. С. (2025, 2 листопада). *Статистика кампаній ВМУА про жінок*. Українська Вікіпедія. <https://uk.wikipedia.org/?curid=5639223>

Укрінформ. (2020, 20 листопада). *Українцям з усього світу пропонують поповнити Вікіпедію статтями про видатних жінок*. <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2880769-ukraincam-z-usogo-svitu-proponuut-popovniti-vikipedi-u-stattami-pro-vidatnih-zinok.html>

УДК 355.2:351.86:316:004.738.5

**ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ СМИСЛІВ: ЯК ВІКІПЕДІЯ ФОРМУЄ
СУСПІЛЬНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО МОБІЛІЗАЦІЙНІ
ПРОЦЕСИ**

**DEMOBILIZATION OF MEANINGS: HOW WIKIPEDIA
SHAPES PUBLIC PERCEPTION OF MOBILIZATION
PROCESSES**

Хардель Роман Збігнєвич,
Доктор філософії (історія та археологія),
Старший викладач кафедри мобілізаційної,
організаційно-штатної та кадрової роботи,
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
Львів, Україна
e-mail: spantamano2@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2243-9722

Roman Khardel,
PhD (History and Archaeology),
Senior Lecturer, Department of Mobilization,
Organizational-Staff and Personnel Work,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy,
Lviv, Ukraine
e-mail: spantamano2@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2243-9722

Анотація

У тезах досліджено відображення понять «мобілізація» та «демобілізація» в українськомовній Вікіпедії. Порівняно законодавчі та енциклопедичні визначення з реальним змістом вікістатей. Виявлено тенденцію редуції складного державного процесу мобілізації до його часткового елементу – військового призову. Показано, що демобілізація у Вікіпедії трактується переважно як індивідуальне звільнення зі служби, а не як системне згортання державних мобілізаційних заходів. Доведено, що такі інтерпретаційні спрощення впливають на суспільне сприйняття мобілізації як феномена війни та державного управління.

Ключові слова: мобілізація, демобілізація, Вікіпедія, інформаційна війна, медіадискурс, суспільне уявлення.

The article examines how the Ukrainian-language Wikipedia represents the concepts of “mobilization” and “demobilization.” Legislative and encyclopedic definitions are compared with the actual content of Wikipedia entries. The study reveals a tendency to reduce the complex state process of mobilization to its partial element – military conscription. It also shows that demobilization is interpreted mainly as individual discharge from service rather than as the systemic winding down of state mobilization measures. Such interpretive simplifications shape public understanding of mobilization as both a wartime and governance phenomenon.

Keywords: mobilization, demobilization, Wikipedia, information warfare, media discourse, public perception.

Повномасштабна російсько-українська війна вплинула на всі сторони соціального середовища, змушуючи переглядати інституційні передумови та механізми державного управління (у тому числі мобілізації). У такі часи цифрові джерела інформації набувають особливої ваги, і Вікіпедія, як найбільш доступна електронна енциклопедія, стає одним із ключових майданчиків, де відбувається інтерпретація складних процесів. Дослідники зазначають, що під час інформаційної війни Вікіпедія стає «полем бою» за наративи: стратегічно важливі сторінки піддаються деструктивним редагуванням, а спільнота редакторів вдається до тактик, що обмежують або направляють інформацію (MediaDoslidzhennia, 2025).

У контексті мобілізації особливу проблему становить зміщення – із юридичного та організаційного поняття до більш вузької інтерпретації як «призову на військову службу». Натомість у наукових роботах мобілізацію визначають як комплекс заходів щодо переведення державних інститутів, економіки та Збройних Сил у стан, необхідний для воєнної активності (Енциклопедія Сучасної України, «Мобілізація», 2020). Такий широкий підхід корелює також із трактуванням мобілізації у політичних науках як залучення ресурсів (людських, матеріальних) до державного реагування (Бойко, 2024). У вікіпедійних текстах натомість часто спостерігається редукція: поняття мобілізації звужено до дії призову, а демобілізація – до звільнення окремих осіб із служби, без розкриття їхнього системного значення.

Крім того, Вікі-ком'юніті має свою динаміку взаємодії між експертними знаннями та масовим редагуванням. У межах спільноти можуть постати суперечності між академічним словоохоронством і волонтерським підходом до наповнення текстів. Таким чином формуються суперечності між парадигмою, наприклад вченого, глибоко обізнаного з темою та активного учасника Вікіпедії, який не має

академічної освіти або досвіду наукової роботи, але при цьому має значний досвід роботи у Вікі-проектах, і добре обізнаний із офіційними та неофіційними правилами (Samoilenko & Yasseri, 2013).

Отже, дослідження відображення мобілізаційних процесів в україномовній Вікіпедії є важливим не лише як аналіз технологічного феномену, але й як вікно у те, як суспільство, через цифрові платформи, конструє розуміння державних стратегій в умовах війни.

Стаття «Мобілізація в Україні» в україномовній Вікіпедії є найбільш детально розробленим матеріалом щодо мобілізаційної тематики. Аналіз структури статті свідчить про її орієнтацію переважно на описування конкретних хвиль мобілізації 2014–2025 років, а не на висвітлення мобілізації як комплексного державного процесу. Стаття містить значний обсяг фактографічного матеріалу: таблиці результатів голосування Верховної Ради, дати указів Президента, статистичні дані про кількість мобілізованих.

Джерела, на які спираються редактори статті, можна класифікувати за трьома категоріями. По-перше, нормативно-правові акти: Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», Конституція України, укази Президента та постанови Кабінету Міністрів. По-друге, новинні ресурси та медіа-видання, які висвітлюють поточні події. По-третє, значно менше представлені наукові джерела, які розглядають мобілізацію як багатоаспектний процес (Чорна & Брюховецький, 2022).

Водночас стаття «Демобілізація (військова справа)» є значно менш розвинутою. Вона містить формальне визначення з Закону України, але переважно зосереджена на демобілізації як звільненні військовослужбовців, а не як на комплексі організаційних заходів держави. Це створює асиметрію у висвітленні взаємопов'язаних процесів мобілізації та демобілізації.

Аналіз текстів статей виявляє серйозну проблему семантичної редукції. Незважаючи на те, що стаття «Мобілізація в Україні» на початку цитує законодавче визначення мобілізації як «комплексу заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади... на функціонування в умовах особливого періоду», у подальшому викладі матеріалу відбувається звуження поняття (Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», 2023).

У науковій літературі мобілізація визначається як багатоконпонентний процес, що охоплює мобілізаційну економіку, організаційну перебудову державних структур, логістичну підготовку та мобілізацію людських ресурсів (Волотівський, 2019). Однак

у Вікіпедії переважна частина статті присвячена саме призову громадян на військову службу – лише одному елементу загально-го мобілізаційного процесу. Такі розділи як «Хвилі мобілізації», «Загальна мобілізація з 2022 року», «Категорії звільнених від мобілізації» фокусуються виключно на аспекті військового призову.

Характерним прикладом є фраза зі статті: «мобілізація полягає в призові військовозобов'язаних, резервістів та транспортних засобів національної економіки». Тут складний державний процес редукується до призову і частково – до вилучення техніки, тоді як економічний, адміністративний та соціальний виміри мобілізації залишаються поза увагою. Натомість у науковій літературі підкреслюється, що мобілізація передбачає переведення всієї економіки держави на воєнні рейки, що включає зміну виробничих планів підприємств, логістичних ланцюгів, системи постачання (Чорна & Брюховецький, 2022).

Ще більш виразною є проблема з відображенням у суспільній свідомості поняття демобілізації. У статті «Демобілізація (військова справа)» цілком вірно наводиться законодавче визначення демобілізації як «комплексу заходів... спрямованих на планомірне переведення національної економіки... на роботу і функціонування в умовах мирного часу». Проте вже в наступному абзаці стаття зазначає: «Серед військовослужбовців... терміном демобілізація також неофіційно називали процес звільнення у запас після проходження дійсної військової служби».

Саме це побутове розуміння демобілізації як звільнення окремих осіб домінує у суспільній свідомості (Лисенко, 2016). У результаті втрачається розуміння демобілізації як організаційного згортання мобілізаційних заходів держави, що включає реструктуризацію економіки, переведення підприємств на мирні рейки, реінтеграцію звільнених у запас військовослужбовців у цивільне життя. Новинні ресурси, які часто слугують джерелами для Вікіпедії, переважно висвітлюють демобілізацію через емоційний та особистісний досвід: «коли звільнять», «скільки відслужив», «хто має право на демобілізацію» (Glavred, 2024; Uristy, 2025). Цей дискурс переносить фокус із державного процесу на індивідуальний рівень.

Така трансформація понятійного апарату має серйозні наслідки для суспільного розуміння мобілізаційних процесів. Коли мобілізація сприймається лише як призов, а демобілізація – лише як звільнення зі служби, втрачається розуміння масштабності державних перетворень в особливий період, ролі економіки, інфраструктури та суспільства у забезпеченні обороноздатності.

Список використаних джерел

- Glavred. (2024, 23 грудня). В Міноборони просять відкласти підготовку закону про демобілізацію. <https://glavred.net/ukraine/v-minoborony-prosyat-otlozhit-podgotovku-zakona-o-demobilizacii-smi-10624970.html>
- MediaDoslidzhennia. (2025, вересень). Як Wikipedia захищається від інформаційних атак. *ЕЖО – медіадослідження*. <https://ua.ejo-online.eu/9291/mediadoslidzhennia/yak-wikipedia-zakhyshchaietsia-vid-informatsiinykh-atak>
- Samoilenko, A., & Yasserli, T. (2013). The distorted mirror of Wikipedia: a quantitative analysis of Wikipedia coverage of academics. arXiv. <https://arxiv.org/abs/1310.8508>
- Uristy. (2025, 14 квітня). Демобілізація: звільнення з військової служби. <https://uristy.ua/ua/blogs/demobilizacia-zviltennna-z-vijskovoï-sluzbi>
- Бойко, Б. В. (2024). Мобілізаційна підготовка та мобілізація як об'єкти політичного управління [PDF]. *App Journal*. <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/12/85.pdf>
- Вікіпедія: Демобілізація (військова справа). (2009). [https://uk.wikipedia.org/wiki/Демобілізація_\(військова_справа\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Демобілізація_(військова_справа))
- Вікіпедія: Мобілізація в Україні. (2015). https://uk.wikipedia.org/wiki/Мобілізація_в_Україні
- Волотівський, П. Б. (2019). Мобілізаційна підготовка та мобілізація – важливі складові організації оборони України. *Наука і оборона*, (4), 13–19. <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-9-4-13-19>
- Енциклопедія Сучасної України. (2020). *Мобілізація*. <http://esu.com.ua/article-68146>
- Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». (2023). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>
- Лисенко, О. Є. (2016). Демобілізації повоєнні в радянських республіках та СРСР у 1921-24 та в СРСР у 1945-47 роках. У В. А. Смолий (Ред.), *Енциклопедія історії України* (Т. 2, с. 321). Наукова думка.
- Чорна, О. А., & Брюховецький, Я. С. (2022). Мобілізаційна економіка в Україні: огляд державних пріоритетів та можливостей використання цифрових інструментів. *Економічний вісник Донбасу*, 3(69), 15–26. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-15-26](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-15-26)

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Аніщенко Олена Валеріївна** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ.
- Бабенко Леонід Іванович** – старший науковий співробітник Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова, м. Харків.
- Бардадим Олег Валерійович** – викладач кафедри освітнього, арт-менеджменту і соціальної роботи Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси.
- Березецька Ольга Ігорівна** – здобувач освітнього рівня «Бакалавр» кафедри туризму Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів.
- Бойда Андрій Васильович** – аспірант Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ.
- Бондаренко Андрій Ігорович** – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ.
- Букет Євген Васильович** – почесний краснавець України, член Національної спілки письменників України, Національної спілки журналістів України та ГО «Вікімедіа Україна», м. Київ.
- Волощук Світлана Василівна** – викладач вищої категорії, старший викладач, викладач географії, вихователь-методист Державного навчального закладу «Чортківське вище професійне училище», с-ще Заводське.
- Гладун Анатолій Ясонович** – доктор технічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу комплексних досліджень інформаційних технологій і систем Інституту інформаційних технологій та систем НАН України, м. Київ.
- Гриценко Андрій Петрович** – доктор педагогічних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту філології та історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, член ГО «Вікімедіа Україна», м. Глухів.
- Дячок Світлана Олександрівна** – кандидат філологічних наук, директор Ліцею №1 м.Хоростків Хоростківської міської ради Тернопільської області, м. Хоростків.
- Єгорченко Ірина Анатоліївна** – кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник Інституту математики Національної академії наук України, доцент Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ.

- Желіба Олександр Володимирович** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, м. Ніжин.
- Качуровська Галина Миколаївна** – засновниця Освітнього клубу «ВікіБар», майстер виробничого навчання першої категорії Державного навчального закладу «Барський професійний будівельний ліцей», м. Бар.
- Косован Олександр Васильович** – асистент кафедри комп'ютерних наук та інформаційних технологій Українського Католицького Університету, м. Львів.
- Ластовець Наталія Олександрівна** – кандидатка історичних наук, доцентка кафедри українознавства Харківського національного університету радіоелектроніки, членкиня ГО «Вікімедіа Україна», членкиня ГО «АВГО», м. Харків.
- Лєбідь Марина Олексіївна** – вчитель-методист вищої категорії, вчитель української мови та зарубіжної літератури Ліцею №38 імені Івана Павловського Полтавської міської ради, м. Полтава.
- Мамон Вячеслав Євгенович** – завідувач сектору формування інформаційної культури Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, аспірант Харківської державної академії культури, член Правління ГО «Вікімедіа Україна», м. Харків.
- Пероганич Юрій Йосипович** – голова правління ГО «Творча еліта України», м. Київ.
- Пінчук Ольга Павлівна** – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту цифровізації освіти НАПН України, м. Київ.
- Прийма Сергій Миколайович** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри комп'ютерних наук Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя.
- Процюк Антон Степанович** – координатор програм ГО «Вікімедіа Україна», м. Київ.
- Рогушина Юлія Віталіївна** – кандидат фізико-математичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу автоматизованих інформаційних систем Інституту програмних систем НАН України, провідний науковий співробітник відділу цифрової трансформації НАПН України, м. Київ.

Рябоштан Ірина Володимирівна – старша аналітикиня у LetsData, м. Київ.

Сеньків Мар'яна Ігорівна – член Правління ГО «Вікімедіа Україна», доцент, доцент кафедри туризму Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів.

Скальський Віталій Валерійович – кандидат історичних наук, молодший сержант, штаб-сержант 17 Полтавської бригади «Рейд» II корпусу «Хартія» Національної гвардії України, м. Полтава.

Срібняк Мілана Ігорівна – доктор філософії, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ.

Трохимович Микола Андрійович – PhD студент Університету Помпеу Фабра, м. Барселона, Іспанія.

Хардель Марія Іванівна – ад'юнкт Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Хардель Роман Збігнєвич – доктор філософії (історія та археологія), старший викладач кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Чала Марина Станіславівна – методист науково-методичної лабораторії, природничо-математичних та інформатично-технологічних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», м. Кропивницький.

I Міжнародна науково-практична конференція
«Вікіпедія та вікіпроекти у фокусі досліджень»

Відповідальний випусковий: Антон Процюк.

Редакційна колегія: Наталія Ластовець, Мар'яна Сеньків,
Антон Процюк, Вячеслав Мамон.

Комп'ютерна верстка: Наталія Ластовець, Анатолій Ротт.

Художнє оформлення: Анатолій Ротт.

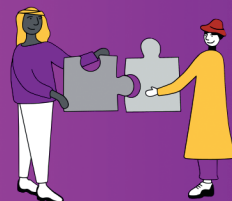
Підписано до друку 30.03.2026.
Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Ум.-друк. арк. 11,74
Зам. 25
Тираж 110 прим.

Видавництво ТОВ «Майстер книг»
01030, м. Київ, вул. Коцюбинського, 12

Свідоцтво про реєстрацію ДК № 3861 від 18.08.2010
<https://masterknyg.com.ua>
zamov@masterknyg.com.ua

Стежити за нашими новинами:
subscribe.wikimedia.org.ua

Підтримати нашу діяльність:
donate.wikimedia.org.ua

TM Wikimedia Foundation, Inc